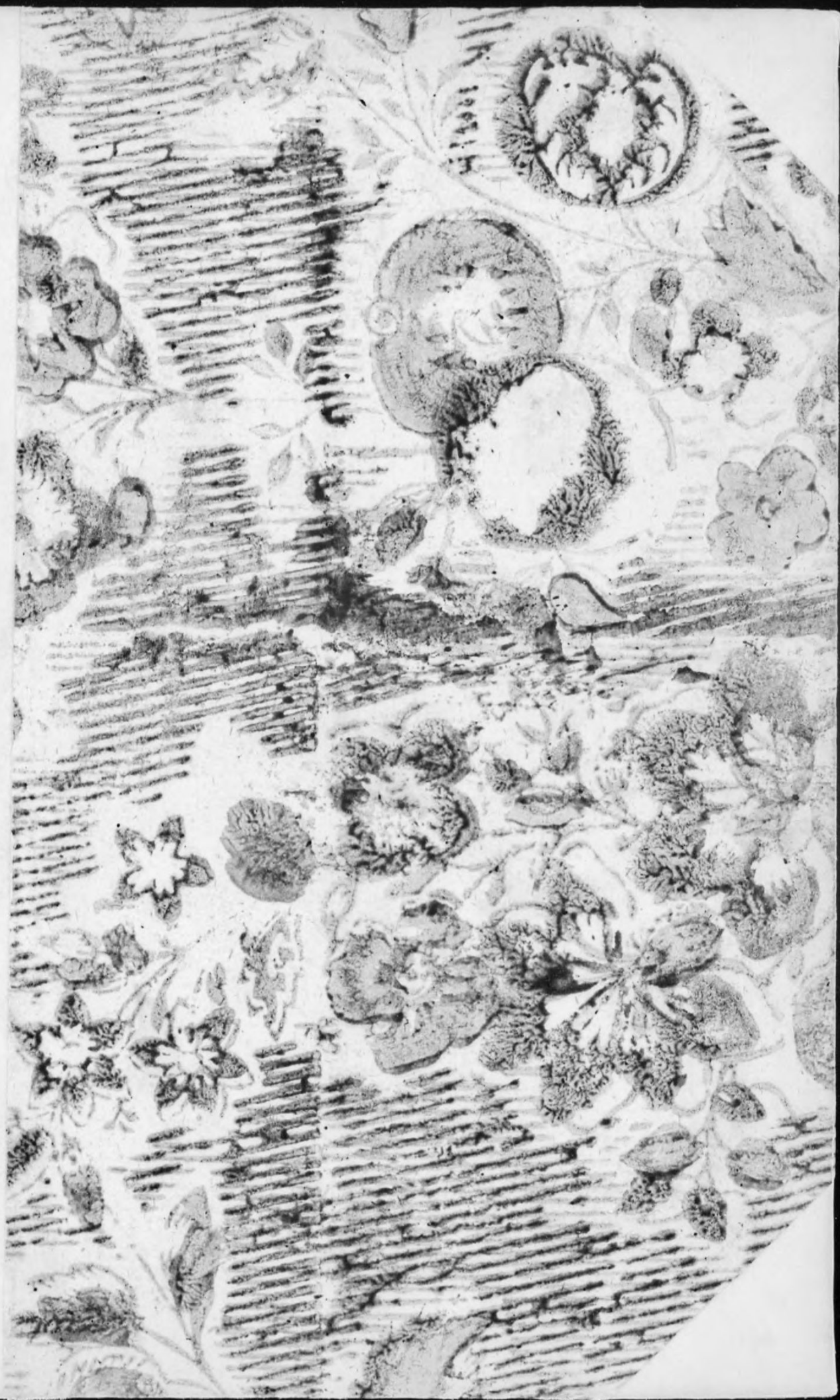

UBL: BKNOOG 143

Boekenroogen
143.

G. J. Boekenroog

18143

D E

HISTORIE

VAN DOCTOR

JOHANNES FAUSTUS.

Die een uitneemende grooten Toveraar en Zwarte Konstenaar was. Van zyn Duivelsche Verschryvinge, van zyn Onchristelyk Leven, wonderlyke Avontuuren en van zyn schrikkelyk en gruwelyk Einde en Affcheid.

Meestendeel uit zyn eigen nagelaten Schriften byeen vergaderd. Alle Hovaardigen, Opgeblazen, Stoute en Godlooze Menschen tot een schrikkelyk Exempel en Waarschouwinge.

Uit het Hoogduitsche Exemplaar overgezien, en op veele plaatsen gecorrigeerd en vermeerderd. Met schoone Figuren vercierd.

VOORREEDEN,

243

MIJ DER NED.
LETTERKUNDE
TE LEIDEN

tot den Goedwilligen ende Christelyken

L E E Z E R.

Hoewel (lieve Leezer) alle zonden in der natuuren verdoemelyk zyn, en den gewisfen toorne en straffe Gods op haar draagen, zo is doch van wegen der ongelykheid de eene zonde grooter en zwaarder dan den ander, en werden ook beide hier op Aarde en ten jongsten dage, de een zwaarder van God gestraft dan de ander: gelyk onzen Heere Christus Jesus zelve zeyt: *Het zal Tyro, Sydon, en Sodoma in den jongsten dage verdragelyker gaan dan Gborazin, Betzaida en Capernaum.*

Buiten alle twyfel, zo is de Toverye en zwarte Konst de grootste en zwaarste zonde voor God en al de Waereld: Daarom ook Samuël noemde de grove en menigvuldige zonde des Konings Sauls, Toverye en Afgoderye, 1 *Sam.* 15. En de H. Geest en wist alle de zonde van Saul niet anders te beschryven, dan met deeze twee woorden, Afgoderye en Toverye, waardoor hem de Mensch van God afkeert, ende hem den Afgoden en den Duivel overgeeft, en denzelve in de stede Gods met gantsche wille en ernst dienen. Gelyk dan Saul van God afweek, en alles tegen zyn eigen Conscientie, voornam en handelde, tot dat hy eindelyk aan God twyfelde, en den Duivel zelfs te Endor, by de Waarzeggeresse, om raad vraagde, 2 *Sam.* 29. Is het niet eenen gruwelyken ende verschrikkelyken handel, dat een vernuftig Mensch, die van God na zyn Evenbeeld geschapen is, en aan Ziel en Ligchaam zo hoog geeert en rykelyk begaafd is, denzelven eenigen waeren God en Schepper, die hy alle eere en gehoorzaam-

heid zyn leven lang schuldig is, zo schadelijk verlaaten en haar op eenen geschapen Geest, hoewel niet aan een goeden en H. Geest (gelyk de lieve H. Engelen zyn, die in haar geschapene gerechtigheid en reinigheid bestaan, ende volherden) maar met een kwaade, vervloekte en leugenachtigen Moordgeest, die in waarheid en gerechtigheid niet gebleeven en is, maar om zynen zonden wille uit den Hemel, in den Afgrond der Helle is verstootten geworden, en tot de Tydelyke en Eeuwige Verdoemenis overgegeeven.

Wat kan 'er gruwelyker en verschriklyker van een Mensch gezeid worden? Het is ook de Duivel niet alleen voor hem een afvallige, verkeerden en verdoemden Geest, door zyn hovaardigheid en afval van God geworden, maar is ook een afgunstiger, listiger en verleidische geest Gods en des Menschelyke geslachts, wezenlyker en afgezeide Vyand, die God zyn cere niet en gunt, ja ook den Mensch Gods genade en Zaligheid misgunt, ook altyd naar zyn beste vermogen verhindert, ende den Mensch van God afvallig maakt, gelyk hy zulks geringe met der daad aan onze eerste Ouderen bewezen heeft, nadien hy Gods uitdrukelyk gebod verkeert, en anders als het was beduiden, en beschuldigen God, want hy de Menschen de hoogste Zaligheid misgunden. En verwekten ook Eva daardoor op tot ongehoorzaamheid aan God, en ging zo lang met liegen en bedriegen om, tot dat hy eindelyk door dat Wyf Eva, Adam zelfs ook ten val bragt, en niet alleen haar beiden, maar

ook

VOORREEDEN TOT DEN LEEZER.

ook dat gantsche Menschelyke Geslachte geb. agt heeft in Tydlyke en Eeuwige Verdoeffenis: maar of God wel hier na hem weder ontfermt, ende door Christum verlost heeft, zo laat het doch de Duivel daar niet by blyven, om die Menschen te verleiden, en haar in alle zonde te brengen, op dat ze de eeuwige straffe op haar laden, gelyk 1 Petri 5 staat: *Uwe wederpartye de Duivel, gaat rondsom uw beenen als een briesfende Leeuw en zoekt wien hy verslindt mag.* Ja al word hy schoon eenmaal van eenen Mensch dikwils afgeweze, of uitgedreeve, zo en laat hy 't doch daar niet by, maar valt al weder aan, en wanneer hy een zeker Mensch treft, zo neemt hy 7 erger Geesten tot hem, keert in en woond aldaar, en 't werd met zulke Menschen erger dan te voeren, *Luc.* 11. Daarom ons ook die getrouwe God zo vlytig en neerstlig waarfchouwd voor des Duivels loosheid en listen, byzonder voor de Toverye en zwarte Konst, en ons dezelve by de hoogste en uiterste straf verbied, dat onder zyn Volk geen Tovenaars en zullen zyn, en ook geen Tovenaars en zal om raad vraagen, *Levit.* 19. *Gy zult niet keeren tot de Waarzeggers, ende vraagt niet van den beduiders der teekenen, dat gy niet van haar ontreinigt word, want ik ben de Heere u God, Deut.* 18. *Gy zult niet leeren doen, de gruwelykbeden van deezen Volke, op dat onder u niet bevonden en worde de geene, die zynen Zoone of Dochter door dat vuur laat gaan, of een dagverkiezer, of die op dat Vogelen gezang achten, of eenen Tovenaar, of eenen Bezweerder of Waarzegger, of eenen Teekenbeduider, of die de Dooden vraagen: Want zo wie dat doet, denzelven is eenen gruwel den Heere. En alzulke gruwelen wille, verdryft de Heere uw God u voor hem weg.*

Hoe dreigt ook God de Tovenaars en zwarte Konstenaars en haaren aanhang met de hoogste straffe, en beveelt ook de Over-

heid zulks aan haar te doen, *Levit.* 20. *Als een Man of Vrouw een Waarzegger of Teekenbeduider zyn zal, die zal den dood sterven, men zal ze steenigen, en haar dood zy op hen.* Wie ooit Historien geleezen heeft, die zal bevinden wanneer schoon de Overheid haare Offic'ien hierin niet genoeg doen, dat doch de Duivel zelfs de Beul aan de zwarte Konstenaars is geworden. Zoroastres, die men voor Mitriam des Kams Zoonehoud, is van den Duivel zelfs verbrand geworden. Nog een ander Tovenaar, die hem verneeten heeft, de verflooringe des Stads Trooijen eenen Vork te presenteren en voor oogen te stellen, heeft de Duivel levendig in de Lucht gevoerd, *Johannes Franciscus Picus:* Desgelyks heeft hy ook een Graaf van Metiscasina zyn Tovery geloond. *Hugo Gluniacensis.*

Een ander Tovenaar te Saltzburg, woude alle Slangen in een Gragt bezweeren, maar hy werd zelfs van een groote oude Slang meê na de Gragt getoogen en gedood. *Wierus de prestigis Damonum, Lib.* 2. *Cap.* 4. Somma de Duivel loond zyn Dienaars gelyk de Henker zyn Knechten. Alzo neemen de Duivelbezweerders zelden een goed cinde, gelyk ook te zien is aan Doctoor *Johannes Faustus*, die nog by Menschen geheugen geleest heeft, zyn verschryvinge en verbond gehad heeft met den Duivel, veel zeldzaame avontuuren en gruwelyke schande en laster gedreeven, met Vreeten, Zuipen, Hoereryen overvloed, tot dat hy ten lesten van den Duivel zynen welverdiende loon heeft ontvangen, die hem den Hals verschrikkelyk omgedraaid heeft.

Gelyk dan Paulus *Gal.* 5 zeyt: *Die Afgoderye en Toverye doen, dat die het Ryke Gods niet bezitten zullen.* Ende *Apoc.* 11. *Der Tovenaars, Afgoden-Dienaars, en Leugenaars deel zal zyn in den vuurigen Poel die met Vuur en Sulpher branden, het*

A 2

walk

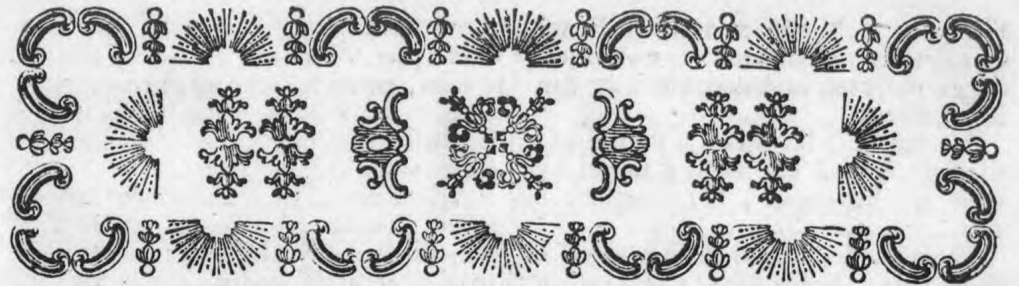
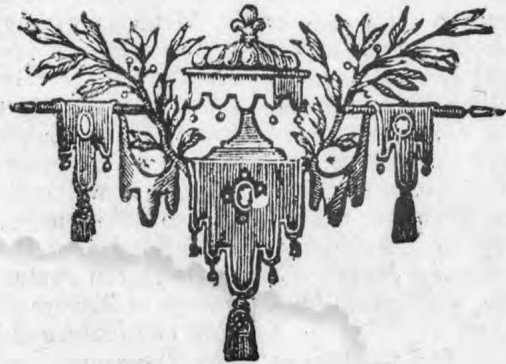
VOORREEDEN TOT DEN LEEZER.

welk is de tweede Dood. Is dat dan niet wel gegekt en gekorswilt met den Duivel? En dit is het geene dat de Verderver zoekt, hoe hy de Menschen door zyne Toverye aan Ziel en Ligchaam schende, en verderve. Hoe! kan het ook wel anders gaan: wanneer een Mensch zynen God en Schepper verlaat, Christum zynen Middelaar verloochene, zyn opgerechten Bond met de H. Drievuldigheid in den H. Doop verloochend. Alle genade en weldaaden Gods, en zyn eigen heil en welvaart aan Lyf en Ziele in den wind slaat, den Duivel te gast te nooden, verbintenisfen met hem opregten, en alzo den Leugen en Moordgeesten gelooven. By eenen Waereldlyken en afscheiden V yand goeden raad zoeken, en by den verdoemden Heltschen Draak geluk en zegeninge meent te vinden.

Maar vroomen Christen Menschen zullen haar voor alzulke vervoeringe en verblindinge des Duivels weeten te wachten, en by deeze Historien vlytig bedenken de vermaaninge, Jac 4. *Weest God onderdanig; wederstaat den Duivel, en by zal van u vliesen: Naket tot God en by zal tot u naken.* Eph. 6. *Zyt sterk in den Heere, en in de macht zynen sterkheid, trekt aan dat*

Harnas Gods, op dat gy bestaan meugt tegen den aanloop des Duivels. Ende wilt voor u stellen dat Exempel Jesu Christi, welke den Duivel met Gods Woord van hem dreef, en alle aanvechtinge overwon.

Daar mede nu alle Christenen, ook alle vernuftigen Menschen, den Duivel en zyn voorneemen des te beter kennen, en haar daar voor wachten, zo heb ik met raad van sommige Geleerde, en verstandige Luiden dit schrikkelijk Exempel van Doctoor *Johannes Faustus*, wat zyn Toverwerk voor een afgrypselyk einde genomen heeft, voor de oogen willen stellen. Ook dat niemand door deeze Historie tot hoogmoed of navolgen gedreeven zoude worden, zo zyn hier met vlyt voorby ende nagelaaten geworden, *de Forme Coujuratiaanen.* Ende wat ook daar in tot ergusonse zoude mogen strekken, en alleen dat gesteld, wat een iegelyk tot waarschouwinge ende beteringe dienen mag. Wilt dat doch, Christelyke lieve Leezer! ten besten verstaan en Christelyk gebruiken. Ook zal het Latynsch Exemplaar kortelyk in Druk uitgegeeven worden. En hiermede blyft den Heere bevoelen.

Getuigenisfe der Heilige Schrift,

Van de verboden

TOVERKONST.

EXodus 22. De Tovenars en zult gy niet laten leeven.

Levit. 20. Wanneer hem eene Ziel tot den Waarzeggers en Teekenbeduiders keeren zal, dat zy hem na Hoereert, zo wil ik myn Aangezigt tegen dezelve Ziel zetten, ende wil ze uit haaren Volkeroejen: daarom heiligt u en weest heilig: Want ik ben de Heere uwe God. Ende houd myn inzettingen, ende doet ze, want ik ben de Heere, die u Liederen heiligt.

Efsai. 8. Wanneer zy nu tot u zeggen: Gy moet de Waarzeggers en Teekenbeduiders vraagen, die daar disputeeren, zo spreekt: Zal niet een Volk zynen God vraagen? Of zal men de Dooden voor de Levendigen vraagen? Ja na de Wet en Getuigenisfe, zullen zy dat niet zeggen, zo en zullen zy den Dageraat niet hebben: maar zullen in den Landen omgaan zeer verlagen en hongerig. Wanneer zy dan honger lyden zo zullen zy toornig worden, en Vloeken haaren Koning en haaren God. En zullen over hengaan, en onder hen de Aarde aanzien, ende niets vinden dan droeffenisfe en duisternisfe, want zy zyn moede in de angste en gaan dwaalen in den duisterten.

Efsai. 19. De moed zal den Egyptenaaren vergaan, en ik wil haar aanslag te niet maaken, zo zullen zy dan vraagen haare Goden, Waarzeggers en Teekenbeduiders, doch ik wil de Egyptenaars overgeeven in de hand van gruwzaame Heeren, en een harde Koning zal over haar heerschen, spreekt de Heere Zebaoth.

Efsai. 49. Om de menigvuldigheid uwer Toverye, en om uwe Bezweerdens wille: welke een groote hoop by u is, zal over u een ongeluk komen, dat gy niet en weet wanneer het opgaat, en een ongeval zal op u vallen, 't welk gy niet verzoenen kunt. Want daar zal haastelyk een rumoer over u komen, 't welk gy niet en voorziet.

Jer. 27. Daarom hoord niet na de Propheten, Waarzeggers, Droomers en Tovenars, die u zeggen: Gy en zult de Koning te Babel niet dienen. Want zy Propheteeren u valschelyk, in mynen naame, op dat ik u uitstoote, en gy omkomt met 'samen den Propheten die u Propheteeren.

Mich. 5. Ter zelve tyd, (namelyk in de toekomstige Christi) wil ik de Tovenars by u uitroejen, dat geen Teekenbe-

duiders by u blyven en zullen. Ik wil uwe Beelden en Afgoden van u uitroepen, dat gy niet meer aanbidden zult uwer hand werken.

Malach. 3. Ik wil tot u komen en u straffen, en wil een snelle getuigen zyn tegen de Tovenars, Overspeelders en Meiscedigen.

Num. 22. Bilkam de Tovenaar en Waarzegger derfde Israël niet vloeken, gelyk hy geerne gedaan had, want het Balak van hem begeerde.

Paral. 23. Manasse liet zyn Zoonen door het Vuur gaan, in 't Dal des Zoons Hinnon, ende Toverye, ende sligte Waarzeggers en Teekenbeduiders, ende dede veel dat den Heere kwalyk behaagden hem te vertoornen. Ende wanneer de Heere met Manasse en zynen Volk spreekon liet, en merkten zy daarop niet, daarom liet de Heere over hen komen de Vorsten des Huis des Konings te Asur, die namen Manasse gevangen met Velteren, en bonden hem met Ketenen, en bragten hem na Babel. Ende doen hy in den angst was, smeekte hy den Heere zynen God,

en verootmoedigde hem zeer voor den God zynen Vadersen. En bad en smeekte hem, en doen verhoorde hy zyn smeeken, en bragt hem weder te Jerusaleem in zyn Koninkryke. Doen bekende Manasse, dat de Heere God is.

Actor. 19. Het onderwonden haar de zeven Zoonen des Hoogenpriesters Sceve, den naame des Heeren Jesu te noemen, over de geene die booze Geesten hadden, maar de Mensch die de booze Geest in was, op haar springende, en die overweldigde, was hen machtig, also dat zy naakt en gewond uit den Huize vloten. En dit zelve werd alle Jooden ende Grieken bekend, die te Epheezen woonden. En daar kwam een groote vreeze over haar alle, en den naame des Heeren Jesu wierd hoog geloofd, &c.

Een zulke Bekeering wil God alle Tovenars, Waarzeggers en Duivelbezweerders genadelyk verleenen, tot zyns Goddelyken naams Lof, Prys en Eere, en tot haar eigen welvaart, ende Zielen Zaligheid.

A M E N.

Hier

Hier begint de Historie van Doctor *Johannes Faustus*, die eenen wydberoemden Tovenaar, ende zwarten Konstenaar was. Van zyn Geboorte, ende van zyne Studiën.

Doctor Faustus is een Boeren Zoon geweest / die tot Rot, by Jena, woonachtig was / van Godzalige Ouders / onder de Heerlykheid van Weimern geboren in het Jaar 1491. En heeft ook in de Stad van Wittenberg veel Bloedbruiden gehad / die al te samen Godzalige Tuiden waren / en heeft ook onder andere tot Wittenberg eenen Mebe gehad / dewelke een eerlyk en welhebbend Man was / die deezen booze Zoon aangenomen hadde / mits dat hy zelve geen Kinderen hadde / waarom dat hy hem liet ter Schoolen gaan / en in de Theologie studeeren. Maar hy is (God betert) van dit Godzallig booneemen afgeveeken / en heeft het heilig woord Gods misbruikt. Daarom dat wy alzulke Ouders en goede Vrienden die zeer geerne het beste met hem gedaan / ende alle dencken geerne daar aan gezien hadden / gelyk alle boosme Ouders plegen te doen / geenzins beschuldigen willen / nog in deeze Historie betrekken / gelyk ook die booze Ouders deezes haares Kinds gruwel en boosheid nooit gezien nog bekeest hebben.

Wel is waar dat de Ouders booz waren dood getweeten hebben / dat haeren Mebe deezen D. Faustus booz een Kind opgenomen hadde / daar in zy haar zeer hebben berdyd / dewelke ziende zyn groote memorie ende geest / heeft een groote zorge booz hem gedragen / gelyk als Job in 't 1. Cap. booz zyne Kinderen zorg gedragen heeft / op dat zy haar tegen den Heere niet zouden bezondigen. Het gebeurd ook menigmaal / dat de boosme Godzalige Ouders Godlooze Kinderen krygen / gelyk

men aan Cain, Gen. 4. Aan Ruben, Gen. 49. en aan Absalon gezien heeft: Het welke in also hier verhaalen moet / om dat 'er sommige zyn geweest die deeze Ouders hier in willen beschuldigen (dewelke in nochtans alhier te eenemaal begeere verexcuseert te hebben) zeggende: Dat Faustus van zyn Ouders alzulke senyn zoude gezogen hebben / en dat ze hem in alle moettwille zouden opgebracht hebben / en niet zouden tot het studeeren gehouden hebben / het welke tot grooter oneere des Ouders strekken zoude.

Item / dat de Vrienden / zyn grooten Geest merkende / hem tot de studie der Theologie geraden hebben / daartoe hy geen lust gehad en heeft: dat 'er ook altyd een geroep en een gemeen zeggen onder het Volk is geweest / dat deezen Faustus met Coberge omgink / daarom dat hem zyn boosz. Vrienden dikwils wel straffelyk hermaant / en van deeze godloosheid afgeraden hebben: Ende gelyk deezen D. Faustus zeer ingenieus en tot de studiën geneigt / en gequalificeert was / zo is het booz het examineeren van de Rectooren zo verre gekomen / dat men hem ook booz de geheele Magtstraat

straat heeft geëxamineert / met nog zes-
tien andere Magist'ers / dewelke hy al
t'samen met vragen en antwoorzen is te
hoben gegaan / zo dat hy booz zyn hoofd
zynen tyd zeer wel besteed hadde / waar-
ober dat hy hoerz daarna een Doctor in
de Cheologie geworden is. Daartoe
heeft hy eenen onzinnige johaardige
moed / en eenen dollen Hoy gehad / ge-
lyk men hem altyd den Speculateur ge-
noemd heeft. Hy is ten laastten onder
kwaad Gezelschap geraakt / en heeft de
H. Schyft agter de deur en onder de
bank gesmeeten / en een Godloos leben
begonnen te leiden / gelyk men uit deeze
navolgende Historie genoegzaam ver-
staan zal. Maar het is een gemeen
spreekwoord: Wat tot den Duivel loopen
wil / en kan men niet ophouden / nog
daar van afweeren. Terwyl dat deeze
zaaken haar also toedroegen / zo bond
ook D. Faustus zyns gelyken / die met
Caldeensche, met Persische, met Arabi-
sche, en met Grieksche Woorden / Figu-
ren / en Characteren / Bezweeringen be-
den / en met Cobergen omgingen. Wel-
ke boozz. dingen niet anders en zyn als
loutere Dardiano arses: Nigromantie.

Doctor FAUSTUS is een Medicyne en hy bezweerd den Duivel.

Gelyk als wy hier booz verhaald
hebben / zo hadde deeze D. Fau-

Carwina Veneficium incaniatio: gelyk als
zulke Boelien / Woorden en Naamen niet
anders mogen genoemd worden. Deeze
dingen bejaagden Doctor Faustus zeer
wel / gelyk hy ook nacht en dag daar
in speculeerden / en studeerden: Hy be-
geerde ook geen Cheologus meer ge-
noemd te worden / maar een Wereldz
Mensche / ende noemde hem zeiben een
Doctor in de Medicyne / waarover dat
hy een Astrologus / een Mathematicus
en tot een Denkmantel een Medicus ge-
worden is / gelyk hy booz eersten deel
Luiden door de Medicyne geholpen heeft.
Hy was ook wel te sprake / en in de H.
Schyftuur zeer wel erbaaren / zo dat hem
de wille des Heere niet onbekend was /
daar zy sprekt: Wie daar weet den wille
des Heeren, en niet en doet, zal met
veele slagen geslagen worden. Item /
Niemand kan twee Heeren dienen. Item /
Gy en zult God niet temteeren. Maar
hy heeft op al deeze dingen niet gebagt /
en heeft zyn Ziel also een tyd lang in
de waagrigaal gezet / zo dat hy niet te
berontschuldigen is / als of hy het booz
onnozselheid gedaan hadde.

stus al het geene lief dat hy geer-
zins behoorde lief te hebben / na 't
welk hy dag en nacht trachtte. Hy
nam Arentsbleugelen aan hem / om
also alle hoeken des Hemels en der
Warden te onderzoeken / want zyn
grootte lichtveerdigheid dreef hem zo
verre / dat hy allerlei Coberse Da-
cabulen / Figuren / Characteren /
Conjuratien begonste te tracteeren /
om daardoor den Duivel tot hem
te bozberen / en allerlei Coberse
daar mede te proeben / en in 't werck
te stellen.

Het is gebeurd dat hy eens is geko-
men in een groot digt Woud / omtrent
Wit-

Wittenberg geleegen / het welke men
het Spesier-Woud noemt / gelyk Doctor
Faustus zelven daarna bekend heeft. In
welk Woud dat hy eens tegen den avond
maakte een vier wegschei / of kruisweg
rondomme / in welke hy met zyn Staf
sommige Cirkelen maakte / en boven de-
zelfde nog twee anderen / zo dat de twee
opperste in de grooten Cirkel kwamen /
en bezwoer also den Duivel des abonds
tusschen negen en tien uren. Dit doen-
de heeft zonder twyfel de Duivel wel in
zyn huist gelagchen en gedacht / za / za /
ik moet u den moed hoelen / en u aan
de Sinnebank zetten / op dat my niet
alleen uw Ligchaam / maar ook de Ziel
mag ten deel vallen. Ende gy zult den
regten Man zyn / die ik myn vode zal
mogen zenden / als ik zelven niet ko-
men en kan: gelyk zulks ook te gebeu-
ren kwam / want de Duivel leide hem
wonderlyk op 't Hs / en bragt hem
regtschaapen in het Net. Want als
Doctor Faustus den Duivel bezwoer / zo
geliet hem die Duivel als of hy niet
gaerne met Doctor Faustus had willen
te doen hebben / geint de boozzeide Du-
vel in dit Woud alzulke geruchte en ru-
moer maakte / als of hy had willen het
Woud het onderste hoben heeren. Want
de Boomen kwamen tot op de Warden
duigen. Daarna scheen 't als of het
Woud vol Duivels geweest hadde / die
in en rondsom deeze Cirkels haar bez-
loonen / maakhende alzulken gerucht /
als of het anders niet had geweest dan
loopende Wagens / afschietende Bus-
sen / allerlei Duur en Vlammen. In
welk Woud dat ook allerlei Snaaren-
spel / allerlei dansien ende springen /
daartoe ook allerlei seijernutzinge van
Spiesfen ende Zwerden gehoord werd /
het welke al te samen zo lang bleef
duuren / dat Doctor Faustus meinde uit
den Cirkel te loopen / dan hy werd we-
derom op een ander Opinie / ende dacht

op een andere Godloosheid / blybende
by zyn; boozgaande Conditie / God gabe
wat 'er uit zoude mogen volgen / en be-
gon op een nieuw den Duivel te bezwee-
ren / daarop dat hem den Duivel alzulke
Spokerse booz de oogen maakte / als hier
na volgt. Het scheen dat boven op den
Cirkel een Vogelgryp / ofte een Draak
zweefde en sladderde. En als dan Doc-
tor Faustus zyn Conjuratie gebruikte / zo
hermde dat Dier zeer jammerlyk. En
strakz daarna zo viel 'er een buurige
Sterre / die in een buurige Klood ber-
anderde / waardoor dat ook den boozzei-
den Doctor Faustus zeer verschrikte / doch
zo bleef hy altyd by zyn boozneemen /
en het dacht hem een groote zaak te
weezen / dat hy hem den Duivel onder-
danig maaken kon / geint Doctor Fau-
stus in een zeker gezelschap hem heeft
laaten berluiden / ende hem daar af be-
roemd heeft / dat hem het hoogste Hoofd
van de gantsche Wereld onderdanig ende
gehoozzaam was. Daarop dat hem ook
van de Studenten werd geantwoord:
dat zy geen hooger Hoofd op deeze War-
den kenden / als Keizer / Paus / of Ko-
ning. Daarop dat wederom Doctor
Faustus antwoorde: het Hoofd dat my
onderdanig is / dat is nog hooger. Ge-
lyk hy zulks vernigde met de Epistel
Pauli tot den Ephel. 6. Den Dofst op
deezer Wereld / en onder den Hemel / E.
Aldus bezwoer hy deeze Sterre eens /
tweemaal / en dziemaal / uit dewelke
een Duurstroom ging / eenes Mans
lengte hoog / en viel wederom om laag /
waarop dat zes Klaersfen gezien wierden /
waarvan dat de een opwaards / en de
ander zo lange nederwaards trok / tot
dat 'er ten langen iesten de gedaante van
een Man uit gesoomeert werd / dewelke
rondsom den Cirkel liep / een half uur
lang duurende. Cerstond daar zo ber-
anderde hem deezen Duivel en Geest in
de gedaante van een graauwen Monnik
die

die met Faustus begon te spreken / en te vzaagen wat zyn begeeren was? Waarop dat hy antwoorde / dat hy morgen nacht te twaalf uren by hem zoude willen verschynen ten zynen Huize / het welk hem den Duivel een tyd lang weigerde. Maar

Hier volgt de disputatie die Doctor FAUSTUS met den Duivel gehad heeft.

Als nu Doctor Faustus des morgens t'huys gekomen was / zo bescheide hy den Geest in zyn Kamer / gelijk hy ook aldaar verscheen / om aan te hooren de begeerte des booscheyden Doctor's.

Nu is boven maaten zeer te verwonderen dat een Geest / wanneer God zyn hand van den Mensch afrekt / boozde Menschen alzulken Spokerye kan maaken. Maar het is gelijk men plag te zeggen / dat zulke Gezellen doch eens den Duivel zien moeten / het zy hier / of hier namaals.

Doctor Faustus begint wederom zyn guichelspel / en bezweerd den Duivel op een nieuw en stelt hem sommige Articulen booz oogen.

In den eersten / dat hy hem zoude onderdanig en gehoorzaam zyn in al het geene dat hy hem zoude mogen vzaagen / bidden ende belasten / zo lange als hy Faustus op deezer Earde zoude leven.

Doctor Faustus bezwoer hem wederom by zynen Heere / op dat hy zyn begeeren zoude willen nakomen / en in 't werk treden / het welke hem den Geest ten laastten beloofden te doen.

Item / dat hy hem alles zoude zeggen / waarna hy hem kwam vzaagen / zonder iets te verzwigen.

Item / dat hy hem op al zyn vzaagen niet onwaarachtig en zoude willen antwoorden.

Het welke hem den booz's. Geest affloeg en weigerde / hem excuserende / dat hy geen volkomen magt hadde / booz en al eer hy van zynen Heere / daar hy onder stond / Conzert hadde. Ende sprak: liebe Faustus, utwen begeeren te volbringen / en staat niet in myn magt /

maar in den wil van den Heerschen God. Waarop hem Doctor Faustus antwoorde: hoe zal ik dat verstaan? Zyt gy hier toe niet magtig genoeg? Daarop den Geest antwoorde: neen. Waarop dat Faustus wederom zeide: liebe / zeg my doch die oorzaak? Gy zult weten Fausto, zeide den Geest / dat onder ons also wel een Regiment en Heerschappye is / als op der Earde. Want wy hebben onze Begeerders / Gouverneurs en Dienaars / daerby in een den / en wy noemen onze Rijk een Legioen. Want ofschoon den herstootten Lucifer hem zelven booz Hoobaardye tot den bal gebracht heeft / zo heeft hy nochtans een Legioen en Regiment van veel Duivelen opgerecht / dewelken wy den Orientalischen Prins noemen / om dat hy zyne Heerschappye in 't Oosten heeft. Also is 'er ook een Heerschappye in 't Zuiden / in 't Noord en in 't Westen. Ende mitsdien dat Lucifer, den gevallen Engel / zyn

zyn Heerschappye en zyn Rijk ook onder den Hemel heeft / zo moeten wy ons veranderen / en tot Menschen begeeren / en denzelven onderdanig weezen. Wanneer zulks niet en ware / zo waar het den Menschen onmogelyk door eenige zyne magt ofte konst den Duivel Lucifer hem onderdanig te maaken / dewelke een zekere zenden moet / gelijk als ik gezonden ben. Wel is waar / dat wy den Mensch het regte Fondament van onze Wooninge nog niet en hebben openbaart / gelijk wy ook nog niet en hebben gedaan onze Heerschappye en Begeeringe / dan alleen den Afsterbenden verdoemden Menschen / die dat gewaar word als hy daar heenen baart. Doctor Faustus berispten hem daar in / en zeide: ik en begeere daarom niet verdoemt te weezen om utwent wille. Den

Geest antwoorde wederom: wilt gy niet / zo en is 'er nochtans geen bidden booz / gy moet doch mede / want u booz beswysfeld Heer heeft zulks al verdiend. Waarop dat Doctor Faustus antwoorde: gy meugt S. Deltien hebben / sulks maakt u van hier. Als nu den Geest weg wyken wilde / zo werd Doctor Faustus van een ander twyfelachtige meeninge / en hy bezwoer hem / dat hy op de Despertyd aldaar zoude verschynen / om aan te hooren het geene dat hy hem booz's zoude booz vzaagen / het welk hem den Geest bewilligde / en daarmede kwam hy te berdwynen. Hier mag men het Godlooze herte en Opinie van Doctor Faustus zien / niet tegenstaande dat hem de Duivel de arme Judaszang / gelijk men plag te zeggen / gezongen heeft / en nochtans by zyn Godlooze Opinie gebiceben is.

De tweede disputatie van Doctor FAUSTUS met den Geest Mephistophiles genaamd.

Maar ik moet eerst hooren / wat dat u begeeren zy / om dat gy my beboolen had / op deeze uure alhier wederom te verschynen. Doctor Faustus gaf hem een antwoord / maar twyfelachtig en zynere Ziele schadelijk. Want hy trachte anders niet te verwerben dan dat hy geen Mensch meer weezen en zoude / maar eenen openbaaren Duivel / ofte immer een Lid van hem. Ende hy begerde van den Geest het geene dat hier na volgt.

In den eersten / dat hy mogte een geschikte soyme en gedaante van een Geest aanneemen en bekomen.

Ten tweeden / dat den Geest alles doen zoude / dat hy van hem zoude begeeren en verzoeken.

Ten derden / dat hy hem toegedaan / onderdanig en gehoorzaam zyn zoude / als eenen trouwen Dienaar toestaat.

Ten vierden / dat hy hem altijd zo

Tegens den avond zo verscheen wederom deezen bliegende Geest / namelijk / tusschen drie en vier uren / dewelke hem aanbod in alles gehoorzaam en onderdanig te weezen / obermits dat hem van zyn Oberheer die magt gegeven was. En zeide tot Doctor Faustus: ik vzenge u antwoorde / en gy moet my wederom antwoord geeven.

dikwils als hy hem kwame te bezoeken / en tot zyn Huize te beroepen / hem aldaar zoude laten binden / en in alzulken gedaante zoude verschynen / als 't hem zoude belieben.

Ten vyfden / dat hy in zyn Huis zoude willen onzichtbaar regeeren / en van niemand anders als van hem alleen en zoude laten zien / het en ware hy zulks expresselyk kwam te begeeren.

Op alle deeze boozeyde Punten antwoorde den Geest Fausto, dat hy hem in alles zoude belieben / en onderdanig wezen / zo verre dat hy hem daar tegens ook eenige Articulen wilde accordeeren en ingaan: en zo verre als hy zulks deede / zo en zou 'er boozes geene zwaarigheid vallen. Van welke boozschyeben Articulen dat alhier van de principaalse volgen.

In den eersten / dat Faustus hem zal zweeren / belooben en verschyben dat hy dees boozschyeebe Geestes eigen zyn zal.

Ten tweeden / dat hy zulks tot meerder verzekeringe met zyn eigen Bloed zoude moeten betuigen / ende hem daarmede zo tegens hem verschyben.

Ten derden / dat hy alle Christgeloobige Menschen zoude moeten blynd wezen.

De derde t'samenspreeking van Doctor FAUSTUS met den Geest, aangaande zyn belofte.

Al dat Doctor Faustus die belofte en Promisje gedaen had / zo heeft

Ten vierden / dat hy het Christelyk geloobe zoude moeten verloochenen.

Ten vyfden / dat hy hem niet en zoude mogen laten verleiden / of hem iemand wilde beheeren.

Door alle welken beloften / dat den Geest hem (Fausto) zekere Jaaren gedurende / zoude ten dienst wezen. En wanneer deeze Jaaren zouden om zyn / dat den boozschyeben Geest hem alsdan zoude mogen haalen.

En zo verre als hy deeze boozschyeben wilde onderhouden / zo zoude hy alles kringen wat zyn herte zou mogen lusten en begeeren: ook zoude hy straf gewaar worden / dat hy eens Geests gedaante / en forme kringen zoude. Doctor Faustus was in zyn hoogmoed en stout wezen zo vervolgen / dat hy op zynere Ziele Zaligheid niet en achtete: niettegenstaande dat hy hem daarop bezinde / maar hy sloeg den kwaaden Geest die belofte toe / en beschyef hem dat hy alle deeze Articulen onderhouden zoude. Hy meende / met meer andere Kinderen deezer Wereld: de Duivel en is zo zwart niet als men hem afschildert / noch de Helle zo heet niet als men daar van zeid.

hy des anderendaags hooeg den Geest tot hem gebodert / denwelken hy bebal / dat zo menigmaal als hy hem ontwoode / in Minneboeders Habyt / met een Welken verschynen zoude / en dat hy te hooren ook eenig zeker Teeken doen zoude / op dat hy zyn aankomste gewaar mogt worden. Hy hooegde ook den Geest / hoe dat zyn naam was? Waarop den Geest antwoorde dat hy Mephistophiles genaamd was. Op die zelve ure viel dezen Godloozen Man af van zyn

Scheyper en God / die hem geschaapen hadde: Ja / hy werd ook een Lid des Duiv-

Duivels. Welke afvals oorzaak geen ander geweest en is / van alleen zyn grooten hoogmoed / zyn bertwoffeling / en zyn groote bermeetenheid / gelyk daar waren de Keuzen / daarvan de Poeten schyben / dat zy de Bergen te samen draagen / en tegens God steyden wilden; Ja gelyk den kwaaden Engel / die hem tegens God oppozerde / daeromme hy ook van wegen zynner hoogmoed ende hobaardye van God verstooten wierd; zo dat die geene die hooge willen klimmen / ook van hooge komen te neder vallen.

Dit aldus gepasseert wezende zo heeft Doctor Faustus door een groote verwoegendheid met den booze Dyaal alle zyn contracten / door opentijche Brieven en Instrumenten / volbragt en geconfirmeert; (het welke boozwaar een zeer schrikkelijck werk geweest is:) welke

Obligatie ende Contract na zyn dood in zyn Huis gebonden is geworden.

Welke Obligatie en Verschybing wy tot een waarschouwinge van alle boome Christenen alhier openbaaren willen / op dat zy den Duivel geen geloobe en geven / en haer aan Lys en Ziele niet en komen te verhooren / gelyk Doctor Faustus daerna ook zynen armen Dienaar door deeze Duivelsche Kazerngen verleid heeft.

Als nu deeze beide Partyn haer met malkander verbonden hadden / zo nam Doctor Faustus een scherp Mes / en stak hem zelve een Alder in zyn linker Hand. En men zeid booz de waarheid dat men in die boozeyde Hand een ingegrabeerde Schrift gezien heeft / met deeze woorden: Homo figo, dat is te zeggen / 'n Mensch! bliedt van hem / en doet wat recht is &c.

Doctor FAUSTUS Bloedlaat hem zelve in een Kroesken, het welke hy op warme Koolen zettede, ende schreef daarmede gelyk hier na volgt.

Al Johannes Faustus, Doctor / behen- ne opentijck met myn eigen hand / tot een verzekeringe en Confirmatie deezes Briefts / mitsdien ik booz my genomen hebbe / in de Elementen te speculeren / ik ook die gaben nog de diepzin-

nigheid / die my van boven genadig gegeven is / zo groot niet en hebbe / nog ook alzulke diepzinnigheid in myn hoofd niet en bevinde / ofte zulks van geene Menschen leeren en kan / zo heb ik deezen tegenwoozdigen gezonden Geest / (die hem Mephistophiles laat noemen / en een Dienaar is des Hellschen Prinzen en Orienten) my t'eenemaal ondertwoopen: ook denzelven behooren / om my te leeren / gelyk hy ook van zynere zyden hem aan my verbonden heeft / my in alles

onderdanig en gehoorzaam te wezen. Daarentegens dat ik my wederom tegens hem verspreke ende beloope / dat zo wanneer hierentwintig Jaaren na datum deezes Briefts zullen verloopen wezen / dat hy met my zynen wille zal mogen doen /

doen/ en my na zyn goed behagen zal mogen vgeeren/ tracteeren/ verhooren/ en also met myn Lys en Ziele/ ende met myn Vlesch/ Goed en Bloed/ in der Geuwigheid zal mogen doen wat hy wil: waarop dat ik herloochene alle die geene die daar leeben/ zo wel het gantsche Hemelsche Heir/ als ook alle Menschen deezet Wereld. Amen.

Tot Oirchonde der waarheid/ en tot meerder Confirmatie heb ik dit Contract met eigener Hand geschreben/ ondergeschreben/ en met myn hier booren geduykten Bloede/ met goeden verstande/ zinnen en gedagten/ bebestigt/ verzeget en betuygt/ Ic.

Subscriptie.

Johannes Faustus, in de Clementen/ en in de Geesteslyken dingen/ erbaaren Doctor.

de derde t'samenpraakinge bescheen Doctor Faustus zynen Geest en Dienaar met groote bylypheid/ en in deez nabolgende maniere. Hy ging booz eerst ober het gantsche Huis/ gelyk een buurig Man/ zo dat van hem niet dan buurbliamen en buurstraalen en gingen/ daarop dat een razinge volgde/ gelyk of 'er een deel Nonniken hadden gezongen/ en niemand en wiste wat dit booz een gezang mogt wezen. Maar Faustus hadde een

Tegens D. FAUSTUS hardnekkigheid komen deez Verszen zeer wel te pas. Wie zynen lust heeft in stoutheid en Ho- baardige/

Ende den Duibet alle dingen nadoet/ Die zoekt een Goede booz zyn eigen Partje/

Hem zelven vbringende om Ziele/ Lys ende Goed.

Die niet en acht het eeuwige pysselyk Ende niet en zoeken dan het tydelik/ Geest hem in 's Duibels handen afgrys- selyk/

Daarom men op zyn Ziele wel acht neemen moet.

Al die moettillens tot eenige dagen/ In 't water springen/ of loopen in 't bier/ Die zelven is niet te beslaagen/

Al zag men hem vanden/ of berdzin- nen schier.

goed behaagen in dit quichel spel/ hy en begeerde hem ook niet in zyn Logement te vorderen/ booz en al eer hy zag wat booz een einde dit spel neemen zoude. Cerstond daarna zo werd 'er gehoord een groot geruchte van Spiessen/ van Zwerden/ en van andere Instrumenten/ zo dat het scheen of men 't Huis stormenderhand inneemen en oberweidigen wilde. Daarna werd 'er een zcher Jagt gehoord van Honden en van Jagers; de Honden liepen na een Hert tot in de Kamer van Doctor Faustus. Alwaar

die Honden Doctor Faustus ter aarde leiden. Daarop zo bescheen in dezelbe Kamer een Ceruto en een Dyaal/ die met malkanderen bochten. En al was 't zake/ dat hem den Ceruto wel dapper weerde/ nogthans werd hy ten lesten oberwonnen/ en van den Dyaal versonden. De Knecht van Doctor Faustus zeide/ dat hy ook aldaar een Lintworm zag/ die geheel wtschtig aan zyn buik was/ en boven op zyn Lys zwart/ zo dat hy ober de Kamer kroop

kroop en dezelve herbulde. Cerstond daarna zo zag men daar ingaan eenschoone Dauiden Dauidinne/ die onder elshanderen twisten/ maar zo waren terstond weder eens. Daarna zag men een dollen Stier inloopen/ recht na Doctor Faustus toe/ waarober hy niet weinig beschrift was. Maar also hy Faustus toeliep/ zo viel hy neder en herdween. Hierop werd wederom gezien een groote Stimme/ die Doctor Faustus de hand presenteerde. Hy sprong boven op hem/ en liep wederom ter Kamer uit. Daarna kwam 'er een grooten Rebel in de Kamer/ dat Faustus niet zien kon. En zo haast als den Rebel verdweenen was/ zo lagen 'er twee zakken/ waaraf dat den eenen van Goud/ en den anderen van Silber was. Ten lesten werd 'er een Oyel gehoord/ daarna een Clabercimbel/ een Harpe/ een Luite/ Diolen/ Bazuinen/ Tromphoorens/ Owerspynen/ en meer andere diergelyke Instrumenten/ elk in 't vyzender met zyn vier stemmen/ zo dat Faustus niet anders en meende/ dan dat hy in den Hemel was. Alle deez boozzeide dingen duurden also een geheel uur lang/ waarober dat Faustus zeer stout werd/ dat het hem nog niet rouwende was/ dat hy zulks

Van de dienstbaarheid der Geesten, tegen Doctor FAUSTUS.

Den nu D. Faustus alzulken gzuwel den boozen Geest met zynen eigen Bloed en Handschrift overgelebert had/ zo is 't boozwaar wel te vermoeden/ dat God en het gantsche Hemelsche Heir hem moet verlaaten hebben. Hierin en heeft hy niet gehandeeld als een Godzalige Huisvader/ maar gelyk een Duibet. Gelyk Christus onze Heere daar van spreekt/ die alzulken wooninge/ en alzulken Ca- vernakel heeft/ dat zo verre als hy in een Menschliche komt te wonen/ zo heeft hem de Duibet daar in forsereert/ gelyk het waar is/ dat D. Faustus, zo men plag te zeggen/ den Duibet te gast genood hadde.

gebaan hadde. Waaruit dat men merken mag dat de Duibet al deez geneugte be- dreef om dat hy Doctor Faustus in zyn boozneemen diez te meer berijerden zoude/ en een oorzaak zoude geeben te zeggen/ dat hy van den Duibet niet kwaads/ nog schriklyk hadde gezien/ maar veel meer allerlei geneugte ende bigdschap; Deez dinge salzo gepassert weezende/ zo ging de Geest Mephistophiles tot Faustus in de Kamer/ in de gebaante van een Nonnik. Doctor Faustus sprak tot hem/ gy hebt boozwaar een wonderbaerlyk begingel gemaakt met alle uwe razernye/ van aller genugten/ zo zult gy my altyd tot eenen Diend hebben. Mephistophiles antwoorde: a Dat en heeft niet veel te vebuiden! ik zal u nog in andere dingen dienen/ en al veel wonderlyker dinge laten zien/ daartoe ook alles doen wat gy van my zult begeeren/ zo verre als gy segt uwe belofte/ aan my gebaan/ nakomt/ en voldoet. Daarop hem Faustus die Olligatie presenteerde/ en zeide: daar hebt gy den Bies. Mephistophiles nam den Bies aan/ en wilde goed rond dat Doctor Faustus daar een Coppe van behouden zoude/ het welk ook Faustus also deede.

Doctor Faustus woonde in zynes Hees Huis/ want hy hadde 't hem tot een Ceg- tament gemaakt. Hy hadde bagelyk een jongen Student by hem tot een Dienaar/ het welke ook een kwaaden Lecker was/ met naame Christoffel Wagenaar, welke dit spel wel behaagde; daartoe zo gaf hem zyn Meester een moed/ en beloofde hem: dat hy van hem een geschikt Man maken wilde. En gelyk de jonge Jeugd altyd meer tot het kwaade/ dan tot het goede geneigt is/ also was 't ook met deez Lecker. Zo dat Faustus anders niemand by hem in huts en had/ als deez zynen Knecht en den kwaaden Geest Mepho-

Mephostophiles, dewelke altyd in de gedaante van een Monnik booz hem wandelde; dezelve bezwoer hy in zyn Schynmer / dewelke hy altyd gestooten hield.

Doctor Faustus hadde allerlei eeten en dinken zeer oberbloedig. Zowanneer hy maar goeden Wyn hebben wilde / zo boogt hem den Geest dien uit eenen Kelder / waaruit dat hy het begeerden; gelyk hy hem daar van ook wel beroemd heeft / dat hy den Keurboort / den Hertog van Beyeren ende den Bisshof van Salzburg groote schade in haare Keibers deede.

Doctor FAUSTUS wil hem tot den Huwelyken Staat begeeven.

Wyls boerde Doctor Faustus een Epicurisch leuen / zo wel by dag als by nacht. Hy en geloofden geen God / geen

Doort; zo hadde hy dagelyk allerlei gekookte Spjze / want hy konde alzulken Coberfchen Konst / dat zo haast als hy een Densster open dee / en eenen Vogel noemde die hy begeerde / die dan straks 't Densster inbliegen kwam.

Desgeelyk zo bragt hem zynen Geest uit alle omtiggende Landen / en uit alle Princen / en uit alle Graaben Hoben / de allerbeste gekookte Spjze.

Hy ende zynen Jongen gingen zeer statelyk gheleed / waartoe zy

nen Geest hem het Laaken / zo tot Neurenburg, Straatsburg, en tot Frankfort by nacht steelen moest / mits dat die Laakenhoopers by nacht geen Laaken en pleegen te verkopen / gelyk ook niet en doen de Schoenmakers / nog de Peiszers.

In somma / 't was al Waar of Goed dat geleend en gestolen was.

Nog hadde hem den Geest of Duibet beloost alle Werken 25 Kroonen te geeven / het welke Jaarlyk 1300 Kroonen bekopen zoude / welke zyn Jaarlysche Bezoiding en Pensioen geweest is.

Helle / nog geen Hemel / maar meinde / dat Lysen Ziele niet makhanderen te sterben kwamen. Ende zyne Aphrodizia dees hem dag en nacht / op dat hy hem tot den Huwelyken Staat begeeben / en op een Wyf denken zoude. Waarop dat hy zyn Geest bragden (die doch een vyand van den Huwelyken Staat is) of hy hem tot den Huwelyken Staat begeeben mogte? Waarop dat hem den kwaaden Geest antwoorde: wat dat hy kan hem zelfs maaken wilde?

Atem / of hy zyn belofte niet meer inachtig en was / ende of hy die zeibe niet langer bedagt en was te houden / aldaar hy toegezeit en beloost hadde God en alle Men-

Menschen Vyand te weezen / dat hy ook daartoe tot het Huwelyk zeer kwaelyk komen zoude / mits dat hy geen twee Heeren / God en hem (den Duibel) dienen konde: want den Huwelyken Staat is een werk des Allerhoogsten / en wy zyn hem t'eenemaal vyand: want zo veel als Hoerze en alle Echthekerze aangaat / dat is al goed booz ons. Daarom Faustus ziet booz u / want zo verre als gy u tot den Huwelyken Staat komt te begeeben / zo zult gy van ons in kleine stukjes gescheurd worden. Liebe Faustus bedenkt by u zelve / wat onruste / twist-en oneenigheid uit den Huwelyken Staat te volgen pligt. Doctor Faustus ging hem daarop bedenken / gelyk alle Godlooze Hertien niets goeds boozgronden en konnen / mits dat de Duibel dezelve geleid en regeert. Einde-lyk also hy hem hierop lang genoeg bedagt hadde / zo boerde hy zynen Monnik tot hem / gelyk byzonder dat der Monniken en Nonnen manier en nature is / den Huwelyken Staat te bevachten / also deede ook Doctor Faustus Monnik / dewelke hem den Huwelyken Staat t'eenemaal afraade. Waarop dat Faustus antwoorde / en zeide: Nu wil ik my tot den Huwelyken Staat begeeben / daar mag uit volgen wat 'er uit wil. Zo haast als hy zulks hem boozgenomen had / zo kwam daar alzulken Stormwind op zyn Huis aan / als of zyn geheele Huis het onderste zoude opwaards gekeert hebben geweest. Alle de Deuren en Densters sprongen uit haare Hengzels: daarenboven zo was zyn geheele Huis zo vol stof / als of het tot Afsche zoude verbrand hebben. Doctor Faustus liep de Crappen af; met een zo greep hem een Man / die hem weder ter

Een vragge van Doctor FAUSTUS, aan zynen Geest Mephostophiles.

Wat dat Doctor Faustus deeze boozberhaalde grubelyke onkuisheid met den Duibel bedreeben hadde / zo gaf hem zynen Geest een groot Boek in de hand /

Kamer intwierp / met alzulken geweld / dat hy Handen nog Doeten roeren konde. En rondsom hem ging van alle kanten een Duur op / als of hy had moeten verbranden: hy riep tot zynen Geest om hulpe / hem belovende dat hy voortaan in alle maniere na zyn raad en wille leuen zouden. Waarop dat hem de Duibel isfachtig berstejeen / maar in alzulke grubelyke en berfchynkelyke gedaante / dat hy breebde hem aan te zien. De Duibel sprak / van wat meninge zyt gy nu? Faustus denkende dat hy zyn beloften niet was nagekomen / daarom dat hy om genade en bergiffeniske bad; waarop dat hem de Duibel met hoete woorden zeide: Nu wel aan / ziet toe / dat gy niet anders doet / en vlyst daar by dat zegge ik u. En boort zo berdween hy.

Daarna zo kwam de Geest Mephostophiles by hem / en zei tot hem: Zo verre als ge in uwe beloften vlyst continueeren / ziet / zo zal ik uwen wellust zo bezadigen / dat gy denzelven niet grooter zoud wenschen / nameelyk / zo verre gy niet en kondt huis leuen / zo zal ik u alle dagen en nachten een Wyf te Bedde brengen / dewelke van alzulker schoonheid en gedaante wezen zal / als eenige die gy in deeze Stad zoude mogen zien. En dewelke u het best behaaglyk is / die zal by u woenen.

Dit behaagde Doctor Faustus zo wel / dat zyn herte van blydschap veebende werd / en het veroude hem dat hy zulks boozgenomen hadde: daartoe zo werd hy zo blyftig en onkuis / dat hy niet anders deede dan dag en nacht op schoone Vrouwen denken / dat al was 't zaatie / dat hy hulden met den Duibel zyn Onkuisheid bedreeben hadde / morgen op een ander was denkende.

baarin dat alle Coberze en allerlei Nigromantie beschreeben stond / daarin dat hy hem / neffens zyn Duibelsche Huwelyk / berlustigen zoude. Deeze Dardunus artus heeft

heeft men daar na hy zyn knecht Christoffel Wagenaar gebonden; kortz daar na begon hem te dynen zyn Duibelsche haardop/ en bozderde tot hem zyn knecht/ en zyn Geest Mephostophiles, om met dezelve een t' samensprekinge te houden/ en zeide tot den Geest: *Liebe Dienaar zeg my doch eens/ wat gy hoor eenen Geest zyt?* Daarop den Geest antwoorde en sprak: *Myn liebe Heer Faustus ik ben een vliegende Geest/ die onder den Hemel regeert.* Doctor Faustus zei: *hoe is doch uw Overheer Lucifer tot den bal gekomen? waarop den Geest antwoorde/ Heer Faustus, eben gelyk myn Heer Lucifer een schoonen Engel van God geschapen was/ en een Schepzel der Zaligheid geweest is/ zo weet ik zo veel van hem dat men zulken Engel Hierarchie noemt. En daar waren 'er drie/ Zeraphin/ Cherubin/ en den Kroon-Engel/ den oppersten Engel/ die al d'andere Engelen regeert: d'andere dwaaren en regeeren de Menschen; de derde weeren en stooren onzer Duibel magt/ waarover dat ze Prins-Engelen en Kragt-Engelen genoemd worden. Men noemt ze ook Engelen van alle groote wonderwerken/ Woudschappers van alle groote dingen/ en Engelen van alle zorgbuidigheid. Also was Lucifer een der schoonste Engelen en was Raphaël genaamd/ en de andere twee Gabriël en Michaël. Dit is het geen dat ik u hier af durf zeggen.*

Een disputatie van de Helle en haare Spelonken.

Doctor Faustus (gelyk men plag te zeggen) die droomde van de Helle. Daarop dat hy zyn boozen Geest bzaagde na de substantie van die plaats/ en na het Schepzel der boozs. Helle/ en wat het booz een manier van plaats weezen mogte? Den Geest beede hem daarop deeze verklaringe; *Nameikh dat zo haast als zyn Heer Lucifer tot den bal gekomen was/ hem de Hel bereid was/ welke daar is een duisterheid/ waar-*

in dat de Duibel Lucifer met een keten gebonden leid/ berstooten en overgegeven is/ dewelke hy tot een oordeel behouden zal/ waarin dat niet anders gebonden word van een grooten duisteren Rebel/ Duur/ Sulpher/ Pels en meer andere stank. Boozs konnen wy Duibels anders niet weeten/ zeide hy/ hoe/ of op wat manier de Helle geschapen is/ nog hoe dat ze van God gesondeert en gebout is/ want zy heeft einde nog grond. En dit is al t'geene dat ik hier van weet te zeggen/ waarop dat ik het laat dynen.

Een andere vragge van Doctor FAUSTUS, van het Regiment der Duivelen en van haare Overheeren.

Dezen kwaaden Geest moest Doctor Faustus ook onderrichten van de wooning der Duibelen/ van haar Regiment en van haare macht.

Den Geest antwoorde en sprak: *Liebe Heer Faustus, de Hel en haare Kibieren/ is onzer alle wooning en huiszinge/ dezelve heeft alleen zo groote begrip/ als de gantsche Wereld ober de Hel/ en de Waereld tot onder den Hemel en zyn tien Regimenten en tien Koningen/ welke de Overste onder ons Duibelen zyn en de gebuldigste ouder die zes Regimenten zyn dezen:*

1. Lacus Mortis. 4. Tartarus.
2. Stagium Ignis. 5. Terra Obliviones.
3. Terra Tenebrosa 6. Gehenna.

7. He-

7. Herebus.

8. Barathrum.

9. Styx.

10. Acheron.

In dezelve regeeren de Duibelen Plegeton genoemd. De vier Regimenten dezer/ zyn Koninklike regeeringen/ ge-

lyk Lucifer regeert in 't Oosten. Beelzebub in 't Noorden. Belial in 't Zuiden. Astarot in 't Westen. En deeze regeeringe zal dynen tot het oordeel des Heeren. En dit zyn de Regimenten van onzer Kynhe.

Een vragge in wat gedaante den verstootten Engel geweest is.

Doctor Faustus begon wederom met den Geest te spreken. En hy bzaagden hem: *Op wat manier zyn Heer Lucifer in den Hemel berciert was? En hoe hy aldaar gewoond heeft? Zyn Geest had hem op die tyd/ dat hy hem drie dagen daarop mogt bedenken: En hy gaf hem den derden dag deeze antwoorden: Myn Heer Lucifer, die nu eertids also genoemd word/ is van wegen zyne berstootinge/ uit het klaare lig des Hemels/ die te booren eenen Engel Gods en een Cherubyn was/ die ook alle Schepzelen God in den Hemel gezien heeft/ die was in zulken gedaante/ Pompe/ Autoriteit/ Waardigheid/ en in zulken Wooning/ dat hy boven alle Schepzelen Gods/ boven Goud en edel Besteente/ en van God also verligt was/ dat hy de Zon en Sterre glanz te boven ging. Want zo haast als hem God geschapen had/ zo zettende hy hem op den Berg Gods/ en in de Regeeringe van een Dozendum/ zo dat hy in alle maniere volmaakt was/ maar zo haast als hy hem begon te berghoovardigen/*

en boven het Oosten hem wilde berheffen/ zo werd hy van God uit de Wooning des Hemels berstooten/ en van zyn stoel afgezet in den Duurpoel/ die in der eeuwigheid niet uitgebluscht zal worden/ maar eeuwig branden zal/ hy was berciert met de Kroon des Alderhemelsche Pompe. En mitsdien hy weetens en onweetens tegen God geweest is/ zo heeft hem God uit zyn Rechterstoel gezet/ en hem tot de Helle beroozdeeld en berdoemd/ waaruit dat hy in der eeuwigheid niet wyken mag.

Als nu Doctor Faustus den Geest van deeze dingen also aangehoord hadde/ zo ging hy daar op speculeeren op meenigerlei opinie en grond. Hy ging ook also stilzwigens van den Geest weg in zyn Kamer/ leide zig te Bed/ en begon bitterlyk te weenen en te zuchten/ en op deeze bercklinge des Geestes te denken: *hoe dat de Duibel den berstooten Engel van God zo heerlyk berciert was. En zo verre hy niet zo hoovardig tegen God geweest hadde/ een eeuwig Wooning in den Hemel/ en een Hemels Wezen zoude behouden hebben/ en nu van God eeuwig berstooten is. Hy sprak: o Wee! wee! my in der eeuwigheid/ also zal 't met my ook gaan/ want ik ben ook een Schepzel Gods/ en myn onderdanig Pleisch en Bloed heeft my aan Lof en Ziele in der eeuwigheid de Verdoemensse toegebragt/ my booz myn eigen bernust en zinnen gedzeeden dat ik als een Schepzel Gods van hem geweest ben/ en my van den Duibel zo heb laten berleiden/ dat ik my aan hem met Lof en Ziele overgegeven/ en berhogi hebbe/*

C 2

daar

daarom dat ik geen genade meer te be-
hoopen hebbe: maar moet worden gelijk
Lucifer, in de eeuwige Verdoemenisse/
en in een eeuwige kwaade berstoeten wo-
den. **o Wee! wee!** in wat ellende heb
ik my zeiben gebagt: **Och en was ik**
nooit geboren geweest.

Deeze beklaaginge deedte also Doctoz
Faustus en hy konde geen hooye nog ge-
loobe meer krygen / op dat hy dooz boe-
te tot de genade Gods mogt gebagt wer-
den. Want zo verre als hy gebagt hadde /

Doctoz FAUSTUS disputeerden verder met zynen Geest Mephostophiles
van het geweld des Duivels

Wat Doctoz Faustus wederom wat
beter gemoed was / zo bjaagde hy
zynen Geest Mephostophiles na de regee-
ringe / raad / geweld / aangryp / tem-
teeringe en na de tyrannye des Duivels /
en hoe dat hy zulks in 't eerste gedzeeden
hadde? **Waarop** dat den Geest antwoos-
de: **Deeze** disputatie en bjaage die ik u
berklaaren zoude / zou u / myn Heer Fau-
stus, tot al te grooten mismoedigheid en
agterdenken bzingen / daarom maest gy
zulke dingen van my niet begeert hebben /
want het gaat onze Secreeten aan; doch
mitsdien ik u zulks niet ontzeggen kan / zo
zult gy weten dat zo haast als den ber-
stooten Lucifer tot den dal kwam zo is hy
God en alle Menschen tot Dhand gewo-

de Duivel heeft my bedroogen / **ik** wil we-
derom tot God mynen genadigen Heere
keeren / en den zeiben om genade bidden en
aanroepen / en my wederom tot Christus
en zynen Christelyke Kerke bekeeren / zo
had het met hem nog goed mogen worden /
en den kwaaden Geest in deeze maniere
mogen wederstaan: **Niettegenstaande** /
dat hy hem met Lys en Ziel hadde ober-
gegeeben. **Maar** hy was in zyne mee-
ning twyfelachtig en ongeloobig.

ken. **En** heeft onderstaan / gelijk
hy nog doet / allerlei tyrannye aan
de Menschen te bedwizen / gelijk men
nog dagelyks zien mag / dat sommig-
haar uit Venstere dood werpen /
haar zeibe berhangen / berdzinken /
hen zeibe doozsteeken / of tot ber-
twyfeling komen. **Gelyk** men ook
zien mag / toen den Mensch van
God volkomelyk geschapen was /
zo misgunde hem zulks de Duivel /
en hy bragt Adam en Eva met alle
haare Nahomelingen in zonden / en
in ongenade des Heeren. **Dit** zyn

liebe Faulke de aangrypinge en Tyrannye
des Duivels. **Also** deedte hy ook met Cain
en maakte ook dat het Israelsche Volk
bzeemde Goden aanbadden / dezelve offer-
den en met de Heidensche Wyben onhuis-
heid bedzeeden. **Also** hebben wy ook een
Geest / die Saul gedzeeden heeft / en tot on-
zinnigheid gebagt heeft / dat hy hem zelf
khwam te vermoorden. **Nog** is 'er een Geest
Adomus genoemd / die zeiben Mans in on-
huisheid gebodt heeft. **Des** gelyks is 'er
nog een Geest Chagon, die 30000 Men-
schen in ongeluk bragt / dat zy alte ber-
sagen wierden / en de Arke Gods genomen
wierd. **Gelyk** 'er ook is geweest eenen
Belial, die David zyn herte ontstak / dat hy
zyn Volk begon te tellen / waarover dat

70000

70000 Menschen te sterben kwamen. **W**at
zo handelde ook een van onze Bersten met
de Koning Salomon, dat hy kwam de Af-
goden aanbadden. **En** van deeze Ber-
sten tot zonde zoeken te bzingen. **En** also
berdeeten wy ons nog ober de geheele We-
reld uit / berzoeken allerlei list en loos-
heid / trekken de Menschen af van het
Christelyk Beloobe / bzingen dezelve tot
zonden / en sterken ons ten beste dat wy
konnen of mogen tegens Jesum: wy kwel-
ten de zyne tot in den dood / wy bezitten
de herten der Mensen en Koningen dezer
Wereld / der Leere Jesu Christi / en
haare Coehoorders. **En** dit kunt gy Fau-
ste wel wy u zeiben bedenken. **Doctoz** Fau-
stus spakh wederom tot hem: **Zo** hebt gy
my ook bezeeten? **Maar** zegt my doch de
waarheid? **Den** Geest antwoosde: **Ja** /
waarom niet: want zo haast als wy u her-
te bezagen / met wat gedagten dat gy om-
ging en hoe dat gy niemand anders tot uw
boozneemen kon gebzuiken dan de Duivel /
ziet / toen maakten wy ube gedagten en
diepe speculatie nog beel hegeerlyker / zo

dat gy nacht nog dag slapen kon / maar
dat alle uw gedagten en zinnen u daar toe
bzeeden / hoe dat gy zoud mogen tot de Co-
heerze geraaken. **Och** toen gy ons be-
zwoert / zo maakten wy u zo berbolgen /
dat gy u eerban den Duivel zoud geveiden
laaten werzhoeren / dan gy van uw booz-
neemen zoud geweeken zeiben. **Daarna**
zo behertigden wy u nog meer / tot dat wy
in uw herte geplamt hadden / dat gy van
uw boozneemen niet en mogt afstaan / na-
melik hoe dat gy eenen Geest tot uw
dienst mogt krygen. **Ten** lesten bragen
wy u daar toe / dat gy u met Lys en Ziele
obergaast / gelijk gy Faulke wel behoeden
kunt. **'t** is waar / zeide Doctoz Faustus;
het kan ook nimmermeer anders weezen:
ook heb ik my zeiben gebangen / hadde ik
Godzalige gedagten gehad / en my met den
geveden tot God gehouden / nog ook den
Duivel in my zo zeer niet laten inwoz-
ten / zo en waar my zulken elende aan Lys
en Ziele niet naakend. **o!** **Wat** hebbe
ik gedaan. **Den** Geest antwoosde: **Daar**
laat ik u booz zozgen. **Also** ging Doc-
toz Faustus boezig van hem weg.

Een disputatie van de Helle Gehenna genoemd, hoe dat die geschapen
is en ook van de pyn die daar in is.

Wat Doctoz Faustus hadde wel altyd een
berouw in zyn herte / en een groot
agterdenken in het geene dat hy gebaan

zo was 't ook met Doctoz Faustus, hy zag
wel den Hemel / maar hy kon 'er niet in
zyn. **Hy** bzoombte van den Duivel / en bar-
C 3 de

de Helle / gelyk men plag te zeggen / dat is te zeggen / dat hy bedogt wat dat hy gedaen hadde. En meende altyd dooz beele disputeeren / bzaagen en antwoorden met zyn Geest zo berre te komen / dat hy eens tot boete en berouw van zonden geraaiken zoude. Maar het was al te vergeefs / want de Duivel had hem al te vast gebangeu : hierop nam Doctor Faustus hem wederom booz / om met hem te spreken / en te zeggen dat hy wederom van de Hel gedooit hadde. Daarom bzaagde hy den Geest / wat dat de Hel was. Ten derden / wat dat 'er booz een gekerim en geklaag in de Hel was onder de Verdoemden. Ten vierden / of ook de Verdoemden nog tot genade Gods komen konden en uit de Hel mogten verlost worden ? Den Geest gaf op alle deeze bzaagen geen antwoord. Maar sprak : Heer Fauste uwe bzaagen en disputatien van de Helle en haare gelegendheid / meugt gy wel agter wegen laaten. Lieber : wat wilt gy dog van u zelver maaken ? En al was 't zaake / dat gy tot in den Hemel opklimmen moest / zo zoude ik u dog wederom tot in de Helle neder synen / want gy zyt myne en behoord ook in onze hoop. Daarom liebe Fauste, laat dog blyben zo beel na de Hel te bzaagen / maar bzaagt in plaats van dien wat anders / want geloof my bygehlyk / zo berre ik u alle gelegendheid zonde vertellen / zo zoud gy mogen in een wanhoop / berouwen zulke behommernisse komen / dat gy daar na zoud willen dat gy al deeze bzaagen agter gelaaten had / daarom bid ik u ten andermaal / laat dog al deeze bzaagen blyben ? Doctor Faustus antwoorde : Ik moet het nogthang weeten / of ik en zal niet leben / daarom zult gy 't my zeggen. Nu wel aan sprak den Geest / ik zal 't u zeggen / want my zulks niet schade kan. Gy bzaagt wat de Hel is : De Hel heeft menigerlei namen en beduidinge : want somtyds word de Hel heilig en doozig genoemd / mits dat de Menschen die daar in zyn / tot geene la-

binge nog berkwikkinge komen konnen. Men zaid ook met regt / dat de Hel een Dal genoemd word / 't welk niet ber van Jerusalem gelegen is. De Hel heeft zulke wyde te en diepte / des Dals heet Jerusalem, dat is den Troon des Hemels / daarin dat de Inwoonders van het Hemelsche Jerusalem zyn en wonen / wyde en berre / tegen malander ober liggende / zo dat de Verdoemden in de woeste des Dals altyd moeten blyben wonen / en in de hoogte der Stad Jerusalem nimmer geraaiken konnen. Also werd de Hel ook een Plaats genoemd / des welke zo wyde is / dat de Verdoemden / die daar in wonen / nooit geen einde daar in zien konnen : desgelyks word de Hel ook genoemd de Brandende Helle, waarin dat alle dingen vanden moet wat 'er in komt / gelyk een Zak-Steen in een buurigen Oven / of schoon de Steen gloeiendt werd / zo en komt hy dog nimmermeer te verbzanden of te verteeren / en werd 'er maar harder van. Also dat de Zielen der verdoemde Menschen in der eeuwigheid vanden / zonder te verbzanden of te verteeren / maar zal meer en meer pyn gevoelen. Desgelyks werd ook de Hel een eeuwig pyn genoemd : dewelke nog beginzet / nog hoope / nog einde heeft : zy werd ook de duisterheid van een Tooren genoemd / alwaar men de Heerlykheid Gods / gelyk het licht der Zon of Maan niet zien kan. Waar nu de Helle maar een duisterheid / gelyk hy u den nacht is / zo zoude men nog hoope van licht hebben.

De Helle heeft ook enen Afgrond / Chasma genoemd / gelyk den Warbbodem daaraan hy stoot / daar heeft hy zulken diepte / dat 'er geen grond is ; aldaar scheurd hem het Wardryk van den anderen / en het schynt dat in zulken diepte der Afgronden winden gehoord worden. De Hel werd ook Petra genoemd / dat is een Steen-Klippe en die is ook gelyk een Steen. Want de Hel is zo bevestigd / dat Warde nog Steenen rondsom haar heeft / ge-

gelyk een Steen-Klippe. Maar gelyk God den Hemel bevestigd heeft / also heeft ook den grond der Helle bevestigd / gants hart / spitzig en hol rookig / gelyk een hoogen Steen-Klippe. Zy werd ook Carcer genoemd / in denwelken dat de Verdoemden eeuwig gebangen moeten blyben. Dooz is zo werd zy ook genoemd Damnatio, daarin dat de Ziele / als in een eeuwig gebangenis / berooddeit en berdoemt werd : ook noemt men dezelve een Exitium en Pernicies, een berderffenis / alwaar de Ziele zulken schade lyden / die in der eeuwigheid blyft duuren. Nog werd ze ook genoemd Constatio, Damnatio, Condenmator. En op meer diergelyke manieren en is een berweringe der Zielen / daarin dat hem de Menschen in zulken afgrond werpt / gelyk die geene doet / die op eenen hoogen Tooren klimt en hem van boven nederwerpt. De Mensche die tot een berweringe gekomen is en gaat daar niet heeren / om dat hy dezelve zoude bezien mogen : Maar hoe hooger dat hy opklimt en hem daar afwerpt / hoe dieper dat hy vallen moet. Also is 't ook met de verdoemde Zielen / die in de Helle hebben ofte gevoelen zullen. Daarvan zult gy my Heer Fauste de Schijf leerz / want 't is my t'eenemaal berbozen. Maar eben gelyk de Hel jammeelich aan te zien en gequalificeert is / also is ook daar na adbenand onberdzaagelich pyn en martelizinge / daaraan ik u 't berigt doen wil / dat het met de Verdoemde toegaat / gelyk als ik u hier te booren berklaard hebbe. Want het is waar / gelyk als ik u zegge / dat de Hel en des Drouwen Wuth en het Wardryk nimmermeer berzaad worden / zo dat nimmermeer einde nog ophouden in de Hel wesen zal / en der Verdoemden klaagen ofte jammeren nimmer einde neemen zal ober haare zonden en boosheid. In somma / daar is een roepen / klaagen / hermen / jammeren / schreijen en huilen tot God / om dat alle Schepzelen Gods en alle Cre-

aturen haare Onanden zyn ; daar ter contrarie de Heiligen Gods al eere en blydschap in eeuwigheid genieten. En de pyn van den eenen is grooter en geweldiger / dan de pyn en toornen van den anderen. Want gelyk de zonden van den eenen grooter geweest zyn / also zyn ook de straffen van den eene grooter als van de andere. De Verdoemden klaagen ook ober de onberlykhe houde / ober 't onuitblyfelyke Duur / ober de onberdzaagelike duisterheid / ober de stank / ober de eeuwig ongerustheid en ober de schrikkelike gezigte der Duivelen en in somma ober die berweringe / van de hoope van eenige berlossinge. Ook klaagen zy met wrenende Oogen / met knerfinge der Tandden / met stank der Neuzen / met jammeren der Stemmen / met breen der Handen en Voeten. Zy eeten haare eigen Tong op / dooz de groote smerte / mits dat zy wenschen te sterben / en nogthang niet konnen sterben / want de dood blyd van haare weg. En alle haare ellende en pyn werd van dag tot dag grooter en zwaarder.

Endelich / de Hel is also geschapen gelyk God zynen Toorn geleid heeft / en op zulken plaats als hy gewild heeft / dat zy zonden geplaatst worden / zo dat de Hel beel naamen heeft / gelyk een Schandwooninge, een Verzendinge, een Wraake en een diepte der Helle. Want de Zielen der Verdoemden moeten niet alleen in een geklag en getween des eeuwigen Duurs ziten / maar zy moeten ook schande / bespottinge en schimp van God berdzaagen. En merkt / dat de Hel is een Helle des doods / een hitte des huurs en duisterheid der Warde / waarvan God nooit geen einde berdacht heeft. Aldus heb ik u boldaan / liebe Heer Fauste, op uwe berde bzaage / dewelke met de eerste en tweede obereen komt.

Ten vierden en ten lesten zo wilt gy van my ook een bzaage hebben / die God aangaat / te weeten / of God de Verdoemden weder in genaaden zal aanneemen ofte niet ?

niet? Maar het zy hoe dat het wil / ik zal u altyd op uw bjaagen een onderrichting geeven. Ten eersten ban de Hel / ban haare substantie / aanzien en hoe zy ban God geschapen is / of wy sommige haar fondamenten doorgonden kunnen. En niettegenstaande (liebe Heer Fauste) dat zulks uwe belofte en promissie sterli contrarierende is / zo zy u daar op deeze verklaaringe gedaan. Gy bjaagde ten lesten / of de Verdoemden wederom tot de genade Gods komen konden? Daarop antwoorde ik / neen. Want al die in de Hel zyn en ban God verstaoten / die moeten in Gods genade in der eeuwigheid bjaanden / zonder eenige hoope meer. Ja wanneer zy tot de genade Gods komen konden / zo zouden zy en wy Geesten na zulken tyd haaken en verblijden. Maar zo weinig als de Duibelen in de Hel tot genaden komen / zo min kunnen die Verdoemden daar toe geraaken: want daar is geen hoope / nog al haar bidden en aanroepen / of al haar hermen / kan niets helpen / want hun Conscientie klaagt haar eenpaarig aan. Een Keizer / een Koning / een Hertog / een Graaf of eenig ander Hegeerber / zullen klagen en denken: ach! had ik slegts niet getranneerd en in myn leeben niet alle moedwil bedreeben. Een ryk Man: ach had ik niet zo gierig geweest. Een Hobeerden: ach! had ik niet zo Hobeerdig geweest. Een Hoerreeber of Owerspeelder: ach! had ik niet zo Onkuis geweest. Een Donhaart / een Daster / een Speelder / een Gods lasteraar / een Meinediger / een Dief / een Moordenaar / en hiergelyke: ach! had ik niet alle deeze Godloosheden bedreeben / ende des Waverelds wellust gebolgt / zo mogt ik nog op eenige genade hooopen: maar myne Zonden zyn zo groot / datze niet kunnen vergeeven worden / daarom moet ik deeze Helche pyne ende straffe lyden / eeuwig verdoemd weezen en geen genade meer ban God te herhoopen. Daarom zo zult

gy tweeten / myn Heer Fauste, dat de Verdoemde op geen tyd nog einde te hooopen hebben / om ban deeze kwaale verloft te worden. Ja wanneer zy slegts nog zulke hoope mogten hebben / dat zy alle dage waare een Doppelp Water uit de Zee mogten scheppen zo lang tot dat deeze dyoog was / of dat 'er een Zandberg was zo hoog als den Hemel / ban welke een Vogel alle Jaaren een stuijse zo groot als een boon haalen mogt / zo lang tot dat deeze Berg geheel opgenomen en weggedraagen was / en dat zy dan nog ban haar elende mogten ontfangen worden / zo zoude zy zig daar in verblijden; maar daar is geen hoope dat God haar zoude gedenken / of ober haar ontfermen / maar zy zullen in de Hel leggen / gelyk de Goedsbeenderen in de graben. De Goeden haar Conscientie zal ze eenpaarig klaagen / en al haar roepen en hermen zal niet herhoord worden. Ja wanneer gy u schoon in de Hel kon verbergen tot dat alle Bergen op een hoop kwamen baltelen of ban de eene plaatse op de andere gezet wierden / of dat alle Steenen in de Zee dyoog wierden / of dat alle droppeken des Regens kunnen geteld worden / ja al zo onmogelyk als een Oliphant of Kiemel door het oog ban een waalde kan gaan / al zo weinig hoope is 'er booz u booz handen. Aldus hebt gy / myn Heer Fauste, de verklaring ober het vierden Artickel: en ik zegge u dat zo wanneer gy my in 't verbolg weder zulke dingen bjaagen zult / gy ban my geen gehoorzult hebben / want ik ben u niet schuldig zulks te zeggen / dus laat my berber ober zulke bjaagen en disputeeren met bjaeben. Doctor Faustus ging wederom geheel bedroeft ban den Geest weg / hy wierd ten eenemaal mismoedig en twyffelachtig. Nu dacht hy op dit / en ban op dat / en hy kon hy dag nog nacht niet rusten / nog alle deeze dingen uit den zin stellen / want de Duibel had hem te zeer bezee-

ten /

ten / verstoit / verblind en gebangen. Ook offchoon hy alleen was / en op Gods Woord wilde denken / zo hertoonde hem de Duibel in de gedaante ban een nitnemende schoone Vrouw / die hem kwam omhelzen en alle Onkuisheid toeliet / waar door hy dan het Woord Gods stralks bergat en in den wind sloeg / zo dat hy in zyn kwaale Opinte boortboer.

Een andere vrage die Doctor FAUSTUS aan den Geest deed.

Doctor Faustus riep zynen Geest wederom en begeerde ban hem antwoord op een bjaage / het welk hy bezogt niet te zullen weigeren. Den Geest en wilde in 't eerst daar niet na hooeren / doch op 't laast bewilligde hy daar in / niettegenstaande hy hem ten eenemaal afgezeid had. Nu / wat begeerd gy dan? bjaagde hy aan Fausto. Ik wil / sprak Faustus, ban u nog een antwoord hooeren op een zekere bjaage / namentlyk: als gy ban God tot een Menschje geschapen waard / wat gy dan doen zoud om God en den Menschen te bjaagen? daar ober lachte den Geest / en zeide: myn Heer Fauste, als ik ren Menschje geschapen was / gelyk gy / zo zoude ik my onder God buigen zo lang als 'er adem in my was / en my veneerstigen God minner meer te hertoornen / zyn Geboden / zyn Keere en zyn Wille te doen / den zeiben bidden / aanroepen / banaan / loben / bjaagen en eeren / op dat ik Gode mogt be-

jaagen en aangenaam weezen en bezee kert zyn mogt / dat ik na myn dood de eeuwighe Zaligheid berwerbten zoude. Doctor Faustus antwoorde hier op: wel heb ik zulks niet gedaan? neen gy / zeide den Geest / maar uwen Schepper die u geschapen heeft / die u de spraak / 't gezigt en gehoor gegeeven heeft / om dat gy zyne Wille berstaan / en na de eeuwighe Zaligheid trachten mogt / hebt gy verloorhend / de heerlyke gaaben ban uw Verstand / dien God u gegeeven had / misdult / God en alle Menschen berzwooren: zo dat gy niemand daar mede beschuldigen kunt ban u zeiben / en hebt also uw beste ciernaad en kleinoed ban de toeblygt tot God hertooren. Ja / dat is waar / zeide Doctor Fauste; maar myn liebe Mephostophiles, zoude gy wel in myn plaatse Wille zyn? ja / zeide den Geest al zuchtende. Want offchoon ik also tegens God gezondigt had / zo zoude ik hem nog om genade aanbidden. Hier op antwoorde Doctor Faustus: zo zoude het ook booz my nog dyoog genoeg zyn / in zo verre als ik my kwam te verbeteren? ja / zeide den Geest / als gy booz uwe groote Zonden nog tot de genade Gods komen kon / maar 't is nu al te laat / want den rooyn en gramschap Gods is te zeer ober u ontsteken. Laat my niet breiden / zeide Doctor Faustus tot den Geest / bewelke antwoorde: zo laat my dan nu boortaan ook niet bjaeben met uw bjaagen.

Hier volgt nu het tweede Deel deezzer Historie van Doctor FAUSTUS, den uitnemende grooten Tovenaar.

Als nu Doctor Faustus ban den Geest geen antwoord meer op Godzalige bjaagen konde krygen / zo moest hy 't daar by laaten bjaeben / en begon toen Almanakken te maaken: want hy was toen ter tyd een goede Astrologus of Almanakmaaker / zeer wel erbaaren en ge-

leerd in de Sterrekunde / en in 't schynen ban Prognosticaten / 't welk de gehele Waereld wel bekend is / dat al 't geene hy geschreeben heeft / andere Almanaticussen te boven gaat. Dan gelyklyk zo stembden alle Practyken (die hy Heeren en Doctoren toeschreef) obereen / want

want hy geleerd den hem na zyns Geestes Prognosticeeren en Doozzeggingen van alle toekomende dingen en geschiedenissen / dewelke ook beeltlyk zo geschieden. Zyn Almanakken wierden boven alle andere zeer geprezen / want hy schreef 'er niet in / of het gebiel zo / gelijk als van Nebel / Wind / Sneeuw / Hagel / Regen / Hitte / Donner / Ic. of het gebeurden ook also. Zyn Almanakken waren niet gelijk als die van anderen / die in Astrologie niet wel erbaaren waren / en in den Winter maar van Koude / Dorst / Sneeuw / en in den Zomer van Hitte / Donner en Onweder schreeben. Hy zetten ook in zyn Prognosticatie / den tyd en wat 'er toekomstig geschieden zoude. Hy toonde elk Heerschappij in 't byzonder aan waar het mede aangegrepen zou worden / als / den een met duuren Tyd / den ander met Oorlog of Pest en diergelijken / gelijk zulks de Duivel uit erbaarentheid der Natuur / en uit het zondig leven der Menschen / heel toekomstige gramscapen des Heeren / te hooren zien konde. Een Vrage of Disputatie van de Konsten van Astronomie en Astrologie.

Als nu Doctor Faustus zyn Almanakken twee Jaar na malshander gemaakt had / zo bragde hy zynen Geest /

wat hy hem booz een gelegenheid tot de Astronomie en Astrologie gaf / gelijk de Mathematicus plag te stellen? Daarop antwoorde den Geest: daar geede ik u zulks een Oordeel van / dat alle Sterrekundige niets zonderlings of zekerz kunnen practiceeren: want het zyn allemaal heimgelike werken Gods / dewelke de Menschen niet kunnen doorgronden / gelijk als wy Geesten doen / die in de Lucht en onder den Hemel zweeben / die in de toelaatinge Gods zien en begrepen kunnen: want wy zyn oude en erbaaren Geesten in des Hemels loop. Ik konde u wel / myn Heer Faulte, eenige Prognosticatie en Almanakken / of van de Namiteiten een eenvoudige opteekening doen / en also het eene Jaar om het ander / dingen boozschyben die waarachtig zyn. Het is wel waar / dat die van den ouden tyd / die by of zes hondert Jaaren leefden / zulken Konsten grondelyk geleerd en begrepen hebben: want dooz zo heele Jaaren / word dat groote Jaar berovt / dat zy zulks berilaaren en Cometen mede deelen konnen / maar alle onerbaaren Astrologien maaken haar Prognosticatie na een goeden waan / en goeddunken.

Van de Winter en van de Zomer.

Het dacht Fauste heel wonderlyk te wezen / dat God in deeze Waereld Winter en Zomer geschapen had / daarom nam hy booz zyn Geest Mepholophiles te vragen / van waar de Zomer en Winter haaren oorspronk nam? Daarop hem den Geest antwoorde: myn Heer Fauste, kond gy zulke dingen (als een Physicus) zelve niet zien / en uit den loop der Sonne merken? Gy zult weeten / dat van de Maan tot aan de Sterren / anders niet is als Duur / daar ter contrarie het Hardryk houd en doozbroozen is. Want hoe hooger de Sonne staat en schynd / hoe

heete het is / en dat is de oorzaak des Zomers. Maar als de Sonne laag na 't Hardryk staat / zo is 't koud / en daaruit volgt de Winter.

Van des Hemels loop, van zyne versieringe ende oorspronk.

Doctor Faustus durfde zyn Geest (gelijk wy hier te booren gezeyd hebben) van geene Goddelijke of Hemelsche dingen meer vraagen / waarom dat hy hem zeer kwelde / en hy dagt daarop nacht en dag / op dat hy van de Goddelijke Natuur en van de Scheyppinge beter gelegentheid had zyne Geest daar na te vraagen: tot dien einde bragde hy niet meer gelijk als te booren / te weeten van de vlydschap der Zielen / van de Engelen en van de ynn der Heil / want hy wist wel dat hy van den Geest geen audientie meer krygen zoude / tot welken einde dat hy moest berisieren hoe dat hy also tot zyn meening mogte geraaken. Daarom dat hy booz hem nam den Geest te vraagen en dat profoma, als of de Astronomia en Astrologie / alle Natuurkeniers van nooden ware / waarom dat hy den Geest hierop bragde / gelijk als hier na volgt: Namegh van den loop des Hemels / zyn cieraad en van des Hemels oorspronk. Myn Heer Fauste, (zeide den Geest) den God die u geschapen heeft / die heeft ook de Wereld en al wat onder den Hemel is / geschapen. Want God maakte boozal den Hemel uit het midden des Waters en deelde de Warde van de Wateren: hy noemde het Firmament den Hemel / daarom is den Hemel beweeglyk / die van 't Water geschapen is en te samen geboegt en also is hy bevestigd als een Kristal; daarin zyn de Sterren gestigt en dooz alzulken rondigheid des Hemels / word de Wereld in vier hoeken gedeelt. Als namelyk in den ofgang en ondergang in 't Zuiden en in 't

Noorden en den Hemel loopt zo snel om / dat de Wereld zoude moeten versten / zo verre de Planeten zulks niet en verhinderden. Den Hemel is ook met Duur geschapen / zo dat niet en ware / dat de Wolken niet de koude des Waters omringelt waren / zonden de onberste Elementen dooz de hitte en dooz het boozschyben Duur moeten berhanden. In den middel des Firmaments / daar alle de Sterren des Hemels zyn / daar hebben de zeven Planeten haar plaats / gelijk als daar is Saturnus, Jupiter, Mars, Sol, Venus, Mercurius, Luna. En alle Hemelen worden beweegt: uitgenomen den buurigen / die staat stille. En also word de Wereld in vier deelen gedeelt / gelijk in Lucht / in Duur / in Warde en in Water. En aldus is deeze Creatuure gesoemert / elken Hemel neemt zyn materie en eigenschap daar uit: want den ondersten Hemel is buurig / den middelsten en ondersten zyn Lucht / waaraf dat den eenen schynlyk is. In den oppersten is de warmte en het licht / van wegen de Sonne / maar den ondersten krygt zyn kilaarheid van wegen het weder-schynen der Sonne / tegens het Hardryk aan en alwaar den schyn der Sonne niet toereiken en kan / daar is den Hemel koud en duister. In deeze duistere Lucht woenen wy Geesten en Duivelen: want wy zyn in deeze donkere Lucht berstooten. In deeze Lucht daar wy woenen zyn de Donnerlagen / Hagel / Sneeuw en diergelijke / waaruit wy de tyden des Jaars / ende wat booz Weer 't wezen zal / weeten kunnen. En den Hemel heeft also twaalf omringelen / die daar 't Hardryk en 't Water omringelen / dewelke al te samen Hemelen mogen genoemd worden. Den Geest vertelde ook / hoe dat de eene Planeet na de ander regeerde en hoe heel graaden dat de een boven de ander stond.

Een vraage van Doctor FAUSTUS, hoe dat God de Waereld geschapen had, en van de eerste geboorte der Menschen.

Doctor Faustus is in zyn droefheid en treurigheid zynen Geest berispen / heeft hem getroost en gebraagt / wat hy boos zwaarigheid of hwoellingen in zyn herte hadde. Doctor Faustus gaf daarop geen antwoord. Maarom dat den Geest sterk aanhield en zeide / dat hy hem zyn antwoord grondelyk zoude berispen / zo zoude hy hem in alles behulpig wesen / zo herre als 't mooglyk was? Doctor Faustus antwoordde: Ik heb u boos een Dienaar aangenomen en al is 't dat uwen dienst my duur staat / nochtans kan ik denzelven van u niet zo hebben / dat gy my te wille zyt / gelyk eenen trouwen Dienaar toestaat? Daarop antwoordde den Geest: Myn Heer Fauste, gy weet zeer wel / dat ik u nergens in onwillig geweest ben en al is 't dat ik op uwe vraage te antwoordden / dikmaals niet schuldig en was / nochtans hebbe ik altyd gehoorzaam geweest. Daarom zegt nu / Fauste, wat u heischen is? Den Geest hadde Doctor

Doctor FAUSTUS worden alle Helsche Geesten voorgesteld, waaronder dat 7 van de principaalste waren, met haaren naam genoemd.

Doctor Faustus Prince en zynen regte Meester kwam hem visiteeren / waarom dat hy niet weinig verschijfte /

Faustus 't herte afgewonnen. Doctor Faustus zeide hem / dat hy hem een onderrichtinge doen zoude / hoe dat God de Waereld geschapen had en van de eerste geboorte des Menschen? Den Geest gaf Doctor Faustus hierop een balsch en godloos onderrichtinge en zeide: De Waereld (myn liebe Fauste) is nooit geschapen geweest / nog is ook niet bergangelph: van gelphen is ook het Menschelyke Geslacht in der eeuwigheid geweest en haar oorspronk heeft geen beginzel gehad / also heeft ook het

Wardryk zigzelve moeten geneeren. En de Zee heeft haar van het Wardryk berdeet en zyn also byndelgh met malhanderen bejegelen / gelyk of zy hadden konnen spreken. Het Wardryk begeerden van de Zee zyn Heerschappy / gelyk als Weiden / Wouden / Boomen / Gras en Woof en de Dissen de Zee en alles wat daar meer in is / zy hebben God alleen den Hemel en de Menschen te scheppen gegeven / zo dat ze God onderdanig zyn moeten. Mit deze Heerschappy zyn vier andere Heerschappyn gesproten: naamlyk de Lucht / Duur / het Water en het Wardryk. Dooz's nog hoer hier af kan ik u geen berisping doen. Doctor Faustus ging hierop speculeeren en hy konde zulks niet geloben / want hy had Gen. 1. geleezen / dat Moses deze vingen anders berispede / waaruit dat hy gewaar is geworden / dat de Duiwel een Teugenaar was / gelyk hy uit de H. Schryft geleerd had / maar hy doest het hem niet laaten mechen.

bermits zyn gruwelyke gedaante: want vobendien dat het in den Zomer was / zo ging 'er zo een koude Lucht van den Duiwel /

bel / dat hy meende te bezien. Den Duiwel die hem Belial noemde / die sprak tot Doctor Faustus: Also gy te middernacht opwaakte / zo heb ik u gedagten gezien en zyn deeze: Namelyk / dat gy geerne sommige van de principaalste Helsche Geesten zien mogt / daarom dat ik hier met myn boornaamste Raaden berispeenen den / op dat gy dezelve na u eigen begeerten bezien meugt. Doctor Faustus antwoordde: Welan / waar zyn ze dan? Daar duiten / zeide Belial. Belial berispeene Doctor Faustus in de gedaante van eenen zwarten Beer / dan alleen dat zyn Ooren oberend stonden / zyn Oogen waren vanden rood / en had sneeuwitte hooge Tandden / en eenen langen Staart / die omtrent drie Ellen lang was / aan zynen Hals had hy drie bliegende vleugels: Aldus kwam hy Doctor Faustus den eene Geest na den andere in de Stoope / zo dat zy 'er niet alle zitten konden. Belial berispede Doctor Faustus den eenen na den anderen / wie dat zy waren / en hoe zy waren genoemd. Dooz eerst kwamen daar in zeben van de boornaamste Geesten / als Lucifer, Doctor Faustus regten Heere / tegen dewelke hy hem berispeenen had / en deeze was van omtrent een Mans lengte / en hy was hairig van kleur / gelyk de Enkhoorens. Daarna volgde Beelzebub, dezelve had een isvertwig Hair / en een

Ossenhoop met twee zeer grootte Hoorens / en was ook t'eenemaal ruw en hairig / met twee grootte vleugelen / die zo scherp waren als de distelen des Velds / half groen / half geel / alleen dat boven onder de vleugelen Duurstraalen uitbloogen / en hy had eenen kroestaart. Daarna kwam Astaroth in de Stoope / in de gedaante van een Wozin / die op zyn Staart oberend regt in de Kamer ging: hy en had geen Voeten / maar een graauwen Staart / een dikken Bulh / boven had hy twee grote Voeten / die

t'eenemaal geel waren / en zyn Bulh was witachtig en glad / een kranse bruine Rug / scherpe Pennen van een Vingers lengte / gelyk een Egel. Daarna kwam Sathanas, die geheel wit was / ruw ober zyn Top met een Gelyk / maar zyn Staart was gelyk een kranestaart / met blaauwen die een El lang waren. Dooz trad Anubius in / die had een Hondshoep: hy was ober zyn Top half zwart / half wit: booz's had hy Voeten en hangende Ooren / gelyk een Hond / en was bier Elle hoog. Na deezen kwam Dithycaeus intreden / die was omtrent een El lang / anders was hy gelyk een Vogel en gelyk een Vatter / maar den Hals was groen en gespikelt. Den lesten was Drachus met vier grote Voeten / hy was geel en groen / maar het Top was boven blaauwachtig / en zynen Staart roodachtig. Die zeben met Belial, en den Ketelere den agtsten / die waren aldus met die booz's. Derwen gekleed. De andere berispeenen ook in gelyke gedaante / gelyk de onbernustige Dieren / gelyk als Derkens / Hertien / Hinden / Beeren / Woiben / Simmen / Buffels / Bokken / Geiten / Gelys en diergelyke. In zulke gedaante berispeenen zy hem / zo dat 'er sommige uit de Stobe bertrekken moesten. Doctor Faustus was hierober zeer verwondert / en vraagde de zeben boornaamste / waarom dat zy niet in andere

gedaante verschijnen waren / zy antwoor-
den hem / en zeiden / dat zy haar in
de Hel niet beranderen konden / om dat
zy Velsche Dieren en Wormen zyn / hoe-
wel zy nog onzientliker waren als zy daar
wezent zyn; doch konde altoos een Men-
schen gedaante aannemen als zy wilden.
Doctor Faustus begeerde daarop dat zy
eens een proebe zoude toonen / het welk
zy deden / zo dat den eene na den an-
dere zig beranderde in de gedaante van
een byeen d Gedierte. Dit bejaagde Fau-
stus zeer wel / en bejaagde of hy 't ook
konde doen? Zy antwoorden ja / en wier-
pen hem een Eoverboeche toe / om dat
hy ook een proebe doen zoude / en hy deed
het. Doctor Faustus begeerde / alsoe zy
afschied namen / van haar te weeten wie
alle vlesachtige Dieren geschapen had?
Daarop zy antwoorde / dat na den Val
des Menschen alle sennynige Gedierten
heeft beginnen te waschen / op dat de
Menschen daardoor zoude beschadigt en
geplaagt worden. Zy zeide berders / dat
zy zig in allerlei gebleugelt Gedierten
konden beranderen / zo wel als in ande-

Hoe dat Doctor FAUSTUS in de Helle gevaaren is.

Doctor Faustus was in het achtste
Jaar zynes Verbonds met den
Duivel gekomen / waar door hy alle da-
gen nader / en op het einde van zyn Ver-
bond kwam. Den meesten tyd der booz-
leden Jaaren had hy niet bragen en dis-
puteeren doorgebragt; bersehide maasen
doonde hy van de Helle en haare grou-
welen / tot welken einde hy zyn Dienaar
Mephostophiles tot hem boerde / de-
welken hy bad / dat hy zyn Heere Be-
hal of Lucifer hy hem zeyn laaten ko-
men / het welk hy beloofde / maar hy
zond hem een Duivel die Beelzebub on-
der den Nemeel genoemd was; deeze
bejaagde aan Faustus wat zyn begeeren
was? Faustus antwoorde / en zeide / dat

ren / waar ober Faustus begon te lach-
gen / en zeide / dat hy zulks wel eens be-
geerde te zien / en het geschieden ook al-
zo / want zo haast als zy berdweneen
waren / kwamen 'er in de Stoobe aller-
lei vliegende Gedierte / als / Vgen / Voz-
seis / Wespen / Koebtiegen / Kreckels /
Spinnhynnen / &c. zo dat zyn geheele
Stoobe van zulke Gedierten vol was: en
wel inzonderheid wierd hy zeer breslyk
ober zyn Casel van dit Gedierten ge-
plaagt / want de Vgen en Muggen sta-
ken hem in 't Mugezigt / de Dloofjeu-
en Tuizen beeten hem geweldig / de
Spinnen kwamen op hem nederballen /
de Kupsen kroepen op zyn Kleederen / en
de Wespen staken hem. Kortom hy
wierd aan alle kanten zo geweldig van
dit Gedierten geplaagt / dat hy zeide:
ik geloobe dat het alle jonge Duivels
zyn / dewelke my zo kwellen. Hy was
genoodsaakt uit zyn Stoobe te gaan /
en zo dra als hy 'er uit was / raakten
hy van de plaagen des Gedierten by /
en zy berdweneen al te samen.

hy begeerig was te weeten / of 't mogt
geschieden / dat hem een Geest in de Hel-
le boerde / en daar weder uit / om dat
hy der Helle gestaltenisse / kwaliteit /
fondamenten en haare eigenschappen en
substantie mogt bezien? Ja / antwoorde
Beelzebub, ik zal te middernacht komen
om u te haalen. Als 't nu nacht en ge-
heel duister was / zo berseheen Beelze-
bub, hebbende een beenen Zetel op zyn
Bug / dewelke rondom beslooten was / en
alwaar Faustus op zat en van daar weg-
baer. Hoozt nu hoe hem de Duivel ber-
blinde en met hem door de Lucht boer /
berbeeldende zig niet anders of hy wierd
door de Helle geboerd. Doctor Faustus
bleef zo gerust in slaap / als of hy in een
Bad

Bad gezeeten had. Kort daarna / zo
kwam hy op een hoogen Berg / die zo
groot was als een groot Eiland / waar
uit dat pulber / pek en buurstraalen sloe-
gen / en dat met zulke gedruis en getier /
dat Doctor Faustus 'er wakker van wierd:
de Duivel vloog met hem in een Spe-
lonk des Bergs / dat hy niet anders
dacht of hy was in de Hel / maar hoe
kragtig dat het aldaar brande / zo ge-
boelden hy nochtans geen hitte of brand /
dan alleen een lauwte / gelijk of 't in
May was. Ook hoorde hy allerlei In-
strumenten / die zeer lieflyk klonken / en
niet tegenstaande de groote klareheid des
Duurs / zo konde hy geen Instrumen-
ten zien / of hoe dat het aldaar gesteld
was. Hy doofte ook niet bragen / hoe dat
dat zo was / om dat hem te booven wel
scherpelyk verboden was / dat hy niet
mocht bragen / ende zo kwamen tot hem
en tot Beelzebub nog drie andere Du-
ivels / die ook van zulken gedaante wa-
ren. Als nu Doctor Faustus nog meer
nederwaards ging zo kwam hem een vlie-
gend Hert te gemoet met groote Hoo-
rens / het zelve wilde hem in de Spelon-
ke nederwaards werpen / waar door hy
zeer bersechte / maar de drie vliegende
Duivels berdzeehen het Hert: als nu
Doctor Faustus in de Spelonke neder-
waards kwam / zo zag hy rondsom hem

niet anders dan allerlei onzuibee
Gedierte en Slangen zwerben: daar
op kwamen hem vliegende Beeren
te hulp / die streden en krampte met
de Slangen / en kreegen de ober-
hand / zo dat hy des te zekerder
daardoor kwam. En als hy nu ber-
der nederwaards gekomen was / zo
zag hy een oude gebleugelden Stier
uit een hol komen / die al bullen-
de op hem aankwam / en hy stiet
zo hart tegens zyn stoel / dat Fau-
stus met Beelzebub het onderste bo-
ven keerde.

Doctor Faustus bleef in 't allerdiepste
der Spelonken / en dat met zulke ge-
schrei / dat hy niet anders dacht / of het
was ten eenemaal met hem gedaan /
bermits hy zyn Geest niet meer zien kon-
de; doch in 't nederballen greep hem een
oude berrompelde Simme / dewelke hield
hem op en salbeerde hem. Kort daarop
kwam 'er een dikke duistere Nebel in de
Hel / zo dat hy een lange tyd niet zien
konde.

Enige tyd daarna ontsloot haar een
Wolke / waar uit twee groote Draaken
kwamen / die een Wagen booztrokken /
waar op dat Doctor Faustus door de du-
de Simme gezet wierd. Een wyl daarna
volgde weder een groote duisterheid / zo
dat Faustus, de Draaken nog Wagen zien
konde / en boer ondertusschen al na on-
der toe. En zo haast als deeze sijnkende
duisterheid berdweneen was / zo zag hy
zune Wagen wederom / maar daar schoo-
ten zo veel Druemstraalen op Faustus,
dat hy daardoor bebende wierd: berders
kwam hy op een zeer pestig Water en
de Draaken berzonken daar in / maar
hy wierd geen Water gewaar doch wel
groote hitte / en de baaren en stroomen
sloegen zo op hem / dat hy Wagen en
alles kwam te berliezen / en hy zont al
dieper na den grond des Waters toe / tot
dat hy ten lesten in 't ballen in een die-
pe

pe en spitse Spelonke geraakte / aan dewelke hy hem vast hield / en daar bleef hy als half dood zitten: hy zag vast rond van hem / maar hy kon niemand zien nog hooren: hy zag in de Spelonke / daar zig een licht vertoonde / en verders zag hy niet dan Water. Hy dacht in zyn zelven wat raad gaat my nu aan / nu ik dan de Hellsche Geesten verlaaten ben / moet ik my in de Spelonke / of in 't Water werpen / of alhier verberben. Hy bedacht zig niet lang / maar sprong in een onzuwige breeze in de buurige Spelonk / en zeide: nu Geesten / neemt nu myn welberdiende Offer aan / die myn Ziele heroorzaakt heeft. Als hy hem nu daar in geworpen had / wierd 'er zo een breeghlyk geklat en gerucht gehoord / dat de Berg en de Steenvoetse scheen te scheuren / en hy dacht niet anders of daar wierd met grof Geschut geschooten. Als hy nu op den grond kwam zo zag hy in 't Duur heel statelike Liederen / als Keizers / Koningen / Vorsten en Heeren. Hem / heel hutzend geharnaste Krijgslieden. By het Duur bleden een hoel Water / waar van sommige dronken / haar laafden en baden / sommige liepen door de groote koude in het Duur om haar aldaar te verwarmen. Doctor Faustus trad in het Duur en wafde een Verdoemde Ziele met de hand grepen / en als hy dacht dat hy 'er een had / zo werdween dezeibe. Als hy de hitte nu niet langer kon verdragen / zo zag hy om / ende ziet zyn Beelzebub kwam met den Zetel ende hy ging daar op zitten en boer also weber na de hoorze / want hy konde in den Donner / Onweder / Nebel / Sulphur / Rook / Duur /

Hoe dat Doctor FAUSTUS in 't Gesternte des Hemels opgevaaren is.

Deeze Historie heeft men ook door zyn eigen hand beschreven gevonden, en die hy aan een goed Vriend *Johanni Victorie*, Medico tot *Leipzig*, gezonden heeft, waar van den inhoud alhier is volgende.

Mitte en Houde niet langer duuren / vint algh toen hy had gezien het bebende geschiet / het klapperanden en jammeren en de ynn der Verdoemde. Als nu Doctor Faustus een tyd lang van huis geweest had / en zyn knecht (die wel wist dat hy uit was om de Hel te zien) brenzende dat hy meer gezien had als hem lief was en eeuwig uitblyben zou / zo kwam Faustus in de middernacht wederom t'huis / en bermits hy een wyl tyds in den Zetel geslaapen had / zo begaf hy zig half slaapende te Bedde: als 't nu begon dag te worden en hy ontwaakten / zo was het met hem anders niet gesteld / dan of hy in een duisteren Cooren gezeeten had / want hem dacht dat hy al dien tyd niet van de Hel gezien had als 't geene dat Duur van hem gezeeten had / en also Faustus in 't Bedde lag / zo werd hy denkende op de Hel / en dacht gewis dat hy de Hel gezien en daar in geweest was: dan twyffelde hy daar weder aan / en dacht dat de Pulvel hem maar een guichelspel booz zou oogen ge maakt had / gelik zulks ook waar was / want hy had de Hel nog niet recht gezien / anders zou hy daar niet na getragt hebben / heel minder begeert hebben daar in te wezen / maar wel gezocht hebben zulken jammer / elende en yune te ontgaan.

Deeze Historie of Geschiedenis heeft Doctor Faustus zelbe beschreven en gezegt / alles maar in een verblindend gezien te hebben. Men heeft deze Historie na zyn dood beschreven gebonden in een Boek / daar in hy meer van zyn Konste beschreven had.

Beminde Heer en Broeder / ik den het nog zeer wel indachtig en twyffele niet of 't zal *H. Ed.* ook nog wel heugen / hoe wy in onze jonkheid met matlander te Wittenberg gestudeert hebben / en

en dat gy booz eerst groote moeiten gedaen hebt / om de booz. Konsten wel te leeren / bekennende ook / dat gy een goede Physicus zyt / daar ik dien tyd u geheel ongelik in was / dewyl ik in de Theologie studeerde / doch naderhand ben ik u in de booz. Konst gelik geworpen / want gy hebt my wel eens om onderrichting en goeden raad gebaagt / en dien ik *H. Ed.* nooit hebben geweigert / gelik gy zelbe in uw schriften met een dankzegging betuigt / zo ben ik heden nog daartoe bereid / gelik gy altyd met der daad behinden zult. Zo heel den roem en lof aangaat / die gy my toeschryft / wengens den roem die myn Almanak wechbaagt / daar booz ben ik u ten hoogsten dankbaar / dewyl ik neem dat niet alleen gemeene Burgers / maar ook Vorsten / Prinsen en Graaven / sterkh na myn Prognastication bagen / bermits al 't geene dat ik geschreven heb / waarachtig obereenstemde. Gy geeft ook niet uw schryben te kenne / dat gy wel eenige onderrichting begeerde te weeten van myne Opbaart en van 't Gesternte / dewyl gy daar van gehoord hebt / en u zulks onmogelyk dunkt / hoe wel zulks toch geschied is. Gy schryft ook daar by dat zulks booz Cobeynen of booz den Pulvel moet uitgeboerd wezen. Maar het zo hoe dat het wil / ik

zal u volgens uw Verzoek volkomen onderrichten. Wzo ik op een tyd niet konde slaapen en daar by op myne Almanak dacht / en hoe het Firmament des Hemels mogt gesteld of geschapen wezen / en hoe dat de Menschen zulks konde begrepen / terwyl zo daar nooit zichtbaerlyk hy geweest zyn / make zulks alleen uit de Boeken en Opinten doorgrond hadden. Ziet / zo hoorde ik een geweldige Stormwind op myn huis aankomen / waer booz alle de Deuren en Dingssters

opfloegen / zo dat ik niet weinig beschaakte. Met dies zo hoorde ik een brollende stemme / dewelke zeide / staat op / gy zult uwes Hertens lust hebben / en alles wat gy verders begeert. Daarop zeide ik / als ik zien mogt het geene daar ik op heb leggen denken / zo zoude ik wel gaarne mede trekken / want zulks myn grootste begeerte is: daarop antwoorde de stemme weder: kykt van ten Dingsstereen uit / het welk ik deed / ende ziet / ik zag een Wagen met twee Ozaaken nederwaards komen vliegen / die met Hellsche Vlammien omzet waren: en terwyl het dien tyd heldere Maaneschyn was / zo kon ik deze Ozaaken en Waggen wel naauwkeurig bezien / bezelbe hadden zwarte en roodachtige vleugelen / met witte spikkels / den Rug was ook also / den Buik / Hals en 't Hoofd waren groenachtig / wit en geel gespikkelt: wy moeten booz / zeide de stemme / ik zeide: ik zal u volgen / mits conditie dat ik na alle omstandigheid bagen mag. Ja / antwoorde de stemme / zulks word u toegestaan. Daarop ging ik in myn Dingsster staan en sprong in myn Wagen en boer also van daar.

De Ozaaken boerde my haastig booz / de Wagen had ook vier Radens en hy rolde / als of hy op het Land waart / maar de Radens gaben in 't omloopen

altoos Duurstraalen van haar / en hoe hooger dat ik kwam / hoe duisterder dat het was / zo dat het niet anders was / als of ik uit een klare Zonneshijn in een duistere Lucht boer. Ende ik zag also van den Hemel op de Aarde / ende myn Geest en Dienaar zat nevens my op den Dagen. Ik zeide tot hem / myn liebe Mephostophiles, waar trek ik nu heen? Bekommert u daar niet over / zeide hy / en wy hoeren al hooger op. Nu zal ik u vertellen wat ik gezien heb. Het was Dingsdag toen ik uitboer / en acht dagen daarna kwam ik wederom r'hu s / in welken tyd ik niet en at nog dronk / ja zelfs niet stiep nog ook geen baak en hadde / en ik boer geheel onzigtbaar. Als 't nu dag geworden was / droeg ik aan mynen Geest Mephostophiles, hoe verre wy al gebaaren waren? gy weet doch zulks wel / want ik kan wel aan de Waereldtreken zien / dat wy deeze nacht tamelyk ver gebozverd zyn. Mephostophiles zeide / geloofst my dat gy tot nu toe waar zeben-en-beertig Mylen in de hoogte gebaaren zyt. Daarna zag ik nedertoaards en terwyl het helderen dag was zo zag ik veel Koninkryken / Doftendommen en Wätere / zo dat ik genoegzaam dyle deelen der Waereld zien kon / als / Asia, Africa en Europa. In deeze hoogte zynde zeide ik tot myn Dienaar / wylt en bevuid my nu eens / hoe dit en dat Land genoemd wort / het welk hy deede en spak: ziet op de linker zyde / daar ziet gy Hongaryen en Pruisen, ginter ziet gy Sicilien, Poolen, Denemarken, Italien en Duitschland, moggen zult gy Asia en Africa zien: item Persen, Tartaryen, Indiën en Arabiën, en vermits de Wind ons nu van agteren komt / zo zien wy Pommeren, Rusland, Ongariën en Oostenryk. Den berben zag ik groot en klein Turkyen, Persien, Indiën en Africa, ik zag Constantinopolen

booz my / en in het Persische en Constantinopoolse Meer zag ik veel Schepen en beelderlei Kruystoerustingen herwaards en derwaards zweeben en baaren / maar Constantinopolen kwam my zo klein booz als of 'er maar dyle Huisen stonden / en de Menschen scheenen maar een span lang te zyn. Ik boer in de Maand July uit / zo dat het zeer warm Weder was / ik draaide myn Gezicht nu herwaards / dan derwaards / nu na het Oosten / dan na het Westen / en alsdan weder na het Zuiden en Noorden. Ik zag hoe dat 't op de eene Plaats Begende / in een ander Onderde / op een derde Hagelde / en in een ander kwartier was 't schoon Weder. Kortom / ik zag alle dingen die in de Waereld te zien zyn / van nabij. Als ik nu omtrent agt dagen in de hoogte geweest had / zo zag ik als dat den Hemel zo snel ombdraaide / als of hy in duizend stukken zoude springen en dat de Waereld zou gebozsten hebben. Den Hemel was zo klaar dat ik niet om hoog kon zien / en het was zo heet / dat wanneer myn Dienaar geen wind gemaakt had / ik zou hebben moeten berhanden. De Wolken die wy dan op de Waereld zien / zyn zo dicht en dik als een Muur of Steenrotze en zo klaar als een Crystal / en den Regen die daar uit komt en op der Aarden valt / is zo helder dat men malkander daar in zien kan. Verderz zo beweegen haar de Wolken des Hemels met zulken geweld / dat zo altoos dzyben van 't Oosten tot 't Westen en neemt het Gesternie / de Zon en Maan met hen / gelik wy zien dat zy van den oppgang tot den ondergang loopen. My dacht dat de Zon niet grooter was als de Bodem van een Conne / maar zo is grooter dan de geheele Waereld / want ik kon aan haar geen einde zien. Wanneer nu de Zonne onder is / zo moet de Maan by nacht haar licht van hem ont-

ontfangen / daarom schijnt zy ook by nacht zo klaar / gelik ook van den Hemel klaar is en ook van geliken by nacht den dag aan den Hemel en op Aarden duister en nacht is. En ik zag aldus meer als ik begeerde. Een van de Sterren was grooter als de geheele Waereld. Een Planeet zo groot als de Waereld: en waar de Lugt was / daar waren ook de Beesten onder den Hemel. In 't nederdaalen zag ik nederwaards in de Waereld / dezelve was gelik de Dooper van een Epe en my dacht

de Waereld geen span lang was en het Water was tweemaal vreedder aan te zien. En ik kwam den agtsten dag des nachts wederom r'huig / en ik stiep dyle dagen en dyle nachten na den anderen. En ik stelde alle myn Almanakken ende Prognosticaten daar na. Dit heb ik op u begeeren niet willen berzwygen en beziet also uwe Boeken / of het geene dat ik gezien heb / daarmee niet over een komt. En weest van my vriendelyk gegroet.

Doctor Faustus: een Sterrekijker.

De derde vaart van Doctor FAUSTUS, in sommige Koninkryken, Vorstendommen, en ook de voornaamste Landen en Steden.

Hy was 25 dagen uit / in welke hy niet veel zag / daartoe hy lust had: Daarom dat hy terug keerde: en kwam te Trier, om dat hy zyn kreeg de Stad te bezien / om dat ze oud geboud aan te zien was / alwaar hy nocht hang niet byzonders zag / dan een Paleis / dat wonderlyk geboud was / het welk van Bahiseen gemetzelt was en zo sterk dat geen Dyand te breezen is.

Daarna zag hy de Kerk / daarin dat Symon en den Bischof Pappo begraven lag / dewelke van ongehooflyke groote Steenen met Hzer same gevoegt en gena dit was. Daarna keerde hy na Parys in Frankryk, alwaar hem de Studie en Hoogestchool zeer wel bejaagde. Al die Steden en Landen / die Faustus in zyn zin kreeg / die doozwandelde hy als onder andere ook Mentz, alwaar de Kibier Main in den Rhyn loopt / maar hy bleef daar niet lang en kwam in Companien, in de Stad Neapoli, in welke dat hy veel Kloosters en Kerken vond / die zeer hoog waren en zeer schoone Huizen / waarover dat hy hem zeer verwonderde. En daar was ook een heerlyk Kasteel / dat nieuw getimmerd was / het welk boven alle andere Kasteelen van Italien het schoonste was / het was zo groot / zo dik van

Doctor Faustus nam in zyn 19. Jaar een Pelgrimage booz / tot welk einde hy zyn Geest Mephostophiles tot een Leidsman begeerden. Daarom Mephostophiles hem in een Paard beranderen / doch hy had vleugels gelik een Drommedaris / en boer also waar Faustus beliede. Faustus doozreisde en doozwandelde menig Doftendom / gelik dooz Pannoniam, Oostenryk, Germanien, Böhmen, Silesien, Saxon, Meissen, Deuringen, Frankeland, Swaaben, Beyerland, Luttow, Lyf-land, Pruisen, Moscovien, Vriesland, Holland, Westphalen, Zeeland, Brabant, Vlaanderen, Frankryk, Hispanien, Portugal, Italien, Poolen, Ongeren en van daar wederom in 't Land te Deuringen.

Maanen/ met zo veel Coorens en Kamers berseerd dat te verwonderen was/ daarop legt ook een Berg Vestinus geheeten/ die vol van Wynngaarden/ Olyfboommen en andere Fruitboomen beplant was. Daarna kwam hem Venetien in den zin: hy was zeer verwondert/ dat die Stad also rondsom in de Zee lag en zo overbloedig met allerlei Hoopmanschap en Menscheijne Nooddruft voorzien was; en hy was zeer verwondert/ dat in zulken Stad daar niet en was/ alzulken overbloed van alle dingen te koop was. Ook zag hy op de hooge Huizen een schoon Godshuis/ met haare hooge Coorens/ die te samen zo bast in zulken Waterachtigen grond gevonden waren. Zo kwam hy in Italien, in de Stad van Padua, om aldaar de Hoogeschool te bezichtigen; Deze Stad heeft dubbelde Vesten en Grachten met omloopende Wateren: daar is ook een Kasteel in en daar zyn veel schoone Cinnmeragien. Onder andere ook een Domkerk/ een schoon Stadhuys als 'er in de Waereld wezen mag. Daar is ook een Kerk/ die St. Anthonis genoemd word/ welk zo schoon is/ als in geheel Italien wezen mag. Dooz is zo kwam hy te Rome, daar leid ook een Rivier Tiberius genoemd/ die dwers door de Stad loopt en op geene zyde der Rivier begrypt de Stad zeven Bergen in haar: zy heeft elf Poozen/ Vaticanum een Berg/ daarop St. Pieters Tombe gelegen is/ daar by legt het Paleis van den Paus/ dat zeer sierlyk met een Speelhof bezet is/ daarby is de Kerk Lateranensis, daarin allerlei Heilighdom te zien is en deze werd de Apostolische Kerk genoemd/ het welk een van de fraaiste Kerken der gantsche Waereld is. Nog zag hy veel Heidenische herwoonen Tempelen/ het welk al te lank was om te verhalen. Somma dat Faustus zyn bollen lust zag. Hy kwam onzichtbaar door het Paleis des Paus/ daar zag hy

heel Dienaars en Hobelingen: Het was hem wonder aan te zien/ hoe de Paus met zo groote Pompeuzigheid gedragen werd/ waarop dat hy tot zyn Geest zeide: Hy/ waarom heeft my de Duivel ook tot geen Paus gemaakt? Faustus zag ook daar zyn geijne/ als nameijgh Hobgaard/ Pragt/ Vermetendheid/ Wasferne/ Zuiverne/ Hoererpe/ Oerspel en meer andere Godloosheden des Paus en zynere Gezellen/ waardoor dat hy nog eens zeide: Ik meinde/ ik was een Verken des Duivels/ maar hy moet my langer doortrekken. Deze Verken tot Rome zyn gemeest en tydlig te vraden of gezoden te worden. En mitz dien dat hy veel van Rome gehoord had/ zo is hy door zyn Coberne drie dagen en drie nachten in des Paus Paleis onzichtbaar gebleeden. En den goeden Faustus heeft in alle deze tyd niet gegeeten noch gedronken. Hy stond also hoor den Paus onzichtbaar. Het gebeurde op een tyd/ als den Paus ter Casel ging/ dat hy een Krutce door hem maakte en zo dikwils als dat geschiede zo vites hem Faustus in 't Wangezigt. Faustus kwam eens te lachgen/ dat men 't in de heele Kamer hooren konde. Somtyds weende hy en niemand wist wat dat het wezen mogt. Den Paus maakte zyn Volk wyg/ dat 'er een berdoemde Ziel was/ die om een aflat bad/ waarop dat haar den Paus een boete opleide. Faustus lachten daarom en deeze berblindinge behaagde hem zeer wel. Maar nu de lesten Gerechten op de Casel kwamen en Faustus groeten honger had/ zo stak Faustus zyn handen uit/ terstond blagen hem de Gerechten en de Schotelen in zyn hand: en hy verzwond also daar mede met zyn Geest op een Berg binnen Rome, die Capitolium genaamd was/ en hy at die Spyze met lust. Hy schijnt ook zyn Geest daar wederom heenen/ om dat hy hem de beste Wyn van des Paus Casel haalen zoude/ daarby ook de Silbere Behers en Schaalen. Doe nu de Paus

al-

alles gezien had wat hem gerooft was zo heeft hy al de Klokken de heele nacht laten luisen/ ook Missen en Gebeden door de verdozden Zielen laaten doen en op zulken gramschap des Paus Faustus, of de verstozben Ziel in het Dagebuur beroordeelt. Maar Faustus was wel gezegend met den Spyze en Drank. Men heeft ook het Silberwerk na zyn dood by hem gehonden. Als 't nu midbernacht was en Faustus wel gegeten had/ zo is hy wederom met zyn Geest door de Lucht geblogen en tot Meylana in Italien gekomen/ 't welk hem een gezonde Wooning dacht te wezen: want daar is geen groote hitte. Ook is daar schoon barsch Water en zeven staande Meyren. En hy heeft ook daar veel Tempels en schoone gebouwdde Koninklyke Huizen. Hy had ook groot behaagen in het geweldige Kasteel en in het Gasthuys van onze liebe Vrouwe. Hy bezag ook Florence en hy verwonderde hem over alle de schoone Vertuisselen/ over den schoone Boomgaard van St. Marien. Item over de Kerk die in 't Kasteel lag/ die met schoone omgangen besleed was en over een Marmersteene Cooren over de Pooze daardoor men ingaat/ waarin dat de Historien des Ouden en Nieuwen Testaments in koper gegradeert staan. En al het Land daar rondsom draagt goede Wyn. Daar woenen ook konstige Lutden en daar geschied veel Hoopghandel. Item/ daar is Lyons in Frankryk, dat tuschen twee Bergen legt en met twee Rivieren begaast is/ waarin dat ook een Tempel is van grooter waarden. Van Lyons kwam hy op Keulen, daarin is een Canonessye, 't welk men de hooge Canonessye noemd/ aldaar de drie Koningen (die de Sterre Christus gezien hadden) begraven leggen (zo men zegt): Als Faustus zulks zag/ zo zeide hy: o! Gy goede Madonnen/ hoe zyt gy hier gekomen/ daar gy behoorde in Pallestina na Bethlehem gerist te hebben? of zyt gy mogelyk na u

lieder dood in de Zee geweeft/ de Rijnstroom opgekomen en tot Keulen opgehaald en aldaar begraven geweeft? Aldaar is ook St. Ursula met 11000 Maagden. Inzonderheid beviel hem de schoonheid der Vrouwen. Niet verre van daar legt de Stad Aken, 't welk een Stoel des Keizers is/ daar is een geheele Marmersteenen Tempel/ die Carolus Magnus daar heeft laaten sondeeren/ dat alle zyn Nahomelingen de Kroon aldaar zouden ontfangen. Van daar kwam hy in Savooijen tot Geneven, die Stad te bezichtigen/ zy legt nabij Zwitserland, daar wast goeden Wyn/ daar is een Bischof. Hy kwam ook tot Straatsburg. Faustus kwam te weeten/ waarom dat ze zo genoemd word/ nameijgh van wegen haare beele Weegen en Straaten daart an zy de naam heeft. Aldaar is ook een Bisdom. Van daar kwam hy tot Bazel in Zwitserland, daar den Rijn dwars door de Stad loopt. Also hy van zyn Geest gehoord had/ zo zoude die Stad haar naam van een Basilicus gekreegen hebben/ die daar gewoond heeft: de Wuuren zyn van Cigelsteenen gebouwd en met diepe Vesten gesterd. Daar is ook veel vruchtbaar Land/ alwaar veel oude Rivieren gezien worden: daar is een Universteit: hy bond daar niet een schoone Kerk/ van alleen het Cathuizer Klooster/ Van daar kwam hy tot Constance, daar is een schoone Brug over den Rijn: deeze Zee (zeide de Geest) is 2000 schjeden lang en 1500 schjeden breed/ deeze Stad heeft van Constantino den naam gekreegen.

Van Constance kwam hy tot Ulm: door deeze Stad legt een Rivier/ welk Blaauw genoemd is: zy heeft een schoone Dochterkerk/ St. Marien genoemd: zy heeft 1377 een zeer kostelyk Bedouw begoft te maaken/ dat besgelyk nooit gezien is/ waarin dat 52 Outaaren zyn/ dooz is zo is 'er een uitneemend schoon Sacramentshuys. Als nu Faustus van Ulm wederom keeren

301-

zoude/ ende berder wilde/ zo zeide zyn Geest: **W**an Heer/ ziet doch de Stad eens aan/ zo heeft dye Graaschappen met reben Geid gekogt en al haar Pibielgie daar by. Als hy na in de hoogte kwam/ zag hy van verre veel Landschappen en Steden: onder anderen een Kasteel/ daar belande hy/ het was Murzburg, de Bischoffelyke Stad in 't Land te Franken, daar de Sibier Main loopt/ daar wast goeden Wyn en allerlei Koozn. In deeze Stad zyn veel Oudens/ als Minneboers/ Benedictynen/ Steyhemisten/ Cathuizers en Guitche Oudens: daar zyn dye Cathuizer Kerken/ zonder de Bischoffelyke Canonisye, hier bidende Ouden/ St Vrouwen Klooster/ het Gasthuis welk aan de Poozte een wonderlyke Cimmeragien heeft. Als Faustus de Stad oberal gezien had/ zo is hy tot Neurenburg gekomen. Doen zeide hem de Geest onder wegen: Faustus gy zult weeten dat Neurenburg haaren Naam heeft gekreegen van Claudio Tyberio Nerone, het Keizers tecken hangt in St. Laurens Kerk/ Sebaldi legt daar begraven in de boofz. Kerk/ St. Laurens hangt den Man'el/ het Zweerd/ den Scepter/ den Appelen de Kroon van Carolus Magnus. Daar is ook een schoone bergulde Fontein die op de Marlit staat/ in dewelke dat men zegt verwaard te worden de Lance die Longius Christus in de zyde stak en ook een stuk van 't N. Kruis. Deeze Stad heeft 258 Straaten/ 4 groote Murwerken/ 6 groote Poozten en 2 kleine/ 11 Steene Buggen/ 12 Berzen/ 10 berozdineerde Marktten/ 13 Wadstoben/ 10 Kerken/ daar men in Predikt. In de Stad zyn 68 Watermoolens/ 132 Capreins Schepen/ 2 groote King-Muuren en diepe Bragien/ 180 Coorens/ 4 Blokhutzen/ 10 Apteecken/ 68 Wachtters/ 10 Docters in den Rechten en 14 in de Medicynen/ 9 Stads-Knechten. En also hy des morgens hooz van Neu-

renburg en Augsburg kwam/ zo hoozde hy zyn Geest/ waarban Augsburg zyn Naam gekreegen had: Augsburg heeft dierse Naamen gehad/ want doen zy eerst gesondeerd wag/ werd zy Vindelica genoemd/ en daar na Z'ozoria, den Yzenberg en ten lesten van Augusto Octaviano is zy Augusto genoemd en wits dat Faustus die te booren had gezien/ zo is hy die hooz by gebaaren en alzo tot Regensburg gekomen: Witsdien dat hy die ook hooz by wilde baaren/ zo zeide zyn Geest: **W**an Heer Faustus, men heeft deeze Stad 7 Naamen gegeven/ als namegh Kezensburg, zo zy nog genoemd word/ anders word ze Quadrato, Tyberia, Hofolis, Reginepolis en Ratispona genoemd. De Sibier Doman loopt 'er digte by/ in dewelke wel 60 Sibieren wallen/ die al te samen zeer Schipryk zyn. Anno 1115 is 'er een gewelbige konstige Brug gemaakt/ desgeghs ook een Kerk/ daar men op roemen kan. Maar Faustus is straks hooz gebaaren/ dan hy heeft aldaar een Diefstuk bedreeben en een Waard zyn Keider bezogt en daarop is hy teruggekeert en in Munnichem in Beyerland gekomen. Deeze Stad is schoon aan te zien/ met vreden Straaten en groote schoone Huizen. Van daar is hy gekomen te Salzburg, 't welk een Bischoffelyke Stad in Beyerland is: Deeze Stad heeft een schoon omleggend Landsdouw/ als Weenden/ Bogichen/ Weiren/ alzo dat 'er veel Wilds te bekomen is.

Van Salzburg is hy tot Weenen in Oostenryk gekomen: want hy de Stad van verre en geigh hem zyn Geest berigten/ zo en zou 'er geen ander Stad gebonden konnen worden en zy hadde haare Naam van een Landboogt Flavio Josepho gekreegen: Deeze Stad heeft groote wyde Bragien/ met Contrasherpen/ de Huizen zyn meest al geschildert en boven de Keizerlyke Doringe/ zo is 'er een Hoogeschool. Deeze Stad heeft maar 17 Persoonen in de heele

Obe-

Oberigheid. Item/ daar worden in het afnynden des Wyn 1200 Paarden gebuykt. Derders heeft deeze Stad wyde en diepe Keiders en de Straaten zyn met harde Steenen belegd. Van Weenen reisde wy hooz in de hoogte en zagen de Stad Praag. Hoofdstad van Bohemen: deeze Stad is zeer groot en in dye deelen gedeeld: namegh oud Praag, nieuwt Praag en klein Praag, maar zy begrepen in haar de linkerzyde van den Berg/ alwaar 't Koninglyke Hof is St. Vyte de Canonesye. Oud Praag leid op een effen grond/ met groote en diepe Begien berstert: uit deeze Stad komt men in de kleine Stad Praag, ober een Brug van 22 boogen. De nieuwt Stad is van de oude met een diepe Bragt afgecheiden en met sterke Muuren omzet/ in deeze is het Collegium van de hooge Schoolen. Docto: Faustus trof in die middernacht op een kwam aan de Stad Cracou, Hoofdstad van Polen, alwaar een uitmuntend hooge School is: zy heeft haar naam ontleend van eenen Cracou, Hertog van Polen. Deeze Stad heeft groote Begien/ Poozten en veel schoone Godshuizen: rondsom het Land leggen hooge Berzen en Steenhillippen/ waar op dat Faustus hem liet nederdaalen/ en kon taen zo de Stad bezichtigen. Als hy nu eenige dagen op een Berg gerust had/ begaf hy hem wederom op reis naar 't Oosten en bezag daar veel Koningryken/ Steden en Landschappen. Als dit nu eenige dagen geduurd had/ zo kwam hy in Thraciam gelegen in Griekenland tot Constantinopolen, het welk den Turckischen Keizer nu Tenkros noemd en alwaar hy zyn Hof hooz; aldaar wederboeren hem veel abontuuren/ waar van sommige volgen zullen. Constantinopolen heeft zyne naam ontleend van den grooten Keizer Constantino. Deeze Stad heeft veel Coorens en is met veel heerlyke Cimmeragien versierd/ zo dat

men deeze twe niet tot Rome noemen mag; hy is hoozien van twee Poozten en drie Koninglyke Huizen/ nebens de Stad is de Zee gelegen. Docto: Faustus bezag eenige dagen den Turckische Keizers magt/ zyn geweld/ zyn pragt en zyn Hof-houding. Op een avond als de Turckische Keizer zat te eeten/ zo speelde Faustus hem een Guitche spel/ want hy maakten de gantche Saal zo vol Duurstraalen/ dat een iegelyk toeliep om het Duur te blygsten. Hooz daarna begon het te Sonderen en te Blyemen en hy betoerberden den Turckischen Keizer zo zeer/ dat hy niet opstaan/ nog van daar weg gebaagen kon worden. Op 't oogenvlik werd het in de Saal zo licht als of 'er de Zon in gescheenen had/ en Faustus verscheen hooz den Keizer in een Pauslyk habyt en sprak: zyt gezogt Heer Keizer/ gy die waerdig zyt/ dat ik/ utwe Mahometh/ hooz u alhier verschynen: dit gezegt hebende/ zo berdweden hy. De Keizer viel na deeze betoobering op zyn knien en riep zyn Mahometh aan/ loofde en pynde hem/ dat hy hem zo had bernebert om hooz hem te verschynen. Des anderendaags voer Faustus in 't Kasteel des Keizers/ alwaar zyn Wonen en Hoeren waren en daar niemand anders in kan komen dan hoozname Dienaar om deeze Vrouwen in acht te neemen. Docto: Faustus betooberde dit Kasteel met zulk een dikken Nebel dat men makhander niet zien kon/ en hy beranderde zig weder in de gedaante van den Propheet Mahometh en bleef zes dagen in dit Kasteel/ at en dronk en had allerlei wellust. De geheele zes dagen bleef het Kasteel benedelt/ waarop de Keizer bebal dat men allerlei Kerckelyke Ceremonien doen zoude. Als nu alles was volbragt/ zo vloog Faustus in zyn Pauslyk Habyt na de hoogte/ dat het de geheele Waereld zien kon. Coen hy nu weg en de Nebel berdweden was/

39

verscheen den Keizer in 't Kasteel / en zyne Vrouwen tot hem geroepen hebben / de / bzaagde haar hoe of 't kwam dat 'er zulk een Rebel in 't Kasteel geweest was? Zy antwoorde / en zeide / dat den Propheet Mahometh haar was verscheenen / en dat hy 's nachts die en die tot hem geroepen / bezelbe beslaapen / en gezegt had / dat uit zyn Zaad een groot en sterpbaar Volk spruiten zoude. Den Keizer nam zulks booz een groot geschek aan / dat hy zyn Vrouwen beslaapen had : hy bzaagde ook de Vrouwen of het / toen hy haar beslep / Menschlyker wyze was toegestaan? Ja / antwoorde zy / want hy heeft naast by ons geslaapen en ons omhelt en veel liefde betoonden / doch zyn spraake konde wy niet wel verstaan. De Priesters zeide tegen den Keizer dat hy niet gelooven moest dat het Mahometh geweest is / maar wel een Geest. De Vrouwen zeide / het zy dan een Geest geweest of niet / hy heeft zig zeer vriendelyk tegens ons gehouden. Dit maachten den Keizer achterdenkende zo dat hy in groote twyfeling stond.

Doctor Faustus heerden hem na 't Noorden / in de Hoofdstad Alkayr, die eertyds Memphis of Chayrum plagt genoemd te worden / en in welke de Egyptische Soldaan zyn Hof houdt: aldaar berdeeld zig den grooten Stroom van Egypten. Als de Zon in den Vreest gaat / besproeit en oerstroomt het gantsche Land van Egypten. Daarna heerden hy weder na 't Oosten en Westen en kwam in de Stad Osen, gelegen in Ongereren, dit is een zeer Duchtbaare Stad / en daar is een Water als men daar Ager in werpt word het Koper / men bind 'er op sommige plaatsen Goud / Zilver en allerlei Metaalen: deeze Stad noemen de Ongerische Saxt, het welk in 't duitseh Oseo te zeggen is / het is een

zeer groote Sterkte met een geweldig Kasteel versterd. Van daar kwam hy te Meydenborg en Lubek, gelegen in Saxen. Meydenborg is een Bisshoplyken Stoel / alwaar een van de zes Kruiken zyn daer in Christus van Water Wyn maakte. Lubek is ook een Bisdom in Saxen. Van daar kwam hy tot Erfort, daar een Universteit is. Van Erfort tot Wittenberg; toen hy aldaar aankwam had hy anderhalf Jaar uit geweest / en heeft veel Landschappen en Steden gezien.

Van het Paradys.

Als nu Doctor Faustus in Egypten kwam en aldaar de Stad Alkayr bezag en in de hoogte oer veel Landen en Koningryken reisde / als / Engeland, Spanjen, Frankryk, Denemarken, Polen, Zweden, Indiën, Africa, Persien, &c, zo is hy ook in Moorenland gekomen / alwaar hy altyd op hooge Bergen / Steenklippen en Eilanden gerust heeft: berders zo bezag hy Brittanje, daar veel Stroomen / warme Fonteynen en beelderlei Metaalen zyn / als ook die Steen Goos en beele andere dingen / die Faustus mede gebzagt heeft. Orchades zyn Eilanden der groote Zee die agter Brittanje leggen / bezelbe zyn drie-en-twintig in 't getal / waar van tien woest liggen en bectien bewoond worden. Kau-

ka-

kafis tusschen Indiën en Seychem gelegen / is een hoog Eiland met Klippen en Quinen versterd / aldaar zyn Peperboomen in de manier als Geneberboomen. Candiën, een Eiland / gelegen in de Candische Zee onder Sichenland / het behoord die van Venetien toe / van daar komt de Malbeseg: dit Eiland is vol Geiten / doch daar geneeren zig geen schadelijke Dieren / als / Slangen / Wolven / Dorsien / van alleen groote Fenynge Spinnen. Deeze en andere Eilanden meer / welke zyn Geest Mephostophiles hem geweest heeft / heeft hy al te samen gezien. De waare oorzaak nu dat Faustus hem op zulken hoogrens begeeven heeft / is niet geweest om de Zee en beele Landschappen te bezien / maar hy meende op sommige hooge Eilanden of haar Quinen het Paradys te konnen zien / en wel boognamenlyk in 't Eiland Canalis, welks Quinen alle andere te boven gaan. Op deeze Quinen kan men Indiën en Seythien zien / en van 't Oosten zag hy in de Zuidige Linie een klaste / geelyk als die van de Zon / en een Duurstroom opgaan van der Warden tot in den Hemel / bertoonende zig als een klein Eiland. Hy zag ook in 't Dal en op 't Land / vier groote Wateren bloeyen / het eenen na Indiën, het andere na Egypten, het derde na Armeniën, en het vierde liep ook derwaards. Faustus nu wilde gaarne den oorspronk wecten van 't geene hy gezien had / waarom hy boognam zyn Geest daar na te bzaagen / geelyk hy beede / doch met groote verschikking / bzaagende wat dat was dat hy daar gezien had / den Geest gaf hem goed antwoord / en zeide; het is 't Paradys dat na het Oosten lag / het welk een Hof is die God daar geplaat heeft met allerlei lustige dingen. De Duurige Stroomen zyn de Quinen / daar mede den Lusthof omcinteld en bewaard word / en ginter / zeide hy /

ziet gy een klaar licht / dat is het Duurige Zwaerd / waarmede den Engel deezen Hof bewaard. Het Water dat hun in bieren deeld / zyn de Wateren uit de Fonteynen die midden in 't Paradys staan en daar uit springen / namentlyk / Ganges of Physon, Githon Nilus, Typris en Euphrates: berders ziet gy dat het onder Libra en Aries leid en tot aan den Hemel reikt. Op de Duurige Quinen is den Engel Cherubin met den Vlammende Zwaerde / om alle deeze dingen te bewaaren. Faustus bzaagde / of het nog berre van daar lag? Ja / zeide den Geest / het is nog wel zo berre van hier / als gy alreeds met my geweest zyt / maar gy / noch ik / noch geen Mensch kan 'er komen.

Van de Sterren.

Tot Halverstad woonde een hoogheeroemde Doctor met naame N. V. W. die Doctor Faustus te gast noode / doch aler de Maaktyd ge red was / zo zag hy een wyl tyds ter Venster uit na den Hemel / dewelke toen ter tyd vol Sterren was. Deeze booz Doctor was een goed Medicus en Astrologus / en bermits hy Faustus wel boognamenlyk te gast genood had om dat hy van den loop der Sterren iets byzonders van hem leeren zoude / zo leunde hy Faustus op den Arm / spijende also na den Hemel en ziende sommige Sterren nederwaards vallen / waarop hy bzaagde hoe zulks toeging? Faustus antwoorde en zeide: myn Heer en Broeder / gy weet zonder twyfel / dat de kleinste Sterre des Hemels / die ons hier zo groot als een Waslicht schynen te wezen / grooter is als een geheel Hertogdom. Het is ook zeker waar / dat de wydte en breedte des Hemels grooter is dan kwaal Aardbodems / en terwyl aan den Hemel geen einde te zien is / zo moet men bekenen dat

f

'er verscheyde Sterren ruim zo groot als een Stad / sommige wel zo groot als den Cirkel des Roomschen Rijkz / ja ook sommige wel zo groot als geheel Turkyen zyn / en onder de Planeeten zyn sommige zo groot als de geheele Waereld. Ik moet bekennen / myn liebe Faustus, dat zulks waar is / zo als gy zegt.

Een vragge van de gelegenheid der Geesten.

schrijven en verschijningen in gruwzaame en schrikkeijpke gedaanteng. Als wy nu 's nachts te Bedde leggen / zo komen ons veel fantespen en groutwelen aan / dewelke wy by dag niet krygen. Ook konnen wy in onzen slaap zeer verschrikken / meenende dat wy een Geest zien die na ons grypt / en komen ons dus met allerlei spookherpe en berblindinge kwellen en plagen.

Een andere vragge, van de Sterren die op der Aarde vallen.

N wilde ik gaarne weten / myn Heer Faustus, hoe het met de gelegenheid der Geesten gaat? bermits men zegt / dat zy niet alleen by nacht / maar ook by dag de Menschen plagen: hierop antwoorde Faustus: bermits dat de Geesten de Zon niet onderwoyven zyn / zo woonen en wandelen zy onder de Wolken / en hoe klaarder de Zon schijnt hoe hooger de Geesten haar wooning hebben en zoeken / want het licht en den schijn der Zonne is haar van God verboden en misgund; maar des nachts / wanneer 't geheel duister is / zo woonen zy onder de Menschen: want al schoon de Zon niet schijnt / zo maakt zy nachthans doo: haar glanz den eersten Hemel zo klaar / als of 't dag was / waar doo: wy in 't midden van den nacht / nog den Hemel konnen kennen. Bermits nu de Geesten / het schynzel der Zonne / die in de hoogte klimt / niet bezwaagen noch lyden konnen / komen zy op der Warde en begeeben zig onder de Menschen / dewelke zy bezwaagen en verbaart maachen met zwaare droomen / met

zo veel nu der Sterren werkingen aangaat / en hoe dat zy berlegt zyn en nederwaarts ballen / dat is geen nieuws / want zulks gebeurd alle nachten. Als 'er nu bonken en bliammen gezien worden die uit de Sterren ballen / dan dunkt het ons dat 'er Sterren ballen / ja men ziet dikwils een groote Duurstroom ter Aarden neder komen / waar dat zyn geen ballende Sterren zo als wy meenen / want ofschoon het eene ballende Duur grooter is als het andere / zulks komt alleen ter oorzaak / dat de eene Ster ongeelyk veel grooter is als de andere / en daar kan geen Ster zonder Gods eigentliken wil van den Hemel ballen dan om Land en Volk te straffen / alsdan brengen zulke Sterren een Wolke met zig / waar uit groote Witte volgt en berderbing van Land en Volk.

Van den Donder.

Tot Wittenberg berhieft hem eens een zwaar Ontweder van Donder en Blixem / en also Faustus met meer andere Medelyng op de Markt stond / zo

draag-

draagde zy na de oorzaak van dit Ontweder / tot welke hy antwoorde: het geschied tot allen tyden als 'er eenig Ontweder booz handen is / dat 't altyd te booren windig is / Maar als nu lang Getempeest en Gronwedert heeft / zo berheffen haar Slagregen / 't welke daar uit heroorzaakt om dat de vier Winden des Hemels te samen slooten / waardoor dat alle de Wolken te samen gedreeben worden / of daar de Wolken heenen komen / zy groote Regen maken / en als hem het Ontweder begint te berheffen / zo men-

gelen haar de Geesten daar onder en berchten met de vier hoeken des Hemels / waaruit dan den Hemel zulken slag berweht / die wy den Donder noemen. Als nu den Wind zo groot is / zo kan den Donder nergens boozt en word opgehouden / of hy word geweldig boozgedreeben / als dan zal men neerstig acht nemen / op welk einde dat hem de Wind berheft / want van daar komt het Ontweder / zo dat het Ontweder / altyd meer uit 't Zuiden komt als uit 't Westen / Noozd of Oost.

Hier volgt nu het derde en laatste Deel van Doctor FAUSTUS avontuuren, wat hy met zyn Nigromantie in groote Pottentaaten Hooven gedaan heeft. Ten lesten ook zyn jammerlyk ende verschrikkelyk einde ende affcheid.

Een Historie van Doctor FAUSTUS, en Keizer Karel de Vyfden.

Keizer Karel de Vyfde / was met zyn geheele Hofgezin tot Ynsbroek gekomen / waar dat hem Faustus ook liet binden / altoor hy van diersehe Dyrheeren en Edelieven / die hem wel kenden en die doo: zyn Raad van diersehe Ziekten en Passien geneezen waren / in 't Hof te gast genoden was / het welke Keizer Karel hoorende / draagde wie hy was. Waarop hem geantwoord werd dat 'er Faustus was / waarop dat de Keizer

zweeg tot na den Eeten / zo 't in den Zomer was. Daarna boerde de Keizer Faustus tot hem in zyn Kabinet en hield hem booz dat hy had gehoord dat hy in zwarte Konste zeer wel erbaaren was / ende een familiaren Geest had / daarom zyn begeerte was dat hy hem een proebe daar van zoude laaten zien / hy zoude daarom niet gegreepen worden / gelikh de Keizer hem by zyn Keizerlyke Kroon beloofde. Waarop Faustus zyne Keizerlyke Maasheit in alleronderdanigheid aanschoude. Nu hoorde my eens (zeide de Keizer) hoe dat ik eens in myn Leger heb staan denken / dat booz my myne Dooz Ouders tot zo groote genade / ende hooge Auctoriteit gekomen zyn / inzonderheid hoe Alexander de Groote, een Steraad en Lantaarne aller Keizeren geweest is / gelikh in de Historie te leezen is / zo groote Guldome / Koninkryken en Landschappen onder hem gebragt / het welk my en myne Rahomelingen te weege brengen /

Seer zwaar vallen zoude/ daarom is myn begeeren dat gy myn doch eens des booz- Alexandri Magni ende zyns Huysbouwens gedaante/ forme en wezen gelyk zy in haar Leven geweest zyn/ booz my wild laten komen/ op dat ik daar uit mag verstaan/ dat gy een welverbaaren Meester in uwe Kunsten zyt & Allernadigste Heere (zeide Faustus) ik ben bereid en goddwillig uw Keizerlyke Majesteit genadige begeerte van Alexandri Magni en zyns Huysbouwens gedaante/ forme en wezen/ uwe Keizerlyke Majesteit na myn vermogen boozstellen en te presentereen/ zo beelich mynen Geest vermag. En al is 't zaake/ dat dezelve alhier zig klaerlyk verschynen/ zo zal nochtan uw Keizerlyke Majesteit weeten/ dat haar sterlyke Licchaamen niet van de Dood zyn opgestaan/ ofie alhier tegenwoordig zyn konnen/ want zulke was keenenmaal onmogelyk. Maar die zeer oude Gresten/ die Alexandri en zyn Huysbouw gezien hebben/ die konnen zulken forme en gedaante aanneemen en haar daerlyc veranderen/ bewelke ik u Majesteit Alexandri wil zien laaten.

Daarop Faustus uit de Keizer zyn Kamer gegaan is/ om hem met zyn Geest te bespreken. Dit gedaen hebbede ging hy wederom in de Kamer des Keizers en hy gaf zyne Majesteit te kennen/ hoe dat hy hem daar in zouden gelieuen/ maar met zulken conditie/ dat u Keizerlyke Majesteit hem niet zal braagen/ noch spreken/ 't welke hem den Keizer also beloofde. Faustus deed de Deure open/ en straks kwam Alexandri de Kamer in en dat in zulken gedaante/ forme en wezen als hy in zyn Leven geweest is: nameelyc een weigezet en dik Man/ met een roode Baard/ roode Waken en met een stuurs Wangezigt/ als of hy Baziliiscus Oogen had. Hy trad in de Kamer/ in een gants volkomen Harnas/ na Keizer Kavel toe: hy neigde booz hem met een groote Rebe-

rentie: de Keizer wilde ook opstaan en hem ontfangen/ maar Faustus wilde zulke niet toelaaten. Straks daar na also Alexandri hem omkeerde en na de Deure ging/ zo kwam zyn Huysbouw de Kamer in/ die deed de Keizer ook Reberentie/ zo was geteerd in slaauw Flutweel/ met beel schoone Baggen en Paerden berfiero/ zo was ook u neement schoon/ met roode Waken/ als Wels en Bloed: zo was lankachtig en had een rood Wangezigt. Dit aldus geschiedende dat de Keizer nu heb ik twee Personen gezien/ die ik al lang begeert heb te zien en het is anders onmogelyk of de Geest moet hem in zulke gedaante veranderen hebben/ zonder my daar in te verdragen/ gelyc een zeker Vrouw den Propheet Samuel berwelte.

En op dat de Keizer zulke te zekender zyn zoude/ zo dacht hy by hem zeiben: Ik heb dikwils gehoord/ dat zy aeter in den Nels een Orat gehad heeft/ daarom hy na haar toerreden om daar na te zien/ of men zulke ook aan dit Beeld zien konde en hy bondt 'er een Orat/ want zo bleef stil staan en daarna zo berdwelen zy/ dus wlerd den Keizer zyn begeerte volbragt. Doctor FAUSTUS toverd een Ridder een Hertshooren op zya Hooft.

Als nu Faustus den Keizer zyn begeeren volbragt had/ zo heeft hy 's abonds/ also het Volk na het Hof ter Cafet ging/ op een Leune gelegen om het Volk te zien in en uitgaan. En Faustus ziet regens hem ober/ in 't Huys des Ridderz/ dat 'er een lag en stiep onder een Venster/ (want het was denzelven dag zeer heet) maar ik wil den Persoon niet noemen/ als 't zaake dat hy nu doot is/ mits dat het een by Heer was en al gebeurde hem zulke Abontuure tot zenen spot/ zo hulp nochtan den Geest Mephistophiles zyn Heer zeer neerstelyc daar in en betooverde hem also liggende onder een Venster/ een Hertshooren op zyn Hooft

Hooft en boen hy nu wakker wierd/ boeden hy dat hy met zyn Hooft onder 't Densgister bast zat/ waarober hy zeer beschrikten/ want de Densgister waren geslooten/ zo dat hy niet booz- nog agterwaardz kon/ het welk den Keizer vernemende/ daarober harteelyc lachten

en groot bermaak in bond/ zo dat 'er beel Hobelingen t'samen liepen/ waarban dat sommige met hem spottende en sommige groot medelyden met hem hadden/ tot dat eindeligh Faustus hem die Coberge afnam en ging also weg.

Hoe dat de voorzeide Ridder hem aan Doctor FAUSTUS meende te wreken.

ringelt/ toen begonden zy Faustus om genade te bidden/ en hy kreeg medogen met haar en liet ze gaan; doch om haar noz wat te plaagen zo strafte hy haar alle om een Maand lang Geiten-Hoorens te draagen en de Paerden Hoe-Hoorens.

Hoe Doctor FAUSTUS een Wagen met Hooi, en de Paerden inslokte.

Als kwam eens in de Stad Gotha, in 't Land van Duuringen, en also het in de Maand Ju-

ly was en de Boeren bezig waren met het inzamelen van Hooi/ zo is hy eens met eenige goede vrienden gaan wandelen/ en terwyl het tegen den Abond/ en Faustus vras beschonken was/ zo ontmoeten hem booz de Stads-Dezzen een Boer met een groote Wagen met Hooi/ en Faustus liep op den Weg/ waarop dat den Boer hem toeriep/ dat hy aan de andere zyde zou gaan. Faustus dit hoorende/ gaf hem ten antwoord: nu zal ik eens zien/ of gy my/ of ik u zal moeten wyken: hebt gy Boer/ wel ooit gezien dat een bronk Mensch een Hooi-Wagen heeft moeten wyken? Den Boer deere Woorden hoorende/ wierd geheel toornig en gaf Faustus beel spytige Woorden: hooz Boer/ zeide Faustus, geest my geen spytige Woorden meer/ of ik zal uw Paerden/ den Wagen en al 't Hooi opeeten/ daarop antwoorden den

Boer/

Boer/ doet dat en eet myn d'ezel ook op/ waarop dat Faustus hem zo verblinde/ dat hy niet anders dacht of hy had een Mond zo wyd als een Dooft/ en slokte te zo de Paarden en Wagen te gelyk in/ waarover den Boer zo verschijnt/ dat

Hoe Doctor FAUSTUS, drie voortreffelyke Graaven op haar begeerte, te Munnichem, in Beyerland door Lucht en Wolken voerde, om de Bruiloft van den Zoon des Hertogs te bezien.

Wat waren drie booztreffelyke Graaven die ik hier niet noemen wil en die toen ter tyd tot Wittenberg Studeerde. Deze kwamen by malshanderen en spaken van de groote pragt die op de Bruiloft van den Zoon des Doofts van Beyerland wezen zoude. Spwenschen om segts een half uur daar te mogen zyn/ en te zien/ hoe dat alle dingen daar met groote Statie verricht zoude worden; doch de God te hoort zynde om daarheen te reizen/ bestoten zy Doctor Faustus. reeds bekend booz een uitnemenden Cobenaar/ om raad te vraagen; dewelke haar beloofde henlieden booztydig aldaar te zullen brengen/ gelyk hy dan ook deed; rydende met haar terstond op een ongebooren Ezel booz Lucht en Wolken daar na toe. Maar/ bermits zy niet onzichtbaar reisden/ zo wierden zy in het nederdaalen by het Paleis/ alwaar de Bruiloft reeds gehouden wierd/ gezien van den Hertog; dewelke/ niet kunnen de begrypen wat hy zag/ aanstonds zyn Dienaars riep om hun te bangen; doch deeze toeschietende/ greepen een der Graa-

hy aanstonds na den Burgermeester liep en de geheele zaak bekend maakte. De Burgermeester ging met hem om het gebeurde te zien/ doch daar komende/ bonden zy de Paarden en Wagen daar staan/ zo als 't behoorden.

ben/ maar de andere verdwieenen terstond booz hun Gezigt: dus bragten zy hun eenigste Gebangenen in arrest/ daar hy opgeslooten/ en met Wagters bewaard wierd: hem wierd gebraagt wat dat booz een gezigte geweest was/ en wie de andere drie geweest waren/ die also in een vogenblik verdwieenen? Den Graaf bagt/ berraade ik haar zo zal 't een kwaad einde neemen/ daarom gaf hy niemand antwoord/ zo dat 'er dien dag niet anders uitgeragt wierd; maar daar wierd geresolveert dat men hem des anderen daags booz pynliging tot bekentenis zou zien te brengen. Den Graaf wierd twyfelmoedig of hy wel booz den dag booz Faustus berloft zou worden; maar zyn Heef rusten niet booz dat hy berloft was/ en eer het dag was/ was Faustus al aan de Gebangenis/ en betoverde de Wagters zo wei dat zy in slaap vielen/ en wierd dus meester van de deuren/ zo dat hy de boozs. Graaf booztydig tot Wittenberg bragt/ alwaar hem een schoone beereing geprezenteert wierd.

Hoe Doctor FAUSTUS Geld van een Jood leende en hem zyn eene Been te pande gaf, het welk hy in des Joods presentie afzaagde.

Men plagt te zeggen/ dat een Cobenaar/ niet een halve stuiber op een Jaar ryker word/ gelyk aan Faustus bleef/ want de belofte van zyn Eest waren in 't eerste wel zeer groot/ maar

het waren meestal Leugens. Hy hield Faustus booz/ hoe hy moest toezien om aan Rykdommen te geraaken/ want dat het Geld hem van zelfs niet nalooopen zou/ en daartoe waren ook zyne Jaaren

ren ook niet uit/ want hy had nog maar vier Jaaren aan hem verbonden geweest/ in dewelke hy Geld noch Goed van doen had en Eeten en Drinken haalde hy booz zyn Konst uit de Pottentaaten Hoben/ gelyk hier booren verhaalt is/ en zo als Faustus zelbe bekende en den Geest daar in gelyk geeben moest. Als hy nu langgen tyd met den Geest gedisputeerd had/ zo is hy met den goede Gezellen gaan Banketteeren/ en terwyl hy geen Geld had/ zo was hy genoodzaakt om aan een Jood Geld te leenen/ van dewelke hy 60 Daalder kreeg booz een Maand. Als nu den tyd verscheenen was/ kwam den Jood by Faustus en begeerde zyn Geld met den Intrest wederom te hebben: ik heb wel gedacht om u te betaalen/ zeide Faustus, maar ik heb geen Geld/ noch weet geen raad om het te krygen/ maar om dat gy verzeekert zult zyn booz betaaling/ zo zal ik my een Arm of Been affnyden en u hetzelfde tot een pand laaten/ doch op die conditie/ dat zo

by ik u betaalen kan/ gy myn pand weder zult geeben; den Jood/ die anders een Christen byand is/ dacht by zigzelven/ dit moet een wonderlyk Mensch zyn dat hy zyn Leeden booz Geld te pand wil zetten/ en zeide/ dat hy met het pand te breeben was; daarop nam Faustus een zaag en zaagde daar mede zyn Been af/ hetwelk hy den Jood gaf/ maar het was een verblindinge: ik weet raad/ zeide hy/ om hetzelfde weder aan te zetten. Den Jood nu was met dit

contract wel te breeben/ en droeg het Been met hem; maar zig een weinig bedacht hebbende/ zeide hy by zigzelven/ wat zal my dit schelms Been helpen/ honde ik 't lang zo zal 't stinken en dan zal 't niet mogelyk wezen om wederom te heelen/ nochtans is 't pand zo groot dat hy my niet anders geeben kon. Met zulke en diergelyke gedachten/ gelyk den Jood zeide daarna bekende heeft/ ging hy ober een Brug en wierp het Been in 't Water. Faustus die zulks wel wist begaf zig drie dagen daarna tot den Jood/ zeggende dat hy hem wilde betaalen/ en vraagde waar zyn pand was? waarop den Jood antwoorde/ waar zou het pand zyn/ ik heb het in 't Water gesmeeten/ bermits het nergens nut toe was: Faustus dit hoorrende/ wilde met geweld zyn Been weder hebben of hy zou zien wat hy met hem te doen had. Den Jood wist geen raad/ maar was genoodzaakt om hem de 60 Daalder te schenken/ en Faustus had zyn Been nog.

Doctor FAUSTUS bedriegt een Rostuischer.

Op een tyd dat 'er in zekere Stad Naarmarkt gehouden wierd/ en Faustus niet wetende/ hoe hy aan Geld zoude geraaken/ maakte een schoon en oberheerlyk Paard/ met 't welk hy na

de Markt reed/ alwaar veel kooplieden by hem kwamen/ onder anderen een Rostuischer die 'er aanstonds 40 Gulden booz bood/ en Faustus bedacht zig niet lang/ maar gaf 't hem booz dien pps.

Als nu den Hoſtuifcher het Vaerd had / zeide Faustus tot hem / dat hy 'er niet ſchielyk mede te Water moest gaan ; doch den ander nieuwsgierig om te weeten wat hy daar mee meende / ging te Water / en op 't oogenblik berdwonen het Vaerd / hy bond niet dan een Strooche Zadel / en zou waarschynlyk berdwonen hebben. Den Hoſtuifcher uit het Water komende was zeer toornig / en wel wettende waar Faustus ter Herberge was / ging daar na toe en bond hem slaapende ; doch hy was zo berwoed dat hy Faustus uit het Bedde wilde trekken en trof hem een Been uit het Lef / daarover hy zeer berſchijfte en in zwoym ter Warde viel. Faustus hierop wakker wordende / begon luidkeels Moord te roepen. Den Hoſtuifcher weder by zigzelven gekomen zynde / en ober dit roepen zeer berſchijft / zetten het open loopen / niet anders denkende of hy had hem een Been uit het Lef getrokken.

Hoe Doctor FAUSTUS een halve Voeder Hooi, zo den Boer meende, opat

Doctor Faustus kwam in een Stad Swickau genaamd / alwaar hy veel gezelschap bond. Als hy nu na d neesten ging ſpanceeren / zo onmoeten hem een Boer met een Wagen met Hooi / hy

vraagde hem / wat hy moest geeben voor zo veel Hooi als hy kon openen / een halve ſtukker / zeide den Boer / meenende dat hy daar mede ſpote. Faustus begon zo greechtig te eeten dat al de Manshouwers hartelyk begonden te lagchen / en hy berblinden aldus den Boer. Als hy nu reeds een halve Voeder Hooi (zo zy meende) opgeeteen had / begon den Boer rouwkoop te krygen en zeide tegen Faustus dat hy hem nog wel eenig Geld wilde geeben / zo hy geen Hooi meer at :

daarop begon Faustus hartig te lagchen en liet den Boer gaan. Als hy nu 't huis gekomen was zo bond hy al 't Hooi nog op zyn Wagen.

Van een twist die tusſchen twaalf Studenten voorviel.

Et Wittenberg geraakten eens zeven Studenten tegen by / in grooten twist / waarop Faustus dacht dat het ongelijk was / en berblinden haar alle zodanig dat zy niet zien konde en sloegen zeer toornig en berwoed onder malkander / zo dat alle Manshouwers hartig begonden te lagchen. Als zy nu langen tyd onder malkander geflagen hadden / zo moest men ze elk in zyn Huis blyngen / en toen zy daar waren / wierden zy alle wederom ziende.

Een wonderlyke avontuur met eenige dronken Boeren.

Doctor Faustus wierd door eenige goede Vrienden genoodigt in een Herberg / daar veel dronken Boeren waren en die niet anders deden dan zingen en ſpringen en zulk een rumoer maakten / dat zy malkander niet hooren noch berstaan konden. Faustus zeide tot den geene die hem aldaar genoodigt hadden : staat nu gade / ik zal hun wel haast de Maond gestopt hebben / en al dat getier

hander te scheiden ; maar zo haast als zy buiten de deur waren / had elk zyn spraake weder / waarover dat zy zeer linge waren / en elk bergenoegt naar zyn Huis liep.

Doctor FAUSTUS verkoopt vyf Varkens voor zes Gulden het stuk.

Doctor Faustus maakten door zyn Konst by geneste Darksing / dewelke hy verkogt voor zes Gulden het stuk / doch op zulken conditie / dat de geene die dezelve

verleeren. Als nu de Boeren hoe langer hoe meer begonden te schreeuwen en misbaar te maaken / zo Betroerde hy dezelve zo / dat ze alle met de Maond open bleeben staan / zonder dezelve te konnen toedoen / zo dat 'er een groote stilte werd / en den eenen Boer stond op den anderen te kyken / zonder te weeten wat henlieden geschied was. Een laatsten begonden zy / den eenen na den ander / met den Maond open / van mal-

hogt / niet door 't Water zou dwyben. Faustus ging wederom na zyn Huis / en alzo nu de boorzeyde Darksing zig in 't sijn gewentelt hadden / zo dreef den Darksingdwyber hen in 't Water / alwaar zy op 't oogenblik berdwonen en in byf Stroobosſen beranderden / waarover dat den Kooper de schaade lyden moest / want hy kon niet bedenken / hoe zulks mogt toegegaan zyn / of wie dat hem de Darksing verkogt had.

Hoe Doctor FAUSTUS een wonderlyke avontuur aan des Vorst van Anhalts Hof bedreeven heeft.

Doctor Faustus kwam eens op een tyd in de Maand January in 't Hof van den Vorst van Anhalt, dewelke hem

alle gunsten betoef. Hy merkte / toen hy aan de Casel zat / dat de Vorstinne Verbucht was / als men nu de Casel opnam / en het vanſket opdieden / zo zeide Faustus tot den Hertoginne : genadige Vrouwe / ik hebbe wel gehoord dat de Verbuchte Vrouwen veynde lusten krygen / daarom bidde ik u / zegt my eens wat u lust en begeerte is : waarop dat de Vorstin antwoordde : Heer Faustus, ik wil 't hoorwaart niet berzwegen / namentlyk / als 't zo ber in den Winter niet waar / zo zou ik wenschen dat ik myn Buik vol Druiben en Fruit eeten mogt : waarop dat Faustus zeide : myn genadigste Vrouwe !

De / ik wil u gaarne daar aan helpen / en zal maaken dat gy in een half uur daar zo veel van hebt als gy zoudt kunnen wenschen: daarop zo nam hy twee Zilveren Schotelz en zetten die uit het Dingsker. Als hy nu dezelve eenige tyd buiten 't Dingsker gehouden had / haalden hy ze binnen / en de eenen was vol witte en blaauwe Quiben en de andere was vol Appelen en Peeren / maar het was een bzeemde soot / dewelke hy de Doxtinne boozette / en zeide: genadigste Vrouw / wilt niet schroomen om daar van te eeten / want zy komen uit bzeemde Landen / alwaar nu de Zomer op 't eindigen is. Toen begon de Doxtin met grooten lust en verwondering van dien Dugt te eeten. Den Doxt kon niet na laten om te vzaagen / hoe dat zulks mogt toegaan: Waarop dat Faustus antwoorde: genadige Heer / gy zult zeker wel weten / dat het Jaar in twee Circelen verdeeld is / want als 't hier Win-

ter is / is het op een andere Plaats Zomer / hermits den Hemel rond is / en de Sonne nu ten allerhoogsten geklommen is / waarom dat wy nu korte dagen hebben en 't alhier Winter is; maar in Orient en ende in Occidenten ende in Zaba, is 't nu Zomer / en geeft tweemaal Vruchten op een Jaar. Item het is by ons nacht / als 't aldaar dag is / want de Sonne is alsdan onder de Warden gegaan / gelyk by exempel: de Zee loopt hooger als de Waereld staat / en wanneer de Allerhoogsten dezelve niet gebieden / zo zou de Zee / de Waereld in een oogwenk verberben. Nu hebbe ik / genadige Heer / mynen Geest dewelke zeer snelblygend is / en zig in allerlei gedaantens kan veranderen / na dat Gewest gezond / dezelve heeft ons alle deeze Fruiten gebragt. Den Doxt hoorde alle deeze reden met verwondering aan.

Hoe Doctor FAUSTUS deeze Hertog in deszelfs gebied, op een zekere hoogte, een overheerlyk Kasteel Gebouwd heeft.

Ter eer Faustus zyn afscheid nam / zo had hy den Hertog / dat hy doch eens met hem booz de Doozt zou gaan / alwaar hy hem een Kasteel zou laten zien / hetwelk hy dezelve nacht op zyn

gebied Gebouwd had / waarover den Doxt hem zeer verwonderde / en ging aanstonds met Faustus, de Hertoginne en veele andere Jonkers en Vrouwen daar na toe. Als zy nu buiten de Doozt kwamen / zo zagen zy op enen Berg / die men noemd den Kombundel / een zeer uitmuntend en fraal Kasteel / hetwelke hy aldaar getoerd had. Nu verzogt hy den Hertog en Hertoginne en berders het geheele Gezelschap zeer vriendelyk / dat zy zig zeer spoedig daar heen zouden laten voeren / om met hem aldaar te Ontbten / het welke hem den Doxt niet weigerden. Dit Kasteel was dooz Ceberge also gefozmeert / dat het met eene diepe Watergragt omcingelt was / daar

in dat allerlei Vissen te zien waren / ende meenigerlei Water Vogels / als Zwaa- ren / Keizers en diergelyke / het welke al t'samen zeer lustig om aan te zien was.

In deeze booz Watergragten stonden by twegeboude Coorens en twee Doozten / ook een grooten Hof / waarin dat allerlei Gebierte getoobert was / het welke in Duitschland niet al te wel bekend en was / gelyk als Simmen / Beeren / Buffels en diergelyke bzeemde Gebierten. Maar daar waren ook eenige Dieren by / die by ons zeer wel bekent zyn / gelyk als daar zyn Verkens / Herten en allerlei Gebogelte / dat men zoude mogen bedenken / het welke van den eenen Boom op den anderen sprong. Als zy nu al t'samen deeze dingen gezien hadden / zo zetten hy zyne Gasten aan de Casel / alwaar hy die op een Koninglyken wyze tracteerden met allerlei Seten en Drinken / dat men zoude mogen bedenken: ende hy zette elke reiz negen Gerechtten op / het welke zynen Dienaar Wagenaar deed / die deeze Gerechtten van zynen Geest ontfing. En deeze Gerechtten waren van allerlei Gebierte / gelyk van allerlei Vensoen en van allerlei tamme ende van wilde gebierte / gekookt ende

gebakken / ja ook allerlei Sprizen van Vissen gekookt / gelyk Paling / Wardeels / Snoeken / Schelvis / Cadeljau / Mosselen / Zalm en meer diergelyke. Van allerlei Gebogelte en was 'er ook niet gebrek / zo gezooden als gebaden / ende op 't alderheerlykste gekookt.

Doozt zo en was 'er geenderlei Wyn gebrek / als Kingse / Fransse / Spaansse / Canary-Wyn en Malbezep. In summa / meer andere bzeemde Wenen / zo dat 'er wel honderd Kannen in de Kamer stonden. Deeze heerlyke Maaltijd nam den Hertog in grooten dank aan / ende hy bertrok na de Maaltijd wederom naar Huis / zynde het geheele Gezelschap zeer vergenoegt ober al de Kostbaarheden die zy daar gezien hadden. Als zy nu wederom op 't Hof gekomen waren / zo wierd 'er op 't booz Kasteel Geschut gelost / ende hetzelfde stond zeer schielgh in Duur en Diam / also het op 't laatst booz haar Oogen berdtween. Eenige tyd daarna kwam Faustus weder by den Hertog / dien hem toen met eenige honderd Daalbers beschonk / waarop hy zeer vriendelyk afscheid nam.

Hoe Doctor FAUSTUS met eenige goede Vrienden in den Bisshop van Salzburg zyn Kelder geraakten.

Als nu Faustus weder tot Wittenberg gekomen was / en de Dagten-Abond booz handen was / zo wilde Faustus den Wagschus eens speelen. Hy noodigde sommige Studenten by hem ten eeten. Als zy nu wel gegeten hadden / zo verzogt hy haar of ze met hem in den Bisshop van Salzburg zyn Kelder wilde vaaren / om aldaar den Wagschus te speelen / en den heerlyken Wyn (die hy haar schenken zou) te drinken: zy waren heel schielgh daartoe geresolveert / waarop dat Faustus in zynen Hof

ging en een Ladder nam / daar hy op elk een spoot een van de booz Studenten zetten / met dewelke hy aldus weg boer / ende noch dien zelven nacht in den Bisshop van Salzburg zyn Kelder kwamen / alwaar dat zy beelderlei Wyn proefden en niet van de besten dronken / want deeze Bisshop had zeer schoone Wangaarden. Faustus nu had een Waschlicht en een Duurstaal met zig genomen op dat zy alle de Dagen wel bezien zoude. Als zy nu t'samen hoolph waren en goede tier maakten / zo kwam

den Bisschop zyn Keldermeester / die haar booz Dieben aanzag / in den Kelder. Dit verschijnt Faustus en hermaande zyn Gezellen tot het betref en hy nam den Keldermeester by den Haare en boerde hem met zig. Als zy nu aan een hoogen Dennenboom kwamen / zo zetten Faustus den Keldermeester (die zeer verschijnt was) daar op / en hy met zyn Gezellen kwamen weder behouden t' Huys / alwaar zy goeden eier maakten

Van den tweeden Vasten-Avond, welke was des Dingsdags.

De zeven Studenten / waar onder hier Magistri waren / wierden des Dingsdag / zynde den tweeden Vasten-Avond / wederom van Faustus geroofd / want hy hield grooten Vrienschap met haar. Als zy nu des avonds zeer soberlyk met Hoenderen / Visc en ander Gevraad / onthaalt waren / zo vertroosten hy zyne Gasten op deeze manieren / zeggende: myn Heeren / ik heb u lieden zeer soberlyk getraceert / doch ik hoop gy zult het zelve booz goed neemen / ik zal t' strafk verbeteren. Het is u lieden bekent / hoe dat den Vasten-Avond in alle Heeren Hoven / met allerlei kostelyken Spyze en Drank zeer vrolyk onbeprouwen word / waar van ik u lieden ook wil deelachtig maaken / en dit is de eer-

nigste oorzaak / waarom ik u lieden zo soberlyk met Spyze en Drank getraceert hebben / want gyliden hebt niet half den Buik vol gekreegen. Ik heb nu ruim twee uren geleden / drie Fleegzen / waar van den eenen vier / den anderen vyf en den derden agt strop hou- den / in myn Hof gezet / ende mynen Geest behooven / in den eenen Ongherschen / in den anderen Italiaanschen en in den derden Spaanschen Wijn te haalen. Derders zo heb ik nog bystien Schotelz in myn Hof gezet / dewelke al reeds met allerlei Spyze boorzien zyn / en dien ik waar warm moet laaten maaken / en dan zullen wy lustig Eeten en Drinken en goeden eier maaken / want ik zegge u / myn Heere: alshoon dit al-

les

Schotelz met allerlei kostelyke gezoeden en gebzaaden Spyze op de Tafel / als / Haazen / Konynen / Vogelen / Visc en biergeglyken / en berders wierd tot een Desert opgezet / verscheide soorten van Sanketten / als ook Caarten / Pasten / Culbanden en veel andere dingen meer; onder anderen ook verscheide soorten van kostelyke Wynen / als / Onghersche / Italiaansche / Fransche en Rinsche Wynen. Als zy nu al t'samen bot en zat gegeten en gedronken wa-

ren / niettegenstaande 'er zeer veel Spyze ober bleeben / zo begon den zy ten leesten te zingen en te dansen / en gingen niet eerder na Huys booz 't dag was / doch eer zy van malhander scheiden / noodigden Faustus hen weder op den Viscen-Woensdag of den regten Vasten-Avond.

Op den Viscen-Woensdag of den regten Vasten-Avond.

Den Viscen-Woensdag / welke aldaar den regten Vasten-Avond was / zo kwamen de boorz Studenten wederom ten Huys van Faustus, boorz wien zy genood waren / en die henke den weder een kostelyke Maaltijd gaf / alwaar zy ook weder van geliken zeer

vrolyk waren met zingen en springen en veel andere vreugden bebroeben. Als nu de Beekers en Glazen vtaal in 't rond gingen / zo begon Faustus zyn Guichelvel / en terstond hoorde men allerlei speelde Instrumenten / zonder te weten van waar het kwam / en zo vtaal het eene Instrument opvield / zo hoorde men een ander / gelik als een Orgel / een Clabercingel / een Harp / een Luite / een Swarspyp en berders allerlei Instrumenten die men bedenken kon. Daar

na nam Faustus eenige Potien / die hy in 't midden van de Kamer zette / welke alle t'samen begon den te dansen / en zo getweldig tegens malhander te stooten / dat zy alle in stukken vtaaken / waer ober alle de Gasten hartelyk lachten. Daarna begon hy wederom wat anders /

G 3

en

en hy zette een Instrumēt op de Casel/ onder anderen zo kwam 'er een oude Simme in de Kamer die daar bescbeide beuntes op speelde. Also hy nu deeze Guichelerje herbolgden tot laat in den avond/ zo bezogt hy de boozs. Studenten/ dat zy doch by hem zouden blyben/ om het Abondmaal met hem te doen/ hy zou hen lieben een goede Maaltijd van Vogelen geeven/ en dan zoude zy haar alle vermommen/ waar toe zy heel schieligh resolbeerden. Doen nam Faustus een stok/ dewelke hy uit het Dingster stak/ en terstond kwamen daar allerlei Vogelen op zitten. Die nu op de stok zaten/ moesten daar op blyben/ en als hy een goed deel Vogels gebangen had/ zo hielpen hem de Studenten den hals afwringen en het waren niet dan Leruwerikken/ Lepsters en dierge-

spnen. Als zy nu wederom wel gegeeten en gebronken hadden/ zo hebben zy haar alle vermomt. Faustus bebal haar dat zy elk een wit Hemd zoude aantrekken/ het welk zy deeden: als zy nu makliander aanzagen/ zo dacht een iegelyk van haar/ dat zy geen Hoofd en hadden/ en gingen aldus in sommige Huizen/ waardoor dat de Tieden zeer bescbryften. Als zy nu in een Huis kwamen daar een aanzienlyk Gezelschap was/ zo kreeg zy alle haar natuurlijke gedaante weder/ waardoor dat zy terstond bekend wierden; maar op 't oogendlyk veranderden zy weder/ en hadden natuurlijke Gezelschoppen met Ooren. Deeze vzeugden duurden aldus tot laat in den nacht/ en toen ging een ieder naar zyn Huis/ waardoor haar Vasten-Avond een volseindige nam.

Van de vierde Vasten-Avond, des Denderdags.

En lesten Vasten-Avond was op een Donderdag/ op welken dag het zeer zwaar gesneukt had. Faustus was nu van de boozs. Studenten te gast genood/ die hem zeer stateigh tracteerden. Aldaar begon hy wederom zyn spel te speelen en hy Coberden derien Simmen in de Kamer/ dewelke zo heel kluchten bedreeben/ dat het wonderlyk

was om aan te zien: zy sprongen op en ober makliander/ geelyk zulken Beesten doen: zy namen makliander by de poaten en dansten rondom de Casel; maar ten laasten sprongen zy uit de Dingssters en berdwreenen. De Studenten zeten Faustus een gebaadten Kalfshop booz/ en zo als een van haar daar van snyden wilde/ zo begon den Kalfshop Menschlyker wyze te roepen: Morbio! helio! dat is/ o wee! wat snyd gy my! Waar ober dat zy alle zeer bescbryften/

en hoort daarna weder byzlyk begonden te lagchen/ zo dat zy met byzlykheid den Kalfshop consumeerden. Toen hy op was ging Faustus naar Huis/ met veiofte van wederom te komen. Als hy nu weder kwam/ zo had hy door zyn Coberje een Sleede verbaardigt/ welke een Quaak verbeelden. Faustus zat op het Hoofd en de Studenten in 't mid-

den

den der Sleede. Op den Staart zatten vier getooverde Simmen die allerlei partien bedreeben/ die lustig waren om aan te zien/ waarban dat de eene op de Schalmene blaasde en de Sleede liep van haar zelys boozt/ waarheenen dat zy die be-

geerden te hebben. En dit duurde also tot in den middernacht en dat met alzulkien geruchte/ dat den eenen den anderen nter hooren en kon en het bogte de Studenten dat zy door de Lucht gehoort waren geweest.

Op de Zondag daar na, van de betooverden Helena.

lyk ik ook Carolo Quinto zyn begeerte volbragt hebbe/ met te laaten zien/ de gedaante en forme baren Keizer Alexander Magni en dezelys Huisvrouw. Doen gebood Faustus, dat 'er niemand spreken/ noch van den Casel opstaan zou/ noch hem ook niet ontfangen/ als hy ter Kamer in kwam: daar mede ging hy de Kamer uit. Als hy nu wederom kwam/ zo bolgden hem de Koninginne Helena na/ die zo uitmuntend schoon was/ dat de Studenten niet wisten/ of zy by

haar zelden waren/ dan niet. Deeze boozs. Helena bescbeen in een zwaart Purper Kleed: zy was met het hangende Haare/ het welk geelyk blinkend Goud was/ zy had vuine Oogen/ een zeer liefgh/ schoon en glad Wangezigt/ een rond Hoofd/ haar Lippen waren zo rood als Bloed/ een klein Mondje/ roode vlozende Kaalien/ een Hals geelyk een Zwaan/ fris en galant van Persoon: hooftom/ daar was ners/ dat 'er aan ontbrak: zy zag rondom ober de Kamer met een zeer lodderlyk Gezicht/ waardoor dat de Studenten tot haar in Liefde ontfaken; maar also zy dezelve booz een Geest achten/ zo berdwreen die Liefde zeer schieligh uit haar gedagten/ en Helena ging met Faustus weder de Kamer uit.

Als nu de Studenten dit af te tamen gezien hadden/ zo bezogten zy Faustus, of hy haar nog eens wilde boozstellen/ op dat zy dan een Schilder mogten mede vengen/ om haar te laaten

af-

afschilderen; doch Faustus heeft hen zulkig gelweigert / zeggende: dat hy haar Geest niet zo dikwils wilde ontruyten / maar dat hy hen lieden wel een Conterfeitzel wilde geeven / waar na zy 'er een mogten doen na maaken / hier mede waren zy wel te breeiden / en bragten hetzelfde by den Schilder die 'er diersehe Patrounen van maakten / dewelke hy herwaards en derwaards weg zond / want het was een uitneemend schoon Conterfeitzel van een Vrouw; maar wie dat Faustus het

Conterfeitzel het eerst had geschilberd / heeft nooit iemand te weeten konnen komen. Als nu de Studenten te Bedgegaan waren / zo en konden zy niet slaapen / om dat zy de gedaante van Helena niet uit den zin konden kringen. Waar uit men merken kan / dat de Duivel menigmaal de Menschen tot Liefde herweest / waardoor zy tot Hoerere gevaalen / en daar niet ligtelyk uit te trekken zyn.

Van een Gesticulatie, waardoor dat vier Radens van een Boer zyn Wagen in de Lucht sprongen.

Doctor Faustus wierd eens tot Brunswyk, ten Huize van een Maarschalt / dien toen ter tyd aan een uitteerende Ziekte lag / verzogt om hem te helpen. Faustus die zeiden reed of boer / maar meesinds te doet kwam daar hy ontbooden wierd. Als hy nu nabij de Stad kwam / zo ontmoeten hem een Boer met twee Paarden en een leedige Wagen. Faustus sprak deeze Boer zeer vriendelyk aan / en verzogt hem of hy mogt op de Wagen zitten tot boor de Stad / het welk den Boer weigerde / en zeide: dat hy straks in 't uytgden genoeg te boeren zoude hebben. Faustus zyn begeerte was juist geen ernst; maar

deed het om dien Boer te beproeben / of hy hem wel zo veel beleefdheid toonen zou; doch hy heeft dien Boer zyn onbeleefdheid (geelyk men veel onder de Boeren ziet) zeer wel betaalt / en sprak tot hem: gy plompen Ezel / om dat gy my deeze onbeleefdheid hebt bewezen / (geelyk ik wel denken kan / dat gy veel andere doet / en zonder twyfel wel gedaan hebt) zo moet ik u dat betaald zetten / en gy zult de vier Raden van uw Wagen / by elken Doozt een gaan zoeken / en

daarop sprongen de Raden in de Lucht / zo dat elken Rad boor een byzondere Doozt der Stad Brunswyk gebonden wierd / zonder dat iemand wist / hoe zy daar gekomen waren. Den Paarden vielen ueder ter Warden als of zy dood waren / waardoor den Boer zeer beschrikten / en dacht niet anders of het was een wylberdende straffe van wegens zyne onbeleefdheden: hy had Faustus al weenende met gebouwen Handen en geboogen Knien / dat hy hem zulkig wilde bergeeven / en behende dat hy dien straffe wel verdiend had / beloobende daarentegen zulkig niet meer te zullen doen. Faustus kreeg medeliden met hem /

en

en zeide: dat hy moest toezien en zulkig niet weer doen / berrmits 'er geen slegter zeden waren dan onbeleefdheid / en boozal met zulkien stoutgheid berzeld: berders zeide hy / dat hy aarde moest neemen en op de Paarden werpen / dan zouden dezelve wederom opstaan en gezond worden / het welk also geschiede. Daarna zeide hy tegen den Boer: uwe onbeleefdheid en kan niet ten eenemaal ongestraft blyben / maar gy moet met geelyke munt betaalt worden / berrmits

het u groote moeiten dacht te weezen / dat gy een goed Man op uwe leedige Dagen zou laten zitten / daarom zult gy uwe vier Raden gaan zoeken by vier Doozten der Stad / alwaar gy dezelve vinden zult. Den Boer ging toen herwaards en derwaards en bond het also / geelyk hem gezegt was: hy dragt denzelve met groote moeiten en arbeid weder aan zyn Wagen: albus loonde de onbeleefdheid zyn Meester.

Doctor FAUSTUS doet eenige Studenten tot Leipzig een Vat Wyn present.

Enige Studenten uit Hongaryen, Poolen en Oosteryk, die met Faustus tot Wittenberg geconverseert hadden / bezochten hem / om mede naar de Leipziger Wis te reizen en te zien wat kooplieden daar herseenen / want zy moesten daar ook weezen om eenig Geld te ontfangen. Faustus bedacht zig niet lang / maar ging met haar: als zy nu tot Leipzig kwamen en e ns gingen wandelen om de Unibersiteit en de Stad te bezien / zo kwamen zy boor een Wynkelder / alwaar eenige Arbeiders bezig waren om een Vat Wyn uit de Kelder te haalen / maar zy konden het 'er niet

uit kringen: Faustus dit ziende / zeide / hoe staat gullieden zo en zult felt / daar gy met zo veel zyt? Een Man alleen behoorden zulkig te doen / wanneer hy hem daar na wist te schikken. De Arbeiders dit hoorende wierden gram en gaben hem veel spytige Woorden / geelyk dit Volkse veeltyds doet. Maar also den koopman berrnam wat de oorzaken van haar twist was / zeide hy tot Faustus en zyn Gezellen: welaan / als 'er iemand onder u kenden is / die dit Vat uit den Kelder kan kringen / die zal ik het present doen. Faustus dit hoorende / ging in den Kelder / sprong op 't Vat geelyk als op een Paard en reed daar mede den Kelder uit / tot groote verwondering van een ieder. Den koopman beschrikte en was daar ober zeer verwondert; doch hy moest zyn beloften voldoen en Faustus met het Vat Wyn laten volgen / die het zyn Gezellen ten besten gaf / dewelke daar zeer verlyd waren en meer andere goede vrienden nooden / zo dat zy eenige dagen Wyn genoeg hadden / en konden lang van het geluk / dat haar te Leipzig obergekomen was / spreken.

H

Hoe

Hoe Doctor FAUSTUS tot Erfort den Homerum gelezen, en verscheide Griekse Helden, zyne Toehoorders voorgesteld heeft.

Doctor Faustus heeft hem ook eenige Jaaren tot Erfort opgehouden en aldaar in de hooge Scholen veel wonderlijke avonturen beleeven. Als hy nu zyne Toehoorders eens den Griekse Prinselike Poëten Homerum hoorde las / onder welke andere Historien ook den Tienjaarigen Krig van Troyen, (die van wegen de schoone Helena, onder de Griekse Prinsen beroorzaakt was) is beschryvende / in welke Historien alleen deze Krigshelden uitmunten / als / Menelai, Achilles, Hectoris, Pryami, Alexanderi, Ulysis, Ajacis, Agamemnonis, en meer andere.

Alle deze Personen heeft hy haar gedaante en wezen zo beschryven / dat veel Studenten zeer hebben verlangten gewenscht / dat haar Preceptor / zo veel het mogelijk ware / haar dezelve eens zou laaten zien / hun alle daar een groote vriendschap mee doen zoude. Faustus zulks verneemende / heeft het hun alle beloofd / en in de naaste Lesse aangezeid / dat alle de geene die begeeren had om dezelve te zien / maar komen moest / hy zou hun dezelve alle voorstellen : waar op 'er een groote menigte Studenten zyn samen gekomen / gelijk men gemeen-

lyk ziet / dat de jonge Jeugd altoos meer lust heeft tot Guichelspelen te zien / dan om iets goeds te hooren en te leeren. Als nu de uure gekomen was / en Faustus in 't geeven van Lessen hoorboer / zo mekten hy / dat 'er van wegens zyne belofte veel meer Toehoorders waren dan na gewoonte / zo begon hy in 't midden van zyn Lessen als dus te spreken : liebe Studenten / vermits gylieden lust hebt om alle de beroemde Krigs-Doosten / die onze Poëet in zyn Historien beschry-

ven heeft / te zien / zo zal ik u dezelve in haar volle gedaante en forme voorstellen : waarop verscheide Helden in haar gewoone Krigstoerusting / den een na den ander in het Tectorium kwamen treden / ziende zeer toornig en berwoed / nu herwaards dan derwaards / onder anderen kwam ook den grovelike Keus Polyphemus, die maar een Oog in 't midden zyns Hoofd had en hy had een langen roode Baard : de Beenen van een Maan die hy opgeeten had hingen noguit zyn Mond : hoortom / hy zag 'er zo wreedelikh uit dat 'er verscheide Studenten waren / die 't Hoofd van schijnt niet durfden opsteeken / en bangst zig niet wisten te verbergen / waar ober Faustus hartelyk begon te laghen. Als zy nu alle by mallander stonden zo begon Faustus / den een hoor en den ander na / hy haar Naame tot hem te roepen / op dat een iegelyk haar des te beter zien kon : als zy nu eenige tyd bezichtig waren / zo liet hy ze weder een hoor een gaan / behalven den Genoogigen Keus / die hem hield als of hy nog wat vlyden wilde / om den een of ander op te eeten / waarvoor de Studenten des te meer beangst werden / en hoorde om dat hy met zyn

Aze

zere Spleg / (die zo dik was als een der dikste Boomen /) zo geweldigh tegen den grond stooten dat het geheele Tectorium daar van dreunden. Faustus, nu merkende dat de Studenten zeer verschrik waren / wenkte den Genoogigen Keus met den Vinger dat hy gaan soude / waar ober hy een zeer wreed en grimmig gelaat toonde / hy zag nog verschet-

de maalen nu herwaards en dan herwaards / tot dat hy eindelyk weg ging. De Studenten bedankten Faustus zeer vriendelyk hoor de Lesse / en hoor de Vertooning die hy haar gegeven had ; maar betuigende daarentegen / dat zy zig niet konde hoorsteilen / ooit zo verschrik geweest te zyn / dan nu heden.

Doctor FAUSTUS wil de verlorene Comediën Terency en de Plautie, wederom aan den dag brengen.

Comedie gelezen heeft / wel weet / en wat nog meer is / men vind daar in / dat de Menschen in die tyd zo goed en wel gemaniert geleest hebben / als zy nu heden ten dage doen / al is 't / dat zulks eenige hondert Jaaren hoor Christi Geboorde is geschreeven geweest ; doch het allerbeklagenste is / dat de hoornaamste en principaalste Comediën / zynde een getal van hondert en agt / zo schandelyk hoor Schipbreuk zyn verlorener geraakt / waarom dat Terentius, gelijk Au-

zonijs verhaald / hem tot 'er dood toe geweld heeft. Het welke ongeluk is ook Plato overgekomen / welker Schryften ook / zo wel als den Terency, in de openbaare Scholen behoorden herroepen te worden / want daar zy 'er nog een-en-beertig in 't getal / maar de rest is mede hoor 't Duur en Water verreed. Faustus deze samenpraak met aandacht aangehoord hebbende / en meer als zy van deze hoorz. Poëten / te zeggen weetende / heeft haar eenige hoornaame stukken uit die verlorene Comediën verhaald / waar ober zy zig zeer verwonderde. Hem weder gebragt / hoe hy kon weten wat in verlorene Comediën beschreeven stonde / Daarop hy antwoorde / dat zy nog niet ten eenemaal bergaan of verlorener waren / gelijk zy

meen

meenden / maar dat hy in staat was / om alle die boozsz. Poëten Schriften / het zy dat zy berisoren waren dan niet / in 't licht te brengen / en dat in weinige uren / en als men dan dezelve lang behouden wilde / zo moest men veel Studenten / Notarissen en andere Schrybers in 't werk stellen / om dezelve te laten uitschryben / en berbers met den duij gemeen te maaken / dan zo kon men altoos / gelijk andere / veel Poëtische Boeken hebben om te lezen. Dit alles wierd de Heeren Theologien en de principaalste des Raads / die daar tegenwoordig waren / te kennen gegeven / maar men gaf hem ten antwoord / dat / in zo verre / hy de boozsz. Boeken niet wilde of konde overleeveren /

zy dezelve niet begeerden om te laten uitschryben / en met den duij gemeen te maaken / vermits men buiten die / Auteurs en Boeken genoeg heeft / om de Jeugd in de Latynsche Taale te onderwijzen : ook zouden het te breezen zyn / dat den boozen Geest / in 't openbaaren dezer Boeken / allerlei fengn en ergelyke Exempelen daar onder mengelen mogt / waarvoor dat dan onder de Doomen meer schade boozballen zoudan boozdeel. Door dit alles zyn de boozsz. Comedien Terency en Plautie verhoogen gebleeven / op alzulke plaatse daar de Quibel dezelve berstoken heeft / zo dat Faustus daar in geen Meester-stuk kon betoonen.

Hoe Doctor FAUSTUS, onvoorziens op een Gastmaal komt.

Tot Erfort is een Huis / genaamd het Anker / in 't welk toen ter tyd een Stad-Jonker woonde / waar van wy (om zekere oorzaak) den Naam niet noemen willen / by dewelke Faustus, zo lang als hy tot Erfort gewoond heeft / geconverseert en veel wonderlyke dingen bedreeben heeft. Het gebeurde op een tyd dat deeze Jonker verscheide Gasten had / (en Faustus niet ten zyne Huize / want te Praag by den Keizer was) met

Deeze Woorden gesproken zynde / wierd 'er sterck op de Deur geklopt. Den Huis-knecht liep naar 't Densgter en bjaagt wie daar klopte / om met een uit hetzelfde sprekende / zag dat 't Faustus was / die alreeds van zyn Daard gesprongen was / en hetzelfde by den doorn hield / bjaagende aan den Huis-knecht : kend gy my niet? Ik ben de geene die men geroepen heeft. De Knecht dit hoorende liep terstond na zyn Meester / al eer hy

de

de Deur nyen deed / en zeide / dat Faustus hoorde de Deur stond. De Jonker zeide / dat hy zekerlyk moest doornen of kwaligh gezien hebben / want hy wist wel dat Faustus te ber weg was om zo schielikh hier te komen. Onder andere klopte Faustus nog eens : en toen ging den Jonker nebens zyn Knecht ook uit kyken / en bekende dat het Faustus was / waarom men aanstonds de Deur opende en hem vriendelyk ontfing. De Zoon van den Jonker verzocht hem of hy by den Gasten geliefde te gaan / en nam hem het Daard uit de hand / gaf 't aan een zuner Knechts en gebood dezelve dat hy het wel boeren zou. Als nu Faustus by de Gasten kwam / wierd hy zeer vriendelyk ontfangen en aan de Tafel gezet : de Jonker bjaagde hem / hoe dat hy hier zo schielikh gekomen was : Daarop hy antwoordde / daar moet ik myn Daard booz danken / en vermits gy en uw Gasten my zo sterck begeerd en geroepen hebben / zo heb ik niet kunnen nalaaten om ulieden het plezier aan te doen van te komen / schoon ik my booz genomen heb om niet lang te blyben / maar moggen bzoeg weder te vertrekken.

Zy zetten hem herbolgens zeer kostelyke gezoden en gebraden Spyzen voor / en gaben hem zeer goede Wyn te dinken / zo dat hy vpkeligh beschonken raakten / en begon daarop beele Guichelerpe te speelen : onder andere bjaagde hy aan de Gasten of zy geen lust tot bzeemde Wynen hadde : Daarop zy / ja / antwoordde. Hy bjaagde verder / wat booz Wyn zy begeerden / Fransche / Spaansche / Rinsche of Walbesse Wyn : Daarop 'er een antwoordde / het zyn alt'same goede Wynen en wenschte van elken soort wel eens te dinken : daarop zeide Faustus, dat men hem een booz geeren zou : als hy die nu had / zo boozde hy bier gaten in de Tafel / aan elken hoek een /

in welke gaten hy tapjes stak / zo als men wel in de Wynbaten doet / herbolgens gebood hy dat men hem bier schoone Glazen zou geeren / dezelve gekreegen hebbende / trekten hy het eene tapje na het andere uit / en tapte uit elken gat / zulken Wyn als zy begeerde : waarvoor de Gasten zeer lagchende wierden en uittermaaten bvolgh waren. Een ooggenblik daarna kwam des Jonkers Zoon in de Kamer treden / en zeide : Heer Faustus, uw Daard eet als of 't dol is / ik heb liever twintig andere Daarden te boeren / dan 't uwe alleen / want het heeft alreeds bier teelen Haber opstokt en nog ziet het om / of 'er niet meer booz handen is. Waarover dat Faustus en al de andere Gasten lagchende wierden ; nochtans / zeide hy / zal ik hem genoeg geeren / bolgens myn beloften / al zou het volk al de Haber koste die hier in Huis is / waarop dat Faustus hem ten antwoord gaf / dat hy het liever laten zou / vermits hy wel wist dat het niet te berzadigen was / want / zeide hy / het kan wel dxiemaal zo veel Haber instokken / als gy op uw zolder hebt / eer het genoeg heeft : zeggende verder / dat het zynen Geest Mephostophiles was / dewelke (gelikh gezegt is) zig somtyds in een vliegend Daard beranderen kon / als hy schielikh hier of daar na toe wou reizen. Met dusdanige en biergelijke kostelyke partgen / bjaagten zy den avond tot laat in den nacht booz. Op 't ooggenblik begon 't Daard zo geweldigh te bzielsen dat het geheele Huis 'er van dreumden. Doen zeide Faustus, nu moet ik gaan / en goede nacht zeggen / maar zy verzochten hem / dat hy nog wat blyben zou : toen lag hy een knoop aan zyn gordel en beloofde nog een uur te blyben ; maar toen dit uur bersteeenen was / begon het Daard weder zeer geweldigh te bzielsen / en hy wilde wederom gaan ; doch liet hem nog eens betweegen om een

uur

nur te blijven / en maakten wederom een knoop / zo als te booren; maar als dit nur wederom verschijnen was / en zyn Daard ten berdenmaale weder vriesende wierd / toen wilde hy niet langer blijven / maar nam zeer vriendelyk afscheid van het geheele Gezelschap. Zy geleiden hem tot aan de Poort / alwaar hy toen op zyn Daard sprong en reed zagjes weg; maar toen hy ontrent hier of byf schieden ver gereeden was / vloog het

Daard met hem in de Lucht en dat met zulk een snelligheid / dat hy genlieden zeer schielijch uit 't gezicht geraakten / en kwam alzo met het aandreeken van den dag wederom tot Praag, alwaar hy zyne zaaken berder verrichten / en na verloop van eenige Weeken kwam hy wederom tot Erfort, alwaar hy verscheide geschiften en uetwe tydningen met hem uit des Keizers Hof vragt.

Hoe Doctor FAUSTUS zelve een Gastmaal aanrechten.

alleen om 't eeten en dinken / maar zy hoopten wederom eenige vermaaklyke dingen van hem te zien / gelijk ook geschiede. Als zy nu / den een na den ander / in zyn Logement kwamen / zo zagen zy noch buur noch bonk / noch iets anders by der hand / maar zy dedden of zy 't niet merkten / en dachten dat haar Daard wel wist / hoe zynen Gasten getraceerd behoorden te worden.

Als zy nu altsamen zaten / bezocht hy haar vriendelyk / dat zy 't kwalijk zoude neemen / dat 'er niets booz handen was: verbotgens nam hy een Mes / klopte daar mede op de Casel / en op 't oogenblik kwam 'er een in de Kamer als of 't zyn Dienaar was / en zeide: wat belieft u / myn Heer? Faustus vragde hem / hoe ras hy wel was? Daarop hy antwoorde / zo ras als een Dyl uit een Boog. O Heen! zeide Faustus, gy kunt my niet dienen / gaat wederom van daar gy gekomen zyt. Daarop klopte hy weder op de Casel en daar kwam een anderen / aan welke Faustus het zelve vragde: waarop hy antwoorde / zo ras als de Wind. Dat is nog wat / zeide Faustus, nochtans kunt gy my niet dienen / verrecht van hier. Daarop klopte hy ten derde maale weder op de Casel en daar

Als nu Faustus van Praag wederom 't Huis gekomen was en uit het Hof van Golttenryk en van verscheide Vorsten / Graaven en Heeren / die in 's Keizers Hof waren / veel heerlyke Geschenken met hem gebracht had / zo dacht hy aan het goede Gezelschap dat hem tot Praag in 't Winkler zo overheerlyk getraceert had / en welk Gezelschap hy zeer begeerende was tot zynen te noodigen. Tot welken einde hy (op dat hy met veele van dezelfde vreder kennisse maken wilde / en ook om des te beter dankbaar te zyn / wegens het vriendelyk onthaal aan hem gedaan) dezelve altsamen zeer vriendelyk in zyn Logement / digt by 't groote Collegium / te gast woonden. Zy kwamen altsamen / niet

baar kwam nog een anderen in treden / die heel zuur zag en zeide: Wat wilt gy my? Faustus vragde en zeide: Hoe ras zyt gy? Deze antwoorde: Ik ben zo ras en snel als de gedagten des Menschen. Dit is den rechten Man (zeide Faustus) en hy stond op en ging met hem buiten de Kamer / hy zond hem uit en bebal hem wat hy booz Eeten en dinken haalen zoude en in zyn Huis brengen zoude / daarmede hy zyn liebe Gasten allerbest mogt tracteeren. En als nu de Casel gedeekt was / ging hy tot zyne Gasten / vragde of 't haar believede te waschen en daarna aan de Casel te ziten? Dit geschiedt wezende / zo kwam strafz zynen Dienaar in de Kamer / met twee andere Gezellen en zetten negen Schotelen op de Casel / de eene na de andere / tot drie reizen en die Schotelen waren toegedeekt / gelijk men ten Hobe plag te doen: In welke Schotelen dat allerlei goede Spyze en Denjoen was / gelijk als allerlei Gebogelte / allerlei Visjen / allerlei gekookte Spyze / Pasteyen en allerlei gezooden en gebraaden Gedierte / die al te samen ten allerhoofdelijchste toegericht waren / zo dat 'er ze-

ben-en-dertig soorten van Spyze waren / zonder de Banketten die men op 't tegte opdijsten. Alle Schaalen / Beekers en Kannen wierden leeg op de Casel gezet en als 'er iemand dinken wilde / zo vragde Faustus, wat hy booz Wyn of Bier begeerde en alzulken Drank als 'er begeert was / werd 'er strafz in de Kamer buiten het Venster staande gebragt / die zo bars was als of hy strafz in de Keider getapt had geweest. Waren alle deeze dingen / zo was 'er ook allerlei Snaarenspel booz handen: waarop dat een van zyne Dienaaren zo verseft was / dat het niet mogelijk en was dat iemand op Harpen zo wel zoude mogen hebben gespeeld: Ja hy konde ook meenigerlei Snaarenspel onder malhanderen doen gaan / zo dat de Luite / den Tromhooren / de Owerspyne / de Dialecte / de Hetpe / al onder malhanderen gingen en nochtans zag men niemand van hem alleen. In zomma / daar en was niet gebrek dat tot de byzandheid dienstelyk was. Aldus brogten zy den geheelen nacht deur tot dat het klaar dag was en dat een igelyk wederom na zyn Huis ging.

En Monnik wilde Doctor FAUSTUS bekeeren.

Deze wonderlyke Avonturen en Guichestellen van Doctor Faustus

en werden niet alleen tot Erfort ruchtbaar / maar ook over het gantsche Land: maar om dat veel Edelheden en Heeren der onliggende Landen na Erfort by hem kwamen / om met hem kennisse te maken / om wat wonderlyk van hem te zien en te hooren / om daerby wat te mogen nazeggen / en mitsdien deeze 'tsamenkomste zo groot was / dat het te bezorgen was / dat haar de jonge Jeugd daarin zoude mogen bererger hebben en sommige daardoor zoude mogen hebben verhoert geweest / gelijk die ligtelyk tot zulken zwarte Konsten lust brengen /

om dat zy alzulke dingen maar boozen geneugte en booz een Guichelspel achten en niet weteu dat haar Lieder Zaligheid daar aan hangt / zo waren 'er sommige berstandige Mannen / die eenen Minnebroeder (Doctor Klinge genoemd) toespraken / mits dat hy zeer geschild was en met Doctor Luther en Doctor Lange wel bekend was / denwelken Faustus ook wel kende / op dat hy hem wel ernstelyk hermaanen zoude en van alzulken ligtbeerdigheid zoude straffen / om te bezien of hy hem nog uit des Duibels hand had konnen trekken. Dezeen Monnik nam den last aan en ging by Faustus: Hy sprak hem in 't eerste vriendelyk aan / daarna hard en zeer straf / hy verklaarden hem den Coorn Gods en de Eeuwige Verdormentse over hem / zo verre als hy in alzulken Duibels weezen vlees prezebeertende en zeide / dat hy een syn geleerd Man was / die hem wel anderzint met God en met eeren konde geneeren / daarom dat hy alzulken ligtbeerdigheid zoude verlaaten / daartoe dat hy hem mogelyk in zyne Jonkheid door den Duibel (die een Teugenaar en een Moorder is) had laaten verleiden: Dat hy ook zyne Zonden booz God zoude beleiden en om genade bidden / mitsdien dat de genade Gods alle tyd open stond. Faustus hoorde neerstelyk na het geene dat hy zeide / tot dat hy t'renemaal uitgesproken had en toe zeide hy: Myn goede Heere / ik geloobe wel dat gy 't geerne goed met my zag / ik weet ook zulks al te samen zeer wel / dat gy my boozgezeid hebt / van ik heb my al te zeer verlaopen en met mynen Bloede my aan den Heischen Duibel verstreken / dat ik met Lof en Ziele / hem in Eeuwigheid toedehoren

Van vier Tovenaars, die malkanderen het Hoofd afhieuwen ende wederom opzettekeden, waarby dat Doctor FAUSTUS ook 't zyne deed.

Doctor Faustus kwam in de Dasten tot Frankfort in de Wisse / denwelken zynen Geest onderrichte / hoe dat in een zekere Herberg / by de Tooven

zoude / hoe kan ik dan van hem by wezen / ofte hoe kan ik geholpen worden? Den Monnik antwoorde / zo verre als gy God om zyn genade van heeren aanroepet en bid / waeragtig berouw en boete doet / alle uwe zonden God afbid en t'renemaal daar van afstaat / u ook van alzulken Coberge en Duibelsche gemeenschap onthoud en niemand en bererget / nog en verleid; dit doende / zo zullen wy Missen booz u in onze Kloosters doen / waardoor dat gy zeer wel van den Duibel zult ontslagen worden. Missen hier / Missen daar / zeide Faustus, myn belofte heeft my al te hard verbonden / daartoe zo heb ik God moedwillig beracht en ben meinedig en trouwloos aan hem geworden / den Duibel meer toebetrouwd als hem / daarom dat ik niet meer wederom tot hem gekomen / ofte zyn genade (die ik verstaad heb) geraaken kan. Daartoe zo was 't niet eerlyk nog roemelyk / dat men my na zoude zeggen / dat ik myn Obligatie en myn Zegel / dat ik met mynen Bloede onderteekend en gescheben heb / wederroepen zoude: Ook heeft my den Duibel eerlyk gehouden / 't geene dat hy my toegezeid heeft / daarom dat ik hem ook redelyk wil houden 't geene dat ik hem toegezeid en boozscheben heb. Toen dit den Monnik hoorde / werd hy toornig en sprak / Daart van also booz / gy verbloekt Duibelskind / dewyl gy u hier niet en wilt laaten helpen en niet beter wilt aanstellen. Hy scheidde also van hem en gaf zulks den Rector van de Universteit en den Magistraat te kennen / waardoor dat hem geboden werd uit de Stad te vertrekken. En aldus kwam hy van Erfort weg.

het Hoofd afhieuwen ende wederom opzettekeden, waarby dat Doctor FAUSTUS ook 't zyne deed.

welken zynen Geest onderrichte / hoe dat in een zekere Herberg / by de Tooven

den-Straat hier Coobenaars waren / die malkander het Hoofd afhieuwen en 'er een Barbier by was / om die boozschelben Hoofden te geneezen / het welk beel Lieden aanzagen. Dit verdoopt Faustus. want hy meende dat hy alleen des Duibels Haan in de Korf was. Hy ging derwaards om zulks te zien / alwaar de Coobenaars t'samen waren om haar Spel te speelen en de Hoofden af te houwen / by denwelken de Barbier was / die haar zoude acconteeren: zy hadden een Loonden Pot met gedistilleert Water / op den Casel staan. Den principaalkten onderhen-lieden / toonde in den Pot een Lelie aan / zeggende / dat dit den Woyel des Lebens was. Verbolgens hieuw hy de eerste het Hoofd af / liet het curee-

Hoe een oud Man Doctor FAUSTUS van zyn Godloos Leven heeft willen bekeeren, en wat ondank hy daar voor kreeg.

Daar was een zeer Christelyk en Godbrezend Medicyn-Meester / die een liefhebber van Gods Woord en een Geduur van Faustus was. Dezebe zag dat veel Studenten by Faustus, uit en inliepen / gelyk als in een sluipwinkiel / waar in dat de Duibel met zyn aanhang / en niet God met zyne liebe Engelen in woonde: hy nam op een tyd eens booz / om Faustus van zyne God-

ren / en hy zette hem hetzelfde wederom op / en op 't oogenblik had hy zyn Hoofd weder als te booren. Also deed ook den tweeden en den derden / die ook haar Lelien in 't Water hadden / en haar Hoofden wederom opgezet en geneezen wierden. Eindelyk wierd nu den laafsten of principaalkten het Hoofd afgehouden / en als men 't zelve / in presentie van Faustus, wederom cureeren en opzetten zou / zo was hy zeer verbittert over de booberge en hobeerdigheit van dien Cobe-

naar / om dat hy hem zo trots en met een lagghend Gezigt / het Hoofd liet afslaan / en liep naar den Casel / alwaar de Pot met den Lelie stond / nam een Mes en sneed den Bloem af en brak den steel in stukken / zonder dat iemand zulks gewaar geworden was. Als nu de Coobenaars zagen dat zy het Hoofd niet weder op konden zetten / zo beschulstken zy zeer geweldig / en zagen dat al haar Konst te niette was: dus moesten zy haar goede Gezel also in Zonden zien sterben en verderben / eben gelyk als alle de Dienaars van den Duibel doen als zy haar loon ontfangen. Zy konden niet begyppen / hoe dat zulks kwam / en wisten ook niet dat Faustus daar de oorzaak van was.

booze en Duibelsche wegen en boozneemen af te trekken. Tot welken einde hy hem uit een Christelyken pber aan zyn Huis ter Maaltijd nooden. Faustus kwam / en den goede Man sprak hem onder de Maaltijd op deeze wyze aan: myn liebe Faustus en goede Gebuur / ik heb aan u een vriendelyke en Christelyke beede / namentlyk / dat gy myne pberige vermaaninge niet kwalijh

neemen zult / en ook dat gy myn kleine en eenboudige Maaltijd niet zult verachten / maar dezelve zo goed als de lieve God hem ons gegund heeft / aanneemen. Faustus verzocht hem zeer bziendelyk / dat hy zyn goede meening aan hem zoude verklaaren / hy zou hem daar in gehoor gevee. Doen zeide den goede Man: myn liebe Faustus en goede Gebuur / gy weet uw versoeflyk boozneemen / namentlyk / dat gy God en alle zyne Heiligen Engelen afgezworen / en u zelven den Duivel met Lys en Ziele hebt overgegeven / waardoor gy in den hoogsten toorne en ongenade Gods gevallen zyt: en van een Christen / genoezzaam een Duivel geworden zyt: ach in wat nood brengt gy uw arme Ziel! Het is niet alleen om uw Lichaam te doen / maar ook om uw Ziele / die in de Gewyze pyne en ongenaade Gods zal verrecken worden. Doch het en is nog niet al verlooren / myn liebe Faustus, in zo verre / als gy u nog slecht wylde beheeren / en den Barmhertigen God en Vader om genade en vergiffenis aanroepen / gelyk gy zien kunt in 't 8 Capittel van de Handelingen der Apostelen. van eenen Simon in Samaria, die zo veel Dolk berleid heeft / dezelve werd als eenen God aangebeden / en men noemde hem de kragt Gods of Simoa

Deus Sanctus, nochtans doo: de genade Gods / en 't aanhooren eener Predicatie van Phillippo, tot bekeeringe gekomen is / dezelve heeft hem laten Doopen / hy geloofde aan den Heere Jesus Christus / en bekeerden daarna beel hy Phillippo. Deze bekeeringe word in het Werk der Apostelen zeer uitnemend geroemd: daarom myn liebe Faustus, laat deeze myne vermaaninge u doch tot een heerlyke en Christelyke Predicatie weezen. De voete nu dien gy doen zult / bestaat

hier in / dat gy den Almachtigen God en Vader / op de weemoedigsten wyze / om genade en hergebinge der Zonden zult aanroepen: zulkis doende / zo is 'er nog hoope / dat gy zult zyn gelyk als den eene Moordenaar / of als St. Petrus, of Mattheo of Magdalena. Ja Christus zegt tot den Zondaaren: komt alle tot my die bedroeft en belaaden zyt / ik zal 'er u uit helpen: en in den Propheet Ezechiël, zegt hy: ik begeere niet den dood der Zondaaren / maar dat hy hem bekeere en leede: want zyne hand en is niet verhozt dat hy u niet helpen en kan. Ik bidde u myn liebe Faustus, dat gy u deeze myne vermaaninge wilt laten ter Herte gaan / en God bidden om genaden / in Christus Jesus wille: staat ook af van uw kwaad boozneemen / want de Coherpe is tegen 't Gebod Gods / barmits dat die zo wel in 't Oude als in 't Nieuwe Testament zwaarlyk verboden is / daar hy zegt: dat men geen Cobenaars zal laten leeden / dat men daar mede niet zal conberieren / noz eenige gemeenschap houden / want het is een grootwel doo: God. St. Paulus, noemt den Bar Jehu, of Elimas den Cobenaar / een kind des Duivels / en een Vriend der Gerechtigheit / en dat zy ook geen deel in 't Koningryke Gods en zullen hebben. Faustus hoorde zeer rustig en met

met aandacht na deeze vermaaninge / zeggende: dat dezelve hem zeer wel geviel en bedankte den vuden Man / daar hy befoobende / dat hy dezelve zo veel 't mogelijk was / zoude natiemen / en nam zeer bziendelyk afscheid van hem.

Als hy nu in zyn Huys kwam / zo dacht hy ernstig op deeze vermaaninge / overdenkende in wat nood hy hem en zyn Ziele gebragt had / barmits hy zig zo schandelyk aan den Duivel had overgegeven / en nam doo: om op een ernstige wyze voete te doen en den Duivel te verzaaken. In deeze gepeinzen verscheen hem zynen Geest / bewelke hem zo geweldig aangreep als of hy hem den hals gebrooken zou hebben: denzelven broeg hem / wie hem anders / dan zyn eigen moedwil en herbolgentheit beweegt had / om hem aan den Duivel over te geeven: gy hebt u aan hem berzwoor-

ren / om God en alle Menschen tot een Vriend te weezen / en nu denkt gy deeze belofte niet meer na te komen / maar de vermaaninge van dien vuden loer te volgen en God tot een behoeder aan te neemen; doch dat is al te spade / want nu zyt gy my / ik mag u haalen als ik wil / het welk my beboolen is / en daarom den ik hier gekomen om een einde van u te maaken / of gy moet aanstonds met u eigen Bloed een Bief schryben en ondertekenen dat gy na deeze / u van geen Mensch meer zult laten vermaanen of verleiden / en zo gy dit niet wilt doen / zal ik u aanstonds in stukken verscheuren. Faustus zeer verschrikt zande / deed hem wederom nieuwe belofte en schreef met zyn Bloede / zo als hier na volgt / en welke beschrybing na zyn dood gebonden is.

De tweede Verschryving van Doctor FAUSTUS, die hy zynen Geest overgegeven heeft.

tigen God Lucifer overgebe / om met my / na zeven Jaaren tyd zyn wille te mogen doen. Daarentegen beoofde hem zyn Geest wederom / dat hy zyn Leven niet verhooren nog verliengen zou / en dat hy hem in den dood of in de Helle met geen pyne zou deelachtig maaken. Hier op bezweere ik my wederom / dat ik my van geenen Menschen meer zal laten verleiden / het zy met vermaanen / met eeren / met leeren / met onderwijzinge / met dreigemen en doo: Gods Woord / of doo: eenige Waereldlyke of Geestelyke Leeraars zal laten verleiden / of haer Leere nabolgen zal / en tot meerder kragt en getuigenisse deezer myne beschrybinge en belofte / zo hebbe ik dit met myn eigen Bloede geschreeben. Datum tot Wittenberg.

Ik Doctor Faustus, bekenne met myn eigen Hand en Bloed deeze Bief geschreeben te hebbe / en dat ik myn zeven Jaaren lang / sterk en vast gehouden heb om God en alle Menschen te verzaaken / en bekennen dat ik van nu voortaan myn Lys en Ziel den mag-

Na deeze Verdoemisse en Godlooze verschuybing / is hy zulk een Dyandban den ouden Man geworden / dat hy hem na zyn Leven stond; doch zyn Christelyk Gebed en bidden wandel heeft den boozen Dyand zulk een leedaangedaan / dat hy omtrent hem niet heeft kunnen komen / dan twee dagen daarna / als den ouden Man te Bed zou gaan / hoorde hy in zyn Huys een groot gerucht / en kwam verholgens in de Kamer / kno- zende gelyk een Paruic / hetzelfde duurde een geruimen tyd: daarna begon den goede ouden Man met den Geest te spotten / en zeide: o Wat een Boersch Wdusich is dat / dan het is of 't een lieflich

gezag van eenen Engel is / die geen twee dagen in 't Paradyss heeft kunnen blyben / maar komt zyn troost in andere Quizen zoeken. Met alzulken spotteerige heeft hy den boozen Geest verzeben. Faustus bragde hem hoe hy by den ouden Man gebaaren was? Daarop beeft Geest antwoorde / dat hy niet aan hem kon komen / want hy was te beel gewapend / (hy meende met het Gebed) en hy heeft my zeer breslyk bespot / hetwelk my zeer herbroot / inzonderheid om dat hy myn / mynen bal berweet. Aldus betwaard God alle boomen Christenen die haar tegen den boozen Geest / aan God bekeelen en obergeroben.

Hoe Doctör FAUSTUS, twee Perfoonen t'samen koppelden, in 't zeventiende Jaar zynen belofte.

Tot Wittenberg woonden een Student / dat een zeer goed Edelman was: dezelve was berlieft op een zeer schoone Edele Jonkvrouwe / dewelke beel Dyers had. Onder dezelve waren ook sommige Dy-Heeren / maar zy begeerde hen geen van allen: inzonderheid was zy tot niemand minder gezind dan tot deeze Student / dewelke goede kennis aan Faustus had / die dikwils met hem had gegeten en gedronken: dezelve wierd getweldig booz de Liefde gekweld / dat hy

zeer mager wierd en daardoor in een zwaare Ziekte verbiel. Als nu Faustus bernam / dat deeze Edelman Ziek lag / bragde hy zynen Geest Mephotophiles, wat deeze Edelman mankerde / dewelke hem de geheele oorzaak van zyn Ziekten verklaarden. Faustus ging na den Edelman en ontdekten hem de geheele oorzaak zynen Ziekte / dewelke daar ober zeer verwonderd was. Faustus vertroosten hem / en zeide / dat hy hem zo zeer niet kwel- len moest / hy zou hem zo behulpsaam wezen / dat deeze Jonkvrouwe niemand anders dan hem alleen ten deele zou vallen / gelyk ook geschiede: want Faustus ontstak (door zyn Coberge) het Herte dezer Jonkvrouwe / zo getweldig in Liefde tegens deeze Edelman / dat zy geen andere Jonkmans dan hem meer achtte / schoon zy nochtans Edele en Ghyer krygen kon. Hy bekeelde toen den Edelman / dat hy hem zeer heerlyk kleden moest / hy zou met hem tot den Jonkvrouwe gaan / die met een-

ge

ge andere Lusthoutwen in een Hof gezeeten was / alwaar men danzen zou: hy gaf hem een Ring / die hy aan zyn Dinger steeken moest / als hy nu met haar dansten / en zy met haar Hand deeze Ring zou aanroeren / zo zou zy op hem / en niemand anders berlieben / maar hy moest haar van geen Croutwen spreken / zy zou haar zelven daartoe trekken en beweegen. Verbolgens nam hy een gedistilleerd Watertje / daar hy den Edelman mede besproeiden / die op 't ogenblik een zoo'n schoon Wangezigt en zulke vriendelyke Weezensrekheit kreeg / dat menig Jonkvrouwe op hem berlieft zou hebben. Zy gingen dan t'samen naar 't Hof / alwaar deeze Edele en schoone Jonkvrouwe was. Den Edelman deed / gelyk hem Faustus beboolen had / en verzocht dien Jonkvrouwe zeer

vriendelyk om de eer te genieten van met haar te dansen / het welk zy hem toestond: als zy nu t'samen dansten zo raadten zy met haar Hand aan zynen Ring / waarvoor zy zo geweldig in Liefde ontstak / dat men aan haar gelaat kon zien / dat zy met Cupidoos Dylen doorschooten was / en kon ook den blygende nacht geen rust in 't Bedde vinden. Des morgens vroeg opstaande / liet zy den Edelman ontbieden / die / zo men denken kan / heel spoedig kwam. Zy openbaarden hem de Liefde die zy booz zyn Verfoen had opgebat / en verklaarde / dat zy hem / en niemand anders tot een Man begeerde te hebben: hy bedacht zig niet lang / maar trok zeer schielich dien buurigen Liefde-lynoop toe / zo dat zy in 't hof met makhander Croutwen en den Wyloost hielden.

Hoe Doctör FAUSTUS in den Winter (omtrent Kersmisse) veelderlei Vruchten en Gewassen in zyn Hof had, in het negentiende Jaar zynen belofte.

Daar kwamen tot Wittenberg (omtrent Kersmisse) heel Edele Vrouwen en Jonkvrouwen / die haar Kinderen / Broeders en Neeben / die aldaar Studeerden / kwamen bezoeken / dewelke alle goede kennis aan Faustus hadden: hy wierd van sommige te gast genodigt /

en om zulks te vergelden / zo warden hy sommige Edellieden en eenige Lusthoutwen wederom / om met hem ten zynen Huize goede ciet te maaken.

Als zy nu tot hem gekomen waren en het zeer zwaar gesneeuwt had / zo verwonderde zy zig zeer / om dat zy in Faustus Hof geen Sneeuw / maar een schoonen Sommer zagen. Dit Hof was berlieft met allerlei Druchten / Gewassen: en Bloemen / als / Quizen / Persillen / Abicoozen en meer andere:

als ook berseide aangename Gewassen: verders berseide zeer schoone Bloemen / als / witte en roode welriekende: Probense Kooften / Tellen / Angeliere / en diergelyken / het welk alles zeer aangenaam stond en een lieflichen geur van zig gaf: zo dat dit alles / de ber-

wondering van een ieder na zig trof. Maar niemand boest enige Duchten na; Bloemen afsnyden / want als men meende dat men een Quistrots af zou snyden en met de Dingeren aanraakten / zo had men een van 't Gezelschap van den Duijs / waarover de Genooden alle zeer hartelyk lachten.

Hoe Doctor FAUSTUS een Krygshair verzamelde tegen den Vryheer, dewelke hy aan des Keizers Hof een Hertshoorn op zyn Hoofd getooverd had, in het negentiende Jaar zynere belofte.

zy enige honderd Krygskleden op haar aanreiden. Dit ziende / zeten zy het op den loop / en als den Duijsheer nevens den Berg meende heen te ryden / stond albaar een grooten hoop gewapende Kuiters / waarom hy een andere Weg kiezen moest / op dewelken hy ook / gelijk te booren een slag-orde bond / het welke hem alzo op hier of by plaatsen ontmoeten / en dat zo menigmaal als hy een anderen Weg meenden te kiezen. Als hy nu zag / dat hy nergens open Wegen bond

en dat men 't op hem gemunt had / zo reed hy na 't Krygskolk toe / en byagde: waarom dat men hem zo van alle kanten bezet en ingesloten hield? Maare niemand gaf hem antwoord / tot dat eindelijk Faustus na hem toe kwam / en den Duijsheer te kennen gaf dat hy hem en zyn Volk gebangen moest geeben / zo niet / dan zou hy zien hoe zy met hem handelen zoude. Den Duijsheer meende niet anders of 't was een waarachtige slag-orde / hoewel het niet anders dan een Coobery was. Faustus behal haar dat zy haar Geweer en Paarden goedwillig overgeeben zouden / en in plaats van die / zo gaf hy hen lieben ander getoeverd Geweer en Paarden wederom. Toen sprak Faustus tot den Duijsheer / dewelke hem niet meer kende / doordien hy zyn gedaante veranderd had: myn Heer / den Obersten des Teygers heeft my beboolen te zeggen / dat zy zo hertvelken moet / om dat gy op eenen

toegetreeden hebt / die hy den boorzelden Obersten om hulpe gevceeden en aangezoekt hadde. Als nu den Duijsheer in de Herberg kwam en zyne knechts be Paarden te Water reden / zo herdweenen alle de Paarden / zo dat de knechts dyna zoude berdzonken hebben / doch gingen wederom te boet na Duijs. Den Duijsheer ziende zyne Knechts te boet gaan die alle te samen nat en slukkerig waren en van het berdzonken der Paarden werd hy straks getwaar / dat het anders niet en was geweest dan des Faustus Coberye / dat hy nog eens te booren aan hem betweezen had en dat alles hem tot zynen schimp en spot was.

Van de Boelschappen van D. FAUSTUS in 't xix. en xx. Jaar zynere belofte.

Als nu Doctor Faustus merkte / dat de Jaaren zynere verichydinge en obergeebinge van dag tot dag haast ten einde tweezen zouden / zo begon hy alle

dagen / hoe langer hoe meer een Weestachtig Leben te boeren. En hy ontbood tot hem zeven Duijselsche Suerbaas / dewelke hy alle te samen bestiep. Waerban dat de eene anders van gedaante was als de ander en zo uitneemende schoone / dat 'er niets van te zeggen was. Want hy boer in beel koningryken met zynen Beest / op dat hy allerleij schoone Vrouwen zien zoude / waerban dat hy 'er zeven te wege bragte. Als namelijk / een Hongerische / een Engelsche / twee Zwabische en een

Fransche / die de schoonste des geheelen Landz ware / met welke Duijselsche Doeren dat hy hoereerde / tot dat hy van de Waereld scheide.

Van eenen Schat die Doctor FAUSTUS gevonden hadde in het xxj. Jaar van zyne Belofte.

dat de Duijsel zyne Erfgenaamen niet en zoude laten ondbreken / zo wysde den Geest Mephostophiles / Faustus in een oude Capelle / die ingeballen was / een halve Adel van Wittenberg gelegen / in dewelke dat in een Heider een berdzorgen Schat was / waarna dat Doctor Faustus ging graaben en den Schat vlinste gelijken vjandende maars / Faustus bezwoer hem / dat hy in een gat betrok. En als hy nu aan den Schat kwam / zo en bond hy niet van berdzonde Koolen daar in / waerby dat hy beel Spokerye zag. Faustus bragt de Koolen in zyn Duijs / die straks in Zilber en in Goud veranderden / welken / gelijk zynen Dienaar Wagenaar behiende / tot beel bulzend Guldenz bestiepen.

Van Helena uit Grieken / die FAUSTUS tot een Byslaapster gedaen was, in 't laatste Jaar zynere Belofte.

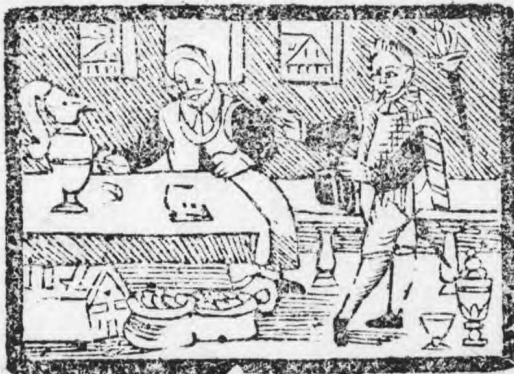
dat Doctor Faustus zyn Duijsch volkomen wellusten in zynere Glende mogte hebben / zo komt hem des nachts opwaakende in zynen zin de schoone Helena uit Griekenland, die hy eertyds de Studenten getwoond hadde. Daerom dat

dat

dat hy des morgens van zynen Geest be-
geerd / dat hy hem de boozzeide Helena
beschikken zoude / om dat ze zyn Concu-
bina zyn waagte / het welke ook alzo ge-
schiede. En deese Helena was eben van
dezelbe gedaante / als daar was die gee-
ne / die hy de Studenten wel eertyds
gevoond hadde. Als nu Doctor Faustus

Van Doctor FAUSTUS Testament, in het welke hy zynen Dienaar
Wagenaar tot zynen Erfgenaam maakt.

Doctor Faustus hadde binnen deese
xxiiij Jaaren zynen Verschrybinge
eenen jongen knecht opgeboed / die tot
Wittenberg Studeeren zoude. Deezen
zag alle de Avonturen zyns Meesters /
die hy oheral bedreeben hadde / die zelbe
was eenen oghen Guit / die tot Wit-

die zag / zo heeft zy hem het herte
behangen / dat hy niet haar begon-
te boeieren en boozzyn Concubina
behiel / die hy ook zo lief had / dat
hy schier niet een ogenblik van haar
duuren en konde / dezelbe werd alzo
van hem bebrucht / in het laatste
Jaar zynner Verschrybinge / zo daar-
de hem eenen Zoone / waarder
dat Faustus zeer verlynd was en hy
noemde hem Justum Faustum. Dit
kind verhaalde Faustus veel toeko-
mende dingen die in diergelyke Lan-
den zoude gebeuren. Maar als

hy baarna om hals wierd gelazgt / zo
verdwien die Moeder met haar kind.

Nu volgt hier wat Faustus in zyn
laatste Jaar zynner Verschrybinge met zyn
Geest en met meer andere gehandelt
heeft / welk was in 't xxiiij. Jaar zynner
Verschrybinge.

tenberg ging Bedelen / welke nie-
mand (van weegen zyne boosheit
begeerde aan te nemen.

Deeze boozs. knecht met naame
Wagenaar, was des Faustus Die-
naar / hy schijnt hem zeer wet by
hem / zo dat hem Faustus daarna
zynen Zoone noemde / hy stempte
en dempte met hem. Als nu den
tyd met Faustus verloopen was en
te eindigen kwam / zo ontvood hy
tot hem een Notarium / daartoe
ook sommige Magistros / die beel
met hem hadden omgegaan en hy
maakte zynen Dienaar het Vuis / ge-
staan en gelegen by de Heren Doozte /
aan de Schergasse / aan de Kinkmun-
ren. Item / nog gaf hy hem 1000 Gul-
den / welken hy op eenen hadde. Van
Landgoed dat 800 Gulden waard was.
600 Gulden aan gereed Geld / een Gou-
de

de Stetting die 300 Kroonen waard was.
Alle zyn Zilverwerk dat hem van groo-
te Heeren en Schelieven geschonken was.
En inzonderheit 't geene dat hy uit het
Hof des Paus en der Curken gebragt
hadde / het loelke hy de 1000 Gulden
waardig was / maar anders en was 'er

niet veel aan habelike Goederen / mits
dat hy niet veel t'huys gewoond en had-
de / maar dag en nacht in breemde Her-
bergen en by de Studenten gezeeten en
gezouwen hadde. En die was den in-
houd zynes Testaments.

Doctor FAUSTUS bespreekt hem met zyn Dienaar van wegen het
Testament.

mynen Geest Mephostophiles my
niet langer te dienen schuldig en is /
waaron dat ik u denzelbe niet ober-
laaten en mag / zo zal ik u zenen
anderen Geest toefschikken / zo verre
als gy eenen begeerd. Die dagen
daar na zo roept hy zynen Dienaar
wederom tot hem en hield hem booz
hoe dat hy hem eenen Geest ber-
wekken wilde / zo verre als hy
nog daar toe gezind ware. En hy
zoude zeggen / in wat gedaante dat
hy begeerde / dat hy hem zoude
verschynen.

Als nu het Testament Doctor Fau-
stus volbragt was / zo riep hy tot
hem zyn Dienaar en hield hem booz hoe
dat hy hem in zyn Testament bedagt
hadde / om dat hy hem alid zeer wel
gedraagen hadde en zyne Secretien nie-
mand geopenbaard en hadde / daarom zo
kerre / als hy nog iets van hem begeer-
de / zulks zoude hem niet geweigerd wor-
den. Daen begeerde den Dienaar zyne
Sachen en eenige andere Konsten / waar-
op dat hem Faustus antwoorde : Zo beel
myne Boeken belangt die zyn u alreede
toegesiglat / doch niet alzulken Conditie /
dat gy die niet en zult aan den dag kom-
men / maar uwen profyt daar mede zult
doen en daer in neerstig zult Studeeren.
Een anderen / zo begeerd gy myne Kon-
sten / die gy doch hebbe zult zo verre
als gy myne Boeken les hebt en u aan
niemand en kend / maar alleen daar by
blyft. Nog zeide Faustus : Mitsdien

Waarop dat hy antwoorde / myn
Heer en Vader / ik begeere hem in de
gedaante van een Simme / daartoe in zo
grootten Foyne en de groote van een
Simme. Daarop zo verschien hem een
nen Geest in de gedaante en in de Foyne
van een Simme die in de Kamer spong.
En Faustus sprak / Ziet daar is zy / maar
zy en zal u niet te dienste wezen / dan
na mynen Dood en als mynen Geest
Mephostophiles van my genomen is en
hem niet meer en zult zien en gy u komt
aan hem te bereschynen en ober te gee-
ben / zo zult gy hem noemen den Aver-
haan, mits dat hy aldus genoemd was.
Daarby zo bidde ik dat gy myne Kon-
sten / myne daaden en al wat ik gedaen
hebbe / niet en zult openbaeren / booz en
alreer ik Dood ben / als van zo meugt gy
die oprekenen / te samen schrypen en in
een Historie te samen brengen / waartoe
dat u uwen Geest Averhaan helpen zal.

of gy ergens iets in bergeeten had / dat zal hy u helpen gedenken: want men zal alzulke myne daaden en geschiedenissen van u willen hebben. Den boorz. Dienaar beloofde zulks alles also te doen en gaf hem daarop de hand en hy bedankte hem alleen booz alle ontsan gene toelbaaden / maar inzonderheid booz het geene daar hy hem mede in zyn Testament bezogt en zedagt heeft. En boozs beloofde hy hem met den Geest Awechaan trouwelijk te volgen.

Hoe dat hem FAUSTUS in den tyd, doen hy net meer als 1 Maand te leven hadde, gekweid heeft, over zyn Davels weezen gemmert en daar over gezocht heeft.

Den tyd van den boorzelde Faustus was nu schier ten einde geloopt / zo dat hy tot in de laatste maand van

Het Wee-Geklag en jammeren van Doctor JOHANNES FAUSTUS, om dat hy nog in den fleur zyns Levens en in azulken Jonckheid sterven moest.

Deze groote droefheid beweegde Faustus zo zeer / dat hy zyne Wee-Geklag en zyn jammeren moest oprekenen / op dat hy 't immers niet zoude bergeeten / zo dat dit eene van zyne eigen geschriebene Klagen is. Och Faustus! gy herbolgen en onweerdige Heere / die

zyne toegezeide 24 Jaaren gekomen was / in dewelke dat hy hem den Duibelt'reemaal overgegeven hadde met Lof en met Ziele / gelyk wy alhier te booren verhaald hebben. In deeze tyd was hy geheel tam geworden en dat niet anders dan als eenen gebangenen Woorder of Kooper / die zyn Sententie des Doodz in de Gebangentzige zoude mogen ontfangen hebben: want hy werd gejeet verangst / hy en dees ander niet dan wesen en tegens hem zeibe lamentieren / met den handen san azereenve / zo dat hy geheel scheen te bedwonen en uit te eeren: hy liet hem ook als ouer zeeziden zien / nog hy en mozt zynen Geest ook niet meer zien / nog outrent hem lyden / hoewel dat hy hem te booren als zynen getrouwen Dienaar zo onwilt tot hem geroepen hadde.

gy uwe Gezelschap hebt mede bereid in het Goedeel des eeuwigen Diers / daar gy nochtans wel had konnen de eeuwige Zaligheid behoumen / die gy nu verliezen moet? Och gy Vernuft en bygen Wille! in wat Mizerien brengt gy myne Leden en myne nog gezonde Ligechaam / het Vernuft en de Ziele oeklaagen my / want ik kon het u geeben ofte neemen? Och liefde en Afd! waarom zyt gy beide tot my ingetrokken / dewyl dat ik door uwe Gezelschap zulke pynne lyden moet?

Och Waake en Barmhertigheid! uit wat oorzaak hebt gy my azulken loonen versmadentzige vergund? o bitter jerd en medelyden! ven ik daarom een Mensche geschaapen / om die straffe dien ik booz myn bereid zie te lyden: Och ik arme Bloed! is 'er ook iets in de Waereld / dat

dat my niet wederstaat / och wat helpt myn kilaagen.

Nog een andere klagt van Doctor FAUSTUS

Och! och! ik ongelukkig Mensch / o gy bedroefde en onzalige Faustus! gy moet wel wezen in den hoop der Onzaligen / mits ik de onmagtige smerte des doodz verwachten moet / ja zulken dood die geen Creatuur nog op der Waereld geleden heeft? Och Vernuft / moedwillige Vermeetenheid en bygen Wille? Och gy blinde en onachtzame / die uwe Leden / uw Lof en Ziele zo blindmaakt / als gy zeibe zyt? o gy tydelijke Welust-

ten! in wat Ellende hebt gy myn geboerd dat gy myne Gogen zo verduisterd en berblind hebt? och myn zwak Gemoed / myne bedroefde Ziel / waar is nu uwe bekententzige? o onbarmhertig Ongeluk! o bertwofelende hoope! waarop dat ik niet meer denken mag: Och Leed boven alle Leed! Jammer boven alle Jammer! o twee! Wie zal my doch nu berlossen? Waar zal ik myn berbergen? Waar zal ik heenen kruipen of gaan? Ja ik trekke waar dat ik wil / zo ven ik doch gebangen? Daarop dat hem den armen Faustus zo behommerde en kwelde / dat hy niet meer spreken en kon.

Hoe dat den boozen Geest den bedroefden FAUSTUS met wonderlyke spotachtige spreekwoorden aantast.

gegeeben met Lof ende Ziele / zo moet gy nu uwe belofentzige en uwe overgebinge nakomen. Dus merkt nu op myne Kyphens.

Weet gy wat, zo zwygt,
Zyt gy wel, zo blyft,
Hebt gy wat, dat behoud,
Ongeluk dat komt boud, (draagt,)
Daarom zwygt, myd, lyd en ver-
Zyn ongeluk geen Menschen klaagt,
Het is te spade, aan God verzaagt,
Uw ongeluk loop herwaards alle daag.

De albusdanige Wee-Klachten / ber-scheen Faustus zynen Geest Mephostophiles / trad tot hem en sprak aldus: Dewyl dat gy uit de Hellige Schryftuur wel geweeten hebt / dat gy God alleen behoopte aangededen te hebben / hem alleen gediend te hebben / zonder eenige andere Goden / noch ter rechter noch ter linkerhand te zoeken / ofte nebens hem te hebben en zulks niet gedaen en hebt. Maar uwen God vertoorend en bergramd / van hem afgeballen / hem verloorchend en u aan my hebt over-

Daarom liebe Faustus, 't is niet goed met groote Heeren en met den Duibelt Knechten te eeten / want zy schieten met de Steenen in 't Aangezigt / gelyk gy nu ziet / daarom had het beeter geweest / dat gy berre van daer gebieeben waart / zulks zoude goed booz die scheuten geweest hebben / maar uwe hoogmoed en hoerbig Herte heeft u geslaagen. Gy hebt die Konst (die u van God gegeeben is) veracht / nog u daarmede niet laten genoegten / maar hebt den Duibelt te gaff genood en gy deeze 24 Jaaren die booz-

leken zyn / gemeent / dat het af Goud was / dat te minste en al geloof wat dat u den Geest al was maakte / waarvoor dat nu de Duivel / gelijk men de Katten plag te doen / een Belle omgehangen heeft. Ziet / gy waart een schoon geschaapen Creatuur / waar de Rozen die men lang in de hand draagt en daar aan dat men lang ruikt / die bertwelken: Mens' Brood gy gegeten hebt / diens Liedekens moet gy nu zingen: Coest tot op den goeden Dindag / als dan zo zal 't haast Paaschen zyn / in 't grene dat gy behoeft hebt en is niet zonder oorzaak geschied / een gebraaden Was't heeft twee enden.

Op des Duivels belofte en is niet te staan / gy hebt een kwaade Natuur gehad / daarom verlaat de Natuure die Natuure niet. Dan geliken en laaten de Katten het Muisen niet. Certwyl dat de Tepel nieuw is / zo gebruikt hem den Koff / als hy dan daar na ondgeworden is / zo schijnt hy daar in / als dan eet men daer uit. Is 't niet also met u? Gy die eenen nieuwen Tepel des Duivels waard / denzelven gebruikt hy altyd / want de Macht heeft u laten hoopen: daartoe zo en hebt gy u niet een weinige voorzad niet laten genoegen / die u God verleend had. Dat nog meer is (wyn Hebe Faustus) wat hebt gy veel Hoog-

woeds bedrucken / want in al'toen hand del en vermaert hebt gy u des Duivels Vriend genouwd / daarom geeft u te bidden / want God is de Heere: De Duivel die is maar den Wilt ofte Monnik: Onbeerdigheid en deed nooit goed / gy moest doch den Hans in alle Straaten zyn / daarom moeten Zotten in 't Haire luiden / die te veel wil hebben / die moet men weinig geiben / daarna dat hem iemand regeerd / daarna moet het hem gaan / dus laat u nu myn leere en bermaninge ter herten gaan / die nu schier verlooren is / gy en zoud u den Duivel zo veel niet vertrouwd hebben en mitsdien dat hy een Sijnne Gods / eenen

Leugenaar en een Woordenaar is / zo dat gy wel behoorden kloeker te wezen. Schijnt henge ons schade hy / want het is haast met den Menschde gebaan / nochtans zo hoosten zo zo veel om op te brengen. Die den Duivel verbergd / die heeft eenen zekeren Gast / maar daar behoord meer tot den dans / als maar een rood paar Schoenen: Had gy God booz Oogen gehouden en met uwe Gaaben die hy u verleend had / gendrogen laaten / zo en had gy beezen Kef niet

hoeven te dansen en den Duivel te wille zyn en zo haast hoeven te gelooven: want wie ligtelyk geloofst / die word haast bedrogen. Nu vraagt den Duivel zyne Wul en gaat also daar van / gy hebt u zelven te vooz gesteld met uw eigen Bloed / daarom zal men die Wozge volgen / gy hebt het ter eener Oore laten ingaan en ter andere wederom uit. Als nu den Geest Mephostophiles Doctor Faustus den armen Judaszang genoegzaam gezongen hadde / zo is hy wederom verdweenen en heeft also Faustus geheel geturbeert gelaaten.

De

De Wee-Klagten van Doctor FAUSTUS van de Helle en van haare onuitspreekelyke Pyne en Kwaale.

en Azer van het Duur verband worden / doch het ene ligt als het ander / also worden ook de Verdoemden in den gloed der Helle verband. Och gy eeuwige Verdoemenisse / dat gy van den toorn Gods zo inflammeert / zo vol Duur en hitte zyt? a hoe grooten duik en pyne moet men in der zeutigheid aldaar verwachten / met weenen der oogen / met knerzinge der tanden / met stank der neuzen / met jammeren der stemmen en met bevinge der handen en voeten: Och

ik arme Verdoemde! waarom en ben ik geen Wess? die zonder Ziel sterben / zo en hadde ik nu niet beder te bevezzen. Nu zal my de Duivel met Ziel en Ligchaam van hier nemen en my in een onuitspreekelyke duisterheid en kwaale brengen / want gelijk de zalige Zielen hy haar zelven schoonheid en vreugd hebben / zo moet ik arme Ellendige en alle de Verdoemden eenen ongelooftlyken grouwel / stank / smaad / veebinge / breeze / pyne / druk / huilen / kryten en tandklyppen hebben: daartoe zo zyn alle Creatuuren en alle Schepselen Gods tegen ons en moeten van de Heiligen Gods de eeuwige berfmaadheid vraagen? Ik ben nog indachtig van den Geest / die ik eens na de Verdoemenisse gebraagd heb: Welcke my zeide / dat 'er een groot onderscheid is tuschen de Verdoemden en de Verdweenen / mits dat de zonden ongelijk zyn: Dooz zo zeid hy nog meer: Eken gelijk Hout / Hout

ik zoude zo geem den Hemel mogen onbeeren / magt ik slecht de eeuwige straffe ontgaan! Och wie zal my doch uit het onuitspreekelyke Duur der Verdoemden verlossen? Alwaar geen hulpe en wezen zal: Aldaar geen beveenen der zonden helpen en mag / aldaar noch nacht noch dag rust en is! Wie zal my doch uit alzulke Ellende verlossen? Waar is myn tochtugt / waar is myn beschuttinge / myn hulpe ofte myn ophaabinge? Myn hoove / mynen troost: Waarop zal ik my dan vertroosten? Op de zaligheid Gods niet / want ik schaame my dat ik ze zoude aanspreken / obernits my niet en zoude geantwoord worden; Waar ik moet myn aangezigt boozhaar berbergen; Och wat mag ik doch veel klaagen! daar geen hulpe te verwachten en is / noch geen vertroosting des klaagers en weet? Amen. Want ik heb het also willen hebben / dus zo moet ik den spot tot de schande vraagen.

H 3

Na

Nu volgt hier het gruwelyk en verschrikkelyk einde en afscheid van Doctor FAUSTUS, waaraan dat een iegelyk Christen Mensch e zig spiegel en hem daar voor wachten zal.

De xriij Jaaren van Doctor Faustus waren nu verloopen. En den Geest kwam eben in de laatste Week by hem / die hem als doen zynen Wief / ofte zyne Verdienstige gaf / waarbij dat hy hem ook aanzelde / dat de Duivel den toekomenden dag zyn Ligchaam haalen zoude / daarop dat hy hem gereed maaken zoude. Doctor Faustus klaagde en weende den geheelen nacht / waerover dat den Geest nog eens denzelven nacht booz hem verscheen. Hy sprak tot hem / Liebe Faustus, zyt doch niet zo kleinmoedig / want of gy schoon uw Leven verliest zo is 't doch nog eenen langen tyd al eer gy verdoemd word / gy moet doch eens sterben / al had gy nog veel honderd Jaaren te leeven. De Curken / de Jooden en andere Onchrystelyke Ketzers moeten ook eens sterben en in dezelfde Verdoemenisse komen / gy en weet ook niet wat u opgeleid zal worden / daarom zyt kleinmoedig en geeft den moed also niet verlooren: de

Duivel heeft u doch toegezeid / dat hy u een slaal Ligchaam en Ziele geeven zal. Zulken en diergelyken troost gaf hy hem / maar het was enen valsche troost en die ook tegens de Heilige Schryftuure strydende was. En also Faustus niet anders en wist / dan dat hy zyne Verschypinge / ofte belofte zoude moeten met den Dals betaalen / zo gaat hy eben op den zelsden dag / doen 't hem den Geest aangezeid had dat hem de Duivel des nachts haalen zoude / tot zyne Medegezellen Magistros en Bacularen en tot meer andere Studenten / die hem te booren dikwils bezocht hadden / dewelke hy had / dat zy met hem zoude gaan spanceeren in een Doop / Rinlich genaamd / een half Myl van Wittenberg gelegen / alwaar zy met hem een Maaltyd zouden doen / het welke zy hem zulks toeziden. Zy gaan also niet makhanderen daarheen / alwaar zy een kostelyk Ontbyt deden van Spys en Drink. Faustus was met haar Lieden wel vrolyk / maar niet van grondig herte. Hy had henlieden / dat zy hem zo veel te gevallen zouden en eeten ook des abonds met hem en boorts den geheelen nacht by hem blyben / want hy moest henlieden een wichtige Zaak te kennen geeven / 't welk zy hem toeziden en aten daar met hem. En als zy nu de Slaapdronk doen zouden / zo betaalde Faustus de Waard en bad de Studenten dat zy met hem in een andere Kamer zoude gaan / hy zou haar wat zeggen / 't welk zy deden. En hy zeide haar aldus.

afscheld te doen / nog ook myn afscheid van hier willen verbergen. Hierop bidde ik ulieden / gunstige liebe Heeren / dat gylieden doch al te myn Vrienden van mynen wegen broederlyk en vriendelyk wilt groeten / daartoe ook u niet kwaadlyk afneemen / zo bere als ik iemand ergens in heb te kon gedaen / want my 't zelden te willen begreben. Dan zo veel de Abontuuren / ofte myne wonderlyke daaden belangende zyn / die ik in xriij Jaaren bedreben heb / zulks zal men

Man liebe vertrouwde en gunstige Heeren / de oorzaak / waarom ik ulieden alhier geroepen hebbe / is deeze: als namegh / dat u Lieden ober veel Jaaren dekend is / wat ik booz een Man zy / te weten / in veel Konsten en Cooberne expert / welke boozzeide Konsten nergens als van den Duivel genomen zyn / tot welken Duivelschen lust my anderz niemand gebagt en heeft dan het kwaad Gezelschap / dat me alzulke stukken ommieging / daerna myn onweerdig Dierfch en Bloed / mynen herbolgen en Godloozen wilen myn bliogende en Duivelsche gedachten die ik booz genomen heb en booz dewelke ik my aan den Duivel heb overgegeven / als namegh / in xriij Jaaren met Ziel en Ligchaam. Nu zyn de boozs. Jaaren deezzen nacht ten einde geloopen / zo dat my den Zandlooper booz de Oogen staat en berwachten moet tegen dat zy uitloopen zal / mitsdien ik my hem tot twee reizen toe / met Ziel en Ligchaam / met manen eizen Bloede berfcheben heb: Waarover dat ik ulieden / vriendelyke liebe Heeren / hebbe willen booz myn laatste einde tot my beroepen / om met uieden een Sint Jans-Dronk tot een

al te samen by my opzefcheben binden en laat myn gruwelyk einde ulieden alle te saanen eenen eeuwigen spiegel wezen / op dat gylieden meugt God booz gozen hebben / hem bidden / dat hy ulieden booz des Duivels ligen en bedrog wilt behoeden en in geen verzoeking en wilt brengen / maar dat gylieden hem meugt aanhangen en dus nalaaten / van hem af te vallen / gelyk ik Godlooze en Verdornde Menich / die den Doop / de Sacramenten Chrysti / ook God zelbe / het geheele Hemeliche Heir en alle Menschchen afgezwooren hebbe / want hy en begeerd niet den dood des Zondaars / noch dat 'er een verlooren werde. En laat ulieden ook van geen kwaad Gezelschap berleiden / gelyk my bejegend is / maar gaat neerstig te Kerken / stryd altyd tegens den Duivel / met een vast geloobe aan Iesum Chrystum en leid hier eenen Godzaligen wandel. Eindeghen tot een besluit / zo is dit myn vriendelyk bidden / dat gylieden doch wilt te Bedde gaan en leggen slaapen / nog ulieden en wilt beroeren noch onstellen / al is het zaake dat gylieden deezzen nacht enig geruchte / of eenige rammeling in het Huis te hooren komt / zo wilt ulieden daarin niet berfchulken / want ulieden

geen

geen leed geschieden zal/ nog en staat ook niet op/ maar blijft al te samen stil leggen en zo berre als ghy myn Ligchaam dood vind/ zo zult gy 't zelbe ter Aardden besteden/ want ik sterf als een booze en als een goed Christen. Een goed Christen/ mitsdien dat ik een herfelph verouwt heb en in myn Herte gestadig om genade biddende/ op dat immers myne Ziel gesalbeerd mogt worden. Een boos Christen/ om dat ik weet dat de Duibel myn Ligchaam hebben wil/ het welke ik hem geerne overzeite/ zo berre als hy sterft myne Ziel met b eeden wil laaten. Hierop bidde ik u leden wederom/ dat gy doch wilt te Bedde gaan en ik wensch u leden hier mede eenen goeden nacht/ maar my eenen boozen en schrikkelphen nacht.

Deeze verklaringe deed Faustus also met eenen kloeken moed/ op dat hy haarlieden niet verzaagt nog kleinmoedig maaken en zoude: Maar de Studenten herwonderden haar op 't hoogste dat hy zo veruolgen had geweest en alleen doaz Schelmerge en van wegen de Cooberge/ in alzulken perikel van Ziel en Ligchaam hem overgegeeben had: het welke haarlieden ook van Herten leed was/ obernits dat zy hem al te samen lief hadden en zeiden: Och liebe Heer Faustus, in wat nood hebt gy u zelben gebragt/ dat gy zo lang stil verzuogen en ons alzulks niet geopenbaard en hebt/ want wy zouden u hoor geleerde Theoloog en uit het Met des Duibels berloft hebben/ maar 't is nu al te spaede/ tot grooten agterdeele van uw Ziel en Ligchaam? Faustus antwoorde/ dat hy zulks niet en had durven doen/ al was hy dikwils van meeninge zulks te doen en zyn Zaaken Godzalige Lieben te kenneen geeben/ om raad en hulpe van dezelve te heruygen/ gelyk my daar ook en eigen Gebuur daarom heeft aangevrooken en gebeden/ dat ik doch zyne

Leere zoude willen volgen/ van alle Cooberge zoude afstaan en my bekeeren zoude. En also ik van meeninge was zulks te doen/ zo kwam den Duibel en wilde met my booz (gelyk hy deezen nacht doen zal) en zeide: dat zo berre als ik my kwam tot God te bekeeren/ zo zoude hy met my een einde maaken. Deeze dingen aldus van Faustus verstaan hebbende/ zo antwoorde zy hem daarop: Mitsdien nu anders geen raad boozde hand en is/ zo zoude hy den lieben God aanroepen en denzelben booz zynen lieben Soone Jesum Christum om bergebinge zuner Zonden bidden en spreken: Och God/ zyn my arme Zondaar genadig en gaat niet met my in 't Oordeel/ want ik en kan booz u niet verstaan/ al is het zaak dat ik den Duibel myn Ligchaam moet laaten zo wilt doch myn Ziel bewaaren; ofte God nog wat werken wilde. Hy beloofde dat hy zulks doen zoude en dat hy niet laaten en zoude te bidden/ maar het en wilde niet uit/ gelyk Cain gesiede/ die ook zeide/ dat zyn Zonden grooter waren dan dat zy hem mogten bergeeben worden/ daarom dat hy ook dacht/ dat hy 't met zyne Derschyppinge te graf gramaakt hadde. Als nu deeze Studenten en goede Heeren Faustus gezegend hadden/ doen werden zy wrenende en onghesonden machanderen/ maar Faustus bleef in de Kamer. En als nu de Studenten te Bedde gegaan waren zo en was 'er niemand die tot het slaapen konde komen/ mits zy den uitgang deezer Zaaken hoorden wilde.

En het gebeurden tusshen 12 en 1 ure in den nacht/ dat men rondsom den Hulse een grooten ongewoonphen Wind hoorde/ als of alles het anderste hopen zoude gekeerd hebben/ waardoor de Studenten haar zeer verschrieken en sprongen ten Bedde uit/ machanderen troostende/ maar zy en wilden buiten de

Kamer niet gaan/ dan de Waard liep uit zyn Huis in een ander. De Studenten haar Kamer was dicht by Faustus Kamer/ zo hoorde zy in de Kamer van Faustus een gruwelgh yppen/ en dat niet anders/ dan of het geheele Huis vol Stangen en van ander fennig Gederte geweest hadde. Met dies zo gaat de Kamerdeur van Faustus open/ waar ober dat hy doen begint om hulp te roepen/ doch maar met een halbe stem en daarna hoorde men hem niet meer. Als 't nu dag geworden was en de Studenten den geheelen nacht niet geslaapen en hadden/ zo zyn zy in de Kamer gegaan/ in dewelke dat Faustus was/ doch zy en zagen geen Faustus meer/ maar zy zagen dat de Kamer met Bloed besprengd was/ zyn Versens kreesden aan den Muur/ obernits dat hem den Duibel van den eene Muur tegens de andere geslagen hadde. Men bond ook in de Kamer zyn Oogen en zyn Tand en uit de Mond geslagen/ het welke boozwaar een gruwelgh spectakel was om aan te zien. De Studenten deeze dingen aldus aanzierende/ begonden hem zeer te beliaagen en te betweenen/ zo dat zy ook anders niet deden als zuchten. Een isgen/ also zy zyn Ligchaam gezocht hadden/ zo bonden zy het daar buiten op den Misthoop leggen/ het welke zeer

miskmaakt en gruwelgh om aan te zien was/ obernits dat hem het Hoofd en alle zyne Lidmaaten gemosfeld waren.

Deeze boozs. Studenten en Magistri/ die by Faustus in zyn einde geweest zyn/ hebben zo veel berwoeben/ dat men hem in het zelbe Booz heeft begraven/ en zyn daarna wederom in de Stad van Wittenberg getrokken en ten Hulse van Faustus gegaan/ alwaar zy zyne Dienaar Wagenaar gebonden hebben/ dewelke hem ober den Dood

zyns Meester zeer kwalik hield en ook mistroostig gehouden heeft. Zy bonden ook aldaar deeze Historie van Faustus zelbe opgeteekend en met zyn eigen hand geschreven/ gelyk hier booz verhaald is geweest/ uitgenomen de Historie van zyn einde/ dewelke van de Studenten en van de boozelde der Magistri/ hier by geboegd is en van zynen Dienaar was opgeteekend/ zo dat 'er ook een nieuw Boek van hem uitgaat. Desgeelyk en is ook denzelben dag/ de beterberde Helena met haaren Soone niet meer booz handen geweest/ maar is te eenemaal berzwonden. En het was daarna boozs altyd in zyn Huis zo ongerust/ dat 'er geen Menschen meer in honder blyben woenen. Faustus berstheen ook zynen Dienaar Tysachtig by nacht/ die hem beele secretee dingen openbaarde: Men heeft hem ook by nacht ter Dengerster uit zien leggen. Aldus eindigt alhier de gantsche Historie van de Cooberge van Faustus, waaruit dat elk Christen Menschen leeren mag/ inzonderheit/ die van een stout hobeerdig gemoed is/ God den Heere te bzyzen/ alle Cooberge/ Berweeringe en alle andere Duibelsche Werken te blieden/ want God die wel scherpelyk verboden heeft/ zo dat men den Duibel niet en hoeft te gast te worden/ nog hem eenig gehoor te geeben/

gelijk als Faustus gebaan had. Wp zien wat een verschrikkelijk einde en exempel ons door hem is voorgesteld / het welke hy door zyn eigen verschyppinge hem over den Hals gehaald heeft / daarom zal men altijd God hoor oogen houden / hem alleen lief hebben en bangantscher Herten en Zielen dienen / danken en looben.

En ter contrarien den Duivel en zynen gantschen Aanhang zal verzaaken en afweeren / op dat wy door Christus in der Eeuwigheid mogen Zalig worden / door zyn Lyden en Sterben / zulks wensche ik een iegelyk Christen uit den grond myns Heren.

A M E N.

Einde der Historie van Doctor JOHANNES FAUSTUS.

R E G I S T E R

Der Historien deezes Boeks en wat daar in begreepen is.

H et eerste is van D. JOHANNES FAUSTUS. Geboorte en van zyne Studien. Fol. 7	Een Vrage in wat gedaante de verftooten Engel geweest is. 19
D. Faustus is een Medycyne en bezweerd den Duivel. 8	Faustus disputeerd verder met zyn Geest <i>Mephostophiles</i> van het geweld des Duivels. 20
Hier volgt een Disputatie die D. Faustus met den Duivel gehad heeft. 10	Een Disputatie van de Hel <i>Gebenna</i> genaamd en hoe dat zy geschapen en gesteld is. 21
De tweede Disputatie van D. Faustus met den Geest <i>Mephostophiles</i> genaamd. 11	Nog een andere Vrage, dewelke D. Faustus met den Geest hadde. 25
De derde Samenspreeking van D. Faustus met den Geest, aangaande zyn Belofte. 12	Een Vrage of Disputatie van de Konste van Astronomie en Astrologie. 26
D. Faustus Bloedlaat hem zelve in een Kroesken, en hy schreef daar mede een Obligatie. 13	Van de Winter en de Zomer. 26
Sommige Spreuken ofte Veersen tegens D. Faustus verstoktheid. 14	Van des Hemels loop, zyne versieringe en oorspronk. 27
Van de dienstbaarheid der Geesten tegens D. Faustus. 15	Een Vrage van D. Faustus, hoe dat God de Waereld geschapen had en van de eerste geboorte des Menschen. 28
Hoe hem D. Faustus tot den Huwelyken Staat wilde begeeven en de Duivel hem zulks beletten. 16	D. Faustus worden alle Hellsche Geesten in haare gedaante voorgesteld. 28
Een Vrage van D. Faustus aan zynen Geest <i>Mephostophiles</i> . 17	Hoe dat D. Faustus in de Hel gevaaren is. 30
Een Disputatie van de Hel en haare Spelonken. 18	Hoe D. Faustus in 't Gesternte des Hemels opwaards gevaaren is. 32
Een andere Vrage van het Regiment der Duivelen en van haare Overheeren. 18	De derde Vaart van D. Faustus, in sommige Koningryken en Vorstendommen. 35
	Van het Paradys. 40
	Van de Sterren. 41
	Een

Een Vrage van de gelegenheid der Geesten. 42	Van den tweeden Vasten-Avond, dewelken daar was des Dingsdags. 52
Een andere Vrage, van de Sterren die op der Aarden vallen. 42	Wat D. Faustus op den Asschen Woensdag, den rechten Vasten-Avond aangericht heeft. 53
Van den Donder. 42	Van den vierden Vasten-Avond des Donderdags, hoe hy een gebraden Kalfs-Hoofd op de Tafel liet zetten, dewelke begon te spreken. 54
Van D. Faustus Avonturen, die hy in Prinselyken Hoven gedaan heeft en aan Keizer Karel de Vyfde. 43	Op den Zondag daar na, van de Getoverde <i>Helena</i> , die hy voor de Studenten deed verschynen. 55
D. Faustus Toverd' eenen Ridder een Hertshooren op zyn Hoofd. 43	Van een Gesticulatie, waarmede dat eenen Boer alle vier de Raders van zynen Wagen in de Lucht sprongen. 56
Hoe dat den voorz. Ridder hem aan D. Faustus wilde wreken en hoe 't hem mistukten. 45	D. Faustus schenkt de Studenten tot <i>Leipzig</i> een Vat Wyn. 57
D. Faustus slokt eenen geheelen Hooi-Wagen met de Paarden in zyn Lyf. 45	Hoe D. Faustus tot <i>Erfort</i> den <i>Homerum</i> gelezen heeft en de Grieksche Helden zyne toehoorders geweest en voorgesteld heeft. 58
Van drie treffelyke Graaven, die D. Faustus (op haar begeeren tot <i>Munnichem</i> in <i>Beyerland</i> , op de Bruiloft van des Hertogs Zoon, om die te bezien) door de Lucht voerde	D. Faustus wil de verlooren Comedien <i>Terency</i> en <i>Plautie</i> wederom aan den dag brengen. 59
Hoe dat D. Faustus Geld leende van eenen Jood en hem zynen Voet te pande geeft, die hy in des Joods presentie afzaagde. 46	Een andere Historie hoe dat D. Faustus onverzins in een Gastery komt. 60
D. Faustus bedriegd een Rostuischer. 47	Hoe dat D. Faustus zelve een Gasterye hield. 62
D. Faustus eet een Voeder Hooi in zyn Lyf. 48	Een Monnik wilde D. Faustus bekeeren. 63
Van een grooten Twist, die tuschen twaalf Studenten was. 48	Van vier Tovernaars, die malkanderen het Hoofd afhieuwen en wederom opzetten, waarby dat ook D. Faustus het zyne deed. 64
Een Avontuur van dronken Boeren die D. Faustus den Mond wyd open Toverde, zo dat zy die niet konden toedoen. 48	Van een ouden Man die D. Faustus wilde van zyn Godloos leven bekeeren en wat ondank hy daar voor had. 65
D. Faustus verkoopt vyf Verkens, het stuk voor zes Gulden. 49	De tweede Verschryvinge van D. Faustus, die hy zynen Geest overgegeeven heeft. 67
Wat D. Faustus voor een Avontuur aan des Vorsten van <i>Anbalt</i> s Hof bedreeven heeft. 49	Van twee Persoonen die D. Faustus te samen koppelden, in het zeventiende Jaar van zynere belofte. 68
Van een ander Avontuur, het welk Faustus deezen Hertog ten gevalle gedaan heeft doen hy hem een heerlyk Kasteel op een hoogte Betoverd had. 50	Van menigerlei Gewasfen, die D. Faustus in den Winter (om'trent Kerstyd)
Hoe dat D. Faustus met eenige zynegode Gezellen in des Bischops van <i>Saltsborgs</i> Kelder geraakte op den Vasten Avond. 51	

R E G I S T E R.

- in zyn Hof had in het negentiende Jaar
zyner belofte. 69
- Van een verzameld Krygsheir, tegens den
Vryheere, denwelken D. Faustus aan
des Keizers Hof een Hertshooren op
zyn Hoofd getoverd had, in het negen-
tiende Jaar van zyne belofte. 70
- Van de Boelschappen van D. Faustus in
het negentiende en twintigste Jaar van
zyne belofte. 71
- Van een Schat, die D. Faustus gevonden
hadde, in 't twintigste Jaar zyner be-
lofte. 71
- Van *Helena uit Grieken*, die Faustus tot
eenen Bylaapster gedaan was, in 't laat-
ste Jaar zyner verschryvinge. 71
- Van D. Faustus Testament, in het wel-
ke hy zynen Dienaar *Wagenaar* Erfge-
naam maakt. 72
- D. Faustus bespreekt hem met zynen Die-
naar aangaande het Testament. 73
- Hoe dat hem D. Faustus in den tyd doen
hy niet meer dan een Maand te leeven
hadde gekweld heeft, en over zyn Dui-
vels Godloos weezen gemmerd en
gezucht heeft.
- Het Wee-Geklag en het jammeren van
D. Faustus, om dat hy nog in den fleur
zyns Levens en in zulken Jonkheid
sterven moest. 74
- Nog een andere klagte van D. Faustus. 75
- Hoe dat den boozen Geest den bedroef-
den Faustus met wonderlyke spottelyke
Spreekwoorden aantast. 75
- De Wee-Klagte van D. Faustus van de
Hel en haare onuitspreekelyke pyne en
kwaale. 77
- Van het gruwelyk en verschrikkelyk einde
en afscheid van D. Faustus, waarvan
dat hem een iegelyk Christen Men-
schen spiegelen en hem daar voor wach-
ten zal.
- Een Bede van D. Faustus aan de Stu-
denten. 79

E I N D E.

compl. 7.

